

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
פברואר 1995
אדר א' תשנ"ה

מפעולות ארגוני הקואליציה

■ ב-13 וב-15 בנובמבר הרצה מר מיכאל אלכסנדר על הנושא "חופש המידע" בפני פורומים של התאחדות עולי אמריקה וקנדה בישראל בירושלים ובתל אביב.

■ ב-6 בדצמבר הרצתה עו"ד דנה בריסקמן מהאגודה לזכויות האזרח, על הנושא "חופש המידע בישראל" בכנס עובדים סוציאליים קהילתיים. ב-8 בדצמבר היא הרצתה על אותו נושא בפני פורום איגוד מבקרי מערכות המידע.

■ בפני בג"צ תלויה ועומדת עתירה עקרונית של "האגודה לזכויות האזרח" שנושאה מדיניות בתי המשפט בכל הנוגע לזכות הציבור לעיין בפסקי דין ובמסמכים של בתי המשפט השונים. ועדה שהוקמה לבדיקת הנושא המליצה לשנות את המדיניות של עיון במסמכי בית המשפט ובפסקי דין ולפתוח אותם לציבור.

■ שופט בית המשפט המחוזי בבאר שבע חייב את קופת חולים של ההסתדרות הכללית ואת רופא המחוז למסור לאם גרושה מידע רפואי הנוגע לבניה. השופט קבע כי דרישת קופת החולים לקבל את הסכמת אבי הילדים כתנאי למסירת המידע הרפואי, הינה בלתי-חוקית. הואיל והוצא צו האוסר על האב להתקרב לרדיוס של 150 מ' מבית גרושתו, לא ניתן היה ליצור עמו קשר ולקבל את הסכמתו, כפי שדרשה קופת החולים.

■ דפי מידע אלה מיועדים לשמש להעברת מידע בין הפרטים והארגונים החברים בקואליציה. דף המידע הבא יופיע בחודש מאי. אם לא קבלתם/ן דפי מידע בעבר והנכם/ן מעוניינים/ות לקבלם/ן בעתיד, או שברצונכם/ן שמידע מסוים או תגובות לפתוב יופיעו בו, אנא התקשרו לישי מנוחין, טל' 02-723597, ת"ד 53395, ירושלים 91533.

חוק חופש המידע עבר בקריאה טרומית

ביום ד', 30.11.94, עלתה לקריאה טרומית במליאת הכנסת הצעת חוק חופש המידע שהגישו חברי הכנסת דוד צוקר, אלי גולדשמיט, עמיר פרץ, חגי מרום, יוסי כץ, אליעזר זנדברג, יצחק לוי, אברהם פורו וסילבן שלום. ההצעה, שהיא יוזמה של "הקואליציה לחופש המידע" עלתה לקריאה הטרומית עם הצעת החוק הפרטית של חברת הכנסת יעל דיין, בנושא הזכות לקבלת מידע.

במהלך החודשים האחרונים, ובמיוחד בשבוע שקדם להצבעה, שוחחנו, חברים מ"הקואליציה לחופש המידע", עם חלק ניכר מחברי הכנסת, והשגנו את תמיכתם של כארבעים חברי כנסת בחוק.

יום לפני ההצבעה, החליטה גם סיעת הליכוד, לאחר דיון סוער, לתמוך כסיעה בהצעת החוק.

לכן לא היתה זו הפתעה, למרות השעה המאוחרת ואווירת חופשת חג החנוכה שהורגשה במסדרונות הכנסת, שההצעות זכו לתמיכת 21 חברי כנסת מרוב סיעות הבית (כולל תמיכת שר המשפטים דוד ליבאי, שנכח במליאה). בכל אחת מההצעות תמכו 19 חברי כנסת. לא היה חבר כנסת שהתנגד להצעה או שנמנע בהצבעה.

השתתפו בהצבעה ותמכו בהצעת החוק:

- רפאל אדרי (העבודה) ■ מיכאל איתן (הליכוד) ■ רפאל אלול (העבודה)
- זאב בנימין בגין (הליכוד) ■ פנחס בדש (צומת) ■ תמר גוזינסקי (חד"ש)
- אלכס גולדפרב (סגן שר, יעוד) ■ אלי גולדשמיט (העבודה)
- אלי דיין (העבודה) ■ יעל דיין (העבודה) ■ אליעזר זנדברג (צומת)
- וליד חאג' יחיא (סגן שר, מר"צ) ■ נעמי חזן (מר"צ)
- בנימין טמקין (מר"צ) ■ רן כהן (מר"צ)
- דוד ליבאי (שר המשפטים, העבודה) ■ ענת מאור (מר"צ) ■ דוד מגן (הליכוד)
- אסתר סלמוביץ (יעוד) ■ משה פלד (צומת) ■ דוד צוקר (יו"ר ועדת חוקה, חוק ומשפט, מר"צ)

שמחנו על הצבעתם בעד החוק, הצבעה אשר בה הביעו תמיכה עקרונית בחופש המידע.

"האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל"

"הקואליציה לחופש המידע"

מי צריך חופש (מידע)?

כנס ארגוני הקואליציה לחופש המידע

ביום ה', 6.4.95, 16:00-20:00

בבית אגודת העיתונאים - בית סוקולוב, רח' קפלן 4, תל אביב

הציבור מוזמן

פרטים וחזמנה לכנס יישלחו לכל החברים בקואליציה ובאיגוד עיתונאי ישראל בהקדם.

חזמנות נוספות ניתן לקבל מישי מנוחין, ת"ד 53395, ירושלים 91533

תקציר דברים שנאמרו בעת העלאת הצעות חוק חופש המידע, התשנ"ג-1993, וחוק הזכות לקבלת מידע, התשנ"ד-1993, לקריאה טרומית בכנסת ב-30 בנובמבר 1994

דוד צוקר (סיעת מר"צ)

מבלי שאגוזים ומבלי שאגיים פתוס מוגזם, אני מבקש לומר, שאנחנו יכולים להפוך את היום הזה לתחילתו של מצעד, שעשוי להסתיים, גם אם לא בתוך שבועות או חודשים מעטים, גם אם ייקח זמן רב, בחקיקת אחד החוקים החשובים יותר שהחברה הישראלית זקוקה להם, אחד החוקים החשובים יותר שעשויה הכנסת הזאת לחוקק.

אני מבקש לשאול אתכם, חברי הכנסת. נניח שמישהו המתגורר בדימונה מבקש לדעת על בדיקות וזהם רדיו-אקטיווי באזור [...] נניח שאני תושב הגליל המערבי ואני מבקש לדעת את תוצאות בדיקות המים של הבארות בגליל המערבי [...] אם מישהו מכם רוצה לדעת את הטמפרטורות ב-30 בנובמבר בכל 25 השנים האחרונות [...] בכל המקרים שתיארתי לכם אין שום חובה. [...] יכולתי להרחיב את הדוגמאות לגבי תיקים אישיים שמוחזקים במקומות שונים [...] לעשרות ולמאות דוגמאות שבהן לכאורה נראה לנו שהאינטרס הציבורי אומר שמידע הוא נחלת הכלל, ולא נחלתו של משרד או של רשות.

המצב במדינת ישראל אחר [...] ההנחה היא שהמידע והנתונים הם רכוש ממש של רשות מרשויות המדינה ומי שמבקש לקבל אינפורמציה צריך לבוא, לשכנע, לטעון ולנמק מדוע הוא זקוק לאינפורמציה.

הצעת החוק הזאת באה להפוך את הדברים על ראשם. היא יוצאת מתוך הנחה שמידע שאוגרות רשויות מרשויות השלטון הוא רכוש ציבורי, נכס ציבורי, ושבאותם מקרים שאי-אפשר, או שלא צריך, או שמסוכן, או שבטיית לשחרר אינפורמציה - ויש מקרים כאלה - חובת ההוכחה היא על הרשות, כי הנכס במהותו הוא נכס ציבורי [...]

מאחר שלשלאול אין חוקה מלאה (יש לה פרקים, אולי פרקים נכבדים אפילו), החירות הזאת של חופש הביטוי, שהמידע הוא פן אחד שלה, מעוגנת אמנם בפסיקה באופן מרשים ביותר, אבל היא איננה מעוגנת בחוקה, בחוק עלי ספר. מטרתו של חוק זה היא להגן על העיקרון של חופש המידע, חופש התנועה של המידע, ועל העיקרון האומר שהמידע, ביסודו של דבר, בעיקרון, הוא נכס ציבורי.

מובן שהגנה על העיקרון הזה תמיד תהיה באיזון עם אינטרסים אחרים. יש מקרים שבהם האינטרס הביטחוני יגבר על האינטרס שבהפצתו ובפומביותו של המידע, ויש מקרים שבהם צנעת הפרט תהיה חוקה יותר [...] יש מקרים שיהיה אינטרס ציבורי או חברתי או פרטי בהגנה על סוד מסחרי או על אינפורמציה כלכלית [...] צריך לזכור: החוק הזה, שמבוסס על עיקרון חשוב, שיש בו כמעט כל הטוב והיפה, יש בו בעיות רבות. יש בו בעיות שעניינן מחיר [...]

נטל ביורוקרטי כבד על רשויות מרשויות השלטון. אבל אני לא מציע לראות בנטל הזה מכשול בפני השלטון של עיקרון. ייתכן שהנטל הזה אומר שהחלתו של החוק תהיה הדרגתית. צריך לזכור את הסכנה שבפגיעה באינטרסים שונים אם קורה טעות בשיקול דעת [...] יש שאלה גדולה, מי נהנה [...] ברשות, למי עומדים משאבים שמאפשרים לו לנצל כיאות את המידע הזה, לנתח אותו, להעמיק בו. זה נותן ייתרון גדול למי שיש כסף, לאינטרס המסחרי הגדול שמסוגל לנצל טוב יותר את המידע [...]

הצעת החוק הזאת ביסודה וברובה הוכנה על ידי קואליציה מרשימה של שורה ארוכה של ארגונים ציבוריים. הם עומדים מאחורי החקיקה הזאת בצד המקצועי [...] אני מבקש להודות לכל מי שעבד על הצעת החוק הזאת והכין אותה ולממשלה שנענתה לבקשתנו להעלות את ההצעה כבר עתה.

חקיקת אחד החוקים החשובים יותר שהחברה הישראלית זקוקה להם, אחד החוקים החשובים יותר שעשויה הכנסת הזאת לחוקק.

יעל דיין (סיעת העבודה)

בחוק שלי, השונה רק במעט מהחוק של חבר הכנסת צוקר ואחרים, הגישה היא יותר אישית. אני מדברת לא רק על רשויות המדינה אלא גם על חברות-בת, תאגידים, קופות חולים, בנקים, גופים ציבוריים, ובעיקר מעניינת אותי הזכות של האזרח לדעת את זכויותיו ואת חובותיו ואת חובת נותן השירות או התאגיד או הרשות הציבורית לספק לו את המידע.

ניתנו כאן דוגמאות על מזג האוויר. יש דברים הרבה יותר יומיומיים: האם אישה יודעת מה באמת יש בסל הבריאות שלה לפני שהיא הולכת ומוציאה כסף על שירות פרטי?

איני טוענת שיש בכוונה ובזדון העלמת מידע. פעמים רבות המידע מוצנע, או בכל אופן לא מפורסם, והאזרח איננו יודע לא את זכויותיו ולפעמים גם לא את חובותיו.

לפיכך, בהצעה שלי יש חובת מסירת מידע, הזכות לקבלת מידע לגבי הפרט וכל הנוגע לו וחובת הפרסום. החוק שלי הוא זול יותר, לא מדובר כאן על מרכוזים, אלא על חובת הפרסום של הגוף נותן השירות. חובת הפרסום של האותיות הקטנות [...] המיקרוסקופיות.

אני דורשת את חובת פרסומן באותיות גדולות, גם בין השורות, בצורה בהירה ובשפות הנדרשות מצד כל נותן שירות, כדי שכל אחד מאתנו, כל אזרח יוכל לדעת גם את חובותיו וגם את זכויותיו מצד כל מי שמגיש לו את השירותים האלה. תודה.

שר המשפטים דוד ליבאי

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אני שותף לעמדות שהוצגו כאן על ידי חברי הכנסת הנכבדים. אני גם תומך בחופש המידע, בזכותו של כל אזרח לקבל מידע מרשויות השלטון, ואני מביא בחשבון שהקניית זכות שכזו מטילה חובה על רשויות המדינה לספק את המידע המתבקש.

הבעיה היא אכן מה הם הגבולות של הזכות למידע, איזה מידע חובה למסור לכל דורש. השאלה היא על אילו גופים להטיל את החובה של מסירת המידע. עד כאן אלה שאלות בעלות אופי חוקתי, עקרוני. ישנן גם שאלות מעשיות שכרוכות בחקיקתו של חוק מעין זה: האם הרשויות ערוכות למתן, אספקת או גילוי המידע כפי שמציעי החוק היו מבקשים שיובא לידיעת הפרטים או הציבור? אין ספק שעל הרשות להיערך כדי לספק מידע כזה לציבור.

מכל הטעמים הללו ומתוך התחושה שהעניין הזה הוא עניין שיש להביא לפתורנו החוקתי הראוי, מינתי לפני חודשים ספורים ועדה ציבורית נכבדה בראשותה של כבוד השופטת בדימוס ויקטוריה אוסטרובסקי-כהן, והוועדה הזאת כבר התכנסה פעמים מספר, וקיבלתי דיווח ביניים על התקדמות עבודתה.

מגישי הצעות החוק, גם חבר כנסת דוד צוקר וגם חברת הכנסת יעל דיין, ערים למינוי הוועדה ולכן אמרו שהם מקבלים על עצמם לעכב את המשך הליכי החקיקה עד אשר הוועדה הנכבדה תסיים את עבודתה, או תגיש מסקנות או מסקנות ביניים, כדי שניתן יהיה להיעזר בפרי עבודתה של הוועדה הציבורית הזאת.

כיוון שכך, כיוון שעקרונות, הרעיונות הגלומים בהצעתם חיוביים וטובים, הרי גם אם הממשלה בשלב זה מתנגדת לתוכן ההצעות בגלל הקושי שאמרת, גם הקושי הרעיוני וגם הקושי המעשי, הרי עקרונית אנו סבורים שיש מקום לחקיקה מעין זו, בין אם זו ובין אם אחרת.

לכן הצענו גם למגישי הצעת החוק, והם הסכימו אתנו, שאנחנו נתמוך בהצעה, נעבור את השלב הטרומי הזה, נעביר את הנושאים לעיון ועדת חוקה, חוק ומשפט ולשם נעביר גם את ההמלצות של הוועדה הציבורית, כאשר אלו יתקבלו. בהנחה שעמדתי זו מקובלת, אני אציע לכנסת להעביר בקריאה מקדמית את שתי הצעות החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והדיון יימשך שם יחד עם המלצות הוועדה הציבורית שמינתי [...]

קטעים מפנייה לוועדה לעניין חופש המידע שהוגשה על ידי "עמותת עוגן - העמותה לעקירת השחיתות במגזר הציבורי והעסקי" באמצעות עו"ד צפריר בן אור

רקע

"עמותת עוגן" היא עמותה שעיקר פעילותה מתמקדת בסיוע ובתמיכה לעובדים אשר עקב חשיפת אי-סדרים ומעשי שחיתות במקום עבודתם סובלים מהתנכלויות ורדיפות מצד הממונים עליהם, חבריהם לעבודה ומעסיקיהם. עובדים כאלה מוצאים את עצמם, בדרך כלל, במצב עניינים בלתי-אפשרי, אשר בו, לאחר שעשו את שחייבים היו לעשות מתוקף תפקידם (כמבקרי פנים, קציני ביטחון וכדומה) ו/או משום אורחותם הטובה, נאמנותם ומסירותם למקום עבודתם, הם נרדפים עד חורמה, שכם נפגע, סמכויותיהם נלקחות מהם, ועד כדי פיטוריהם מגיעים הדברים.

רקע משפטי

בעקבות לחץ ציבורי וחשיפתם של כמה מקרים מזעזעים במיוחד של התנכלות לחושפי שחיתות באמצעי התקשורת במהלך שנות ה-80, תוקן הפרק השביעי לחוק מבקר המדינה, התשי"ח - 1958 [נוסח משולב]. הפרק השביעי הנ"ל עוסק בבירור תלונות הציבור על ידי נציב תלונות הציבור. לפרק זה הוספו סעיפים 45א' - 45ה', שעיקרם מתן סמכויות לנציב תלונות הציבור להתערב ולברר תלונה של עובד ציבור הטוען כי הממונים עליו מתנכלים לו עקב הודעה שהודיע על מעשה שחיתות שבוצעו בגוף שהוא עובד בו. לנציב תלונות הציבור, הפועל למתן הגנה לחושף שחיתות, כאמור, ניתנו סמכויות מרחיקות לכת, וזין השאר רשאי נציב תלונות הציבור ליתן כל צו שימצא לנכון ולצורך, ולרבות צו זמני, כדי להגן על זכויות העובד. הנציב רשאי, במפורש, אף לבטל פיטורין ולהורות על מתן פיצויים מיוחדים לעובד, בכסף או בזכויות.

אופן פעולת נציב תלונות הציבור

על פי סטטיסטיקה בלתי-רשמית וחלקית בלבד החליט, מאז תיקוני החקיקה הנ"ל, נציב תלונות הציבור לתת הגנה לחושפי שחיתות שביקשו הגנתו במקרים ספורים ביותר (בערך חמישה מתוך 100 מקרים). מידע מדויק בדבר היקף הפונים לנציב תלונות הציבור לקבל הגנתו כאמור, ותוצאות הפנייה איננו פתוח לעיון הציבור ואיננו מפורסם ברבים.

מבדיקה שנערכה על ידי "עמותת עוגן" בדבר הנהלים המיושמים על ידי נציב תלונות הציבור במסגרת טיפול בתלונה של חושף שחיתות נתברר, בין השאר, כי ברוב המקרים אין כבוד הנציב מאפשר למי שהתלונן בפניו להגיב על תשובת הנילון לתלונה, קודם לקבלת ההחלטה על ידי כבוד הנציב.

בנוסף למניעת זכות התגובה כאמור, נמנעת

מהמתלונן זכות העיון במסמכים, במידע וראיות שצורפו, אם צורפו, לתשובת הנילון וכן נמנעת מהמתלונן הזכות להפריך ולהוסיף טענות שהועלו, אם הועלו, על ידי הנילון כנגד המתלונן בתשובתו. העניין חמור שבכעיים, שכן בתגובת הנילונים לא פעם מובאות עובדות חדשות שמכריעות את הכף לרעת המתלונן וזאת מבלי שהמתלונן זכה להגיב על הנטען כנגדו.

זאת ועוד, מעיון בכמה החלטות, חו"ד ותשובות שניתנו על ידי כבוד הנציב למתלוננים, עולה כי כבוד הנציב נוטה בדרך כלל לנמק את החלטותיו בצמצום ובאופן חלקי. בנוסף לכך, כבוד הנציב אינו מביא בדרך כלל בהחלטותיו

נציב תלונות הציבור פועל בעניינים של חושפי שחיתות גם כגוף מינהלי הנותן שירות לציבור... ראוי על כן שפעולותיו תהיינה גלויות ופתוחות לביקורת.

את חומר הראיות ששימש בסיס להחלטותיו (ואם כן, באופן חלקי בלבד) ואינו נוטה להסכים לשוב ולעיון בהחלטותיו.

בעיון בחוק מבקר המדינה בכללותו, בפרק השביעי ובסעיפים 45א' - 45ה' בפרט, לא מצאנו סימוכין לנהלים הנ"ל הננקטים על ידי כבוד הנציב מחד, ומאידך עומדות פעולות אלו בניגוד לעקרונות הפומביות ולכללי הצדק הטבעי הנוהגים והמחייבים ערכאות שיפוטיות וטריבונלים מעין-שיפוטיים בישראל.

זכותו של המתלונן לקבל לעיונו את המידע שהובא כנגדו בפני הנציב, הינה בגדר זכות יסוד.

יתרה מזאת, למיטב הבנתנו אין כלל מניעה בחוק לנהוג ולנקוט נהלים גמישים ופתוחים יותר, המאפשרים למתלונן למצות זכותו למתן תגובה עניינית על בסיס הדברים שהשיב הנילון בעניינו ועל בסיס הראיות שהובאו בהקשר זה בפני כבוד הנציב ואשר לא אחת אין הן ידועות, מכול וכול, למתלונן.

נציגי "עמותת עוגן" פנו ושבו ופנו לכבוד הנציב, בניסיון לבוא עמו בדברים בנושאים

הנ"ל, אך נענו בדחייה על הסף של עצם הרעיון לקיומו של מפגש כאמור. לגופו של עניין, מעולם לא זכו נציגי העמותה להתייחסות מצד כבוד הנציב.

חיוניותה של חקיקה מתקנת

למיטב הבנתנו, פעולת כבוד הנציב כמפורט בסעיפים הקודמים מהווה פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי ובמהותם ורוחם של עיקרים אלו, בעקרון הפומביות וכן ברוח החוק וסעיפים 45א' - 45ה'.

למיטב הכרתנו, דרך פעולת כבוד הנציב כאמור איננה מאפשרת למלאכת הצדק להיראות, ובכך נפגע עיקרון יסודי נוסף האמור לשמש נר לרגלי כל ערכאה שיפוטית או מעין-שיפוטית בישראל.

לא למותר יהיה להדגיש כי בית המשפט העליון כבר פסק לא אחת, שההגיונות והיושר מחייבים, כי משהופיע פלוגי בפני גוף הממליץ בעניינו וזה האחרון מבקש לבסס החלטתו על מידע הקשור לאותו פלוגי, תינתן לפלוגי הזדמנות להגיב על המידע ולהציג את עמדתו ביחס אליו. וכן נקבע פעמים רבות, כי כאשר מדובר בגוף מעין-שיפוטית יש חשיבות מפליגה לכך שלא ייווצר חשש של

משוא-פנים ויש לקיים גם את מראית פני הצדק. זאת ועוד, נציב תלונות הציבור פועל בעניינים של חושפי שחיתות גם כגוף מינהלי הנותן שירות לציבור, שירות ייחודי, אשר אף רשות אחרת אינה יכולה ואינה מוסמכת לתת. בתפקידו זה הוא פועל כמו כל פקיד ציבור אחר. ראוי על כן שפעולותיו תהיינה גלויות ופתוחות לביקורת. כמו שאמר כבוד השופט בדימוס חיים כהן לעניין רשות הציבור: "...כל כולה לא נוצרה כי אם לשרת את הכלל, ומשלה אין לה ולא כלום".

סיכום

עולה מן המקובץ, כי שיטת העבודה והפרוצדורה הננקטת על ידי כבוד הנציב בעניינים של חושפי שחיתות אינה עולה עם עקרונות יסוד הקשורים בזכות הציבור לדעת וחופש המידע מחד, ומאידך מסרב כבוד הנציב לבוא בדברים עם גורמים המעוניינים בשינוי המצב הקיים. כתוצאה מכך, נראה כי אין מנוס אלא להמליץ על שינויים בדרך של חקיקה ובעיקר להמליץ על עיגון חובת גילוי מלוא המידע לעובד הציבור שהתלונן, על מנת לדאוג לכך שהפגיעה הנ"ל תיפסק.

עמותת "עוגן" סבורה, כי נושא זה הינו במסגרת סמכויות בדיקת הוועדה, שכן זכותו של המתלונן לקבל לעיונו את המידע שהובא כנגדו בפני הנציב, הינה בגדר זכות יסוד. בנוסף אף לציבור בכללותו הזכות לדעת כיצד פועל הנציב בתפקידו על פי סעיפים 45א' - 45ה'.

האופן שבו פועל כבוד הנציב תלונות הציבור, כמפורט לעיל, לא מותיר דרך אלטרנטיבית מלבד ביצוע תיקוני חקיקה כמתואר וכמפורט לעיל.

ירושלים, י"ג בתשרי התשנ"ה
18 בספטמבר 1994

לכבוד

מר ישי מנוחין

הקואליציה לחופש המידע

א.נ.

הנדון: עמדת המשרד בסוגיית חופש מידע

הריני לאשר את קבלת בקשתך מיום 16.8.94 להבהיר את עמדת המשרד בסוגיית "חופש המידע בישראל". מדיניות המשרד הנוכחית, כפי שנקבעה על ידי, היא כי יש לאפשר לציבור לקבל כל מידע, למעט מידע שעליו חלים הסייגים הקבועים בחוק - תוך רגישות לצנעת הפרט והגנת הפרטיות. מדיניות זו נובעת מן ההשקפה כי המידע שבידי רשויות השלטון הינו רכוש הציבור וכי בפתיחת מאגרים ומידע לציבור יש משום שירות לבעלי המידע (הציבור) ואחריות לצרכיו.

בהקשר לתחומי הפעילות של משרד התחבורה, פתיחת בתחום המידע מהווה שירות לציבור, במובניו הישירים והעקיפים, משתי נקודות ראות:

- א. הציבור ככלל - מידע גלוי וזמין מהווה שירות לציבור בהיותו תנאי הכרחי לשכלול המערכת הכלכלית - הגברת התחרותיות וצמצום עיוותים במחירים ובהקצאות משאבים בכל רמות הפעילות. ענף התחבורה הינו ענף תשתית כלכלי מרכזי ועתיר הון ולכן תרומה לשכלול מהווה תרומה משמעותית לקידום המשק הלאומי.
- ב. הציבור כפרטים - מידע גלוי מהווה שירות לציבור על ידי הקטנת ביטול זמן, שכלול ביצוע עסקאות, הקטנת סרדה ומגע בלתי הכרחי עם רשויות השלטון ועוד.

לקידום מדיניות זו והבאתה הלכה למעשה נעשות הפעילויות המרכזיות הבאות:

- א. ועדה בין-אגפית פועלת להכנת הצעה לפתיחת מאגרי מידע של המשרד לציבור. תפקידי הוועדה הינם לקבוע את התחומים שבהם ניתן לחשוף מידע, את אופיו של המידע ואת היקפו בהתייחס למגבלות החוקיות הקיימות ואת התמורה שתידרש ממקבלי המידע לצורך קיום השירות.
- הוועדה הונחתה לפעול ביצירתיות מירבית כדי לממש ככל האפשר את המדיניות הנ"ל.

- ב. המשרד עוסק במספר פרויקטים טכנולוגיים, שיאפשרו מימוש המדיניות בדרך של הגברת הזמינות והנגישות של המידע שברשות המשרד.

במסגרת זו ניתנה קדימות לשיפור הזמינות של מאגר הרכב לציבור. מאגר זה, אשר במהותו אינו רישום קנייני (על אף שהוא נתפס ככזה ע"י הציבור), עומד זה מכבר לשימוש הציבור בעת תהליכי המסחר ברכב, באופן מוגבל בכפוף לדיני הגנת הפרטיות. על אף מגבלותיו של המאגר כרישום קנייני, המשרד מתכוון להעמידו לציבור ברמת זמינות ופשטות גבוהים ביותר, תוך שיפור אמינותו כרישום לצרכים קנייניים, ובכך להקל על תהליכי המסחר ברכב ועל ניהול העסקים בתחום זה.

בברכה

רו"ח דורון שורר

חופש גישה לתיק רפואי

במסגרת "פרויקט בריאות" של עמותת אשה לאשה אנו עוסקות, בין היתר, בהיבטים שונים של נושא השתלות סיליקון לשחזור או להגדלת שדיים. לאחרונה פנו אלינו נשים בבקשה להצטרף לתביעת נזיקין קבוצתית המוגשת בארצות הברית נגד החברות שייצרו את שתלי הסיליקון. לצורך בדיקת ההתאמה של הנשים להצטרפות לתביעה ולצורך בדיקת התביעה עצמה נזקקו הנשים לתיק הרפואי שלהן - לנתונים על אודות ניתוח ההשתלה - כדי לדעת את שם החברה שייצרה את השתל שהושתל בגופן.

לכאורה בקשה פשוטה, אשר זכות האישה לקבל לה מענה חיובי אינה מוטלת בספק. הרי מדובר בתיק רפואי אישי שלה, במידע שזכותה לקבלו ואשר הסתרתו עלולה לגרום לה נזק כספי בגין אי-הצטרפותה לתביעה. על אף שלא היה מדובר בתביעות נגד הרופאים/ות שביצעו את הניתוח (גם במקרה כזה, זכותה של כל חולה לקבל מידע מהתיק הרפואי שלה), אלא בתביעה נגד חברות בארצות הברית, במקרים רבים נענתה בקשתה הראשונה של האשה לקבלת מידע בשלילה. נשים נדחו ב"לך ושוב". נאמר להן כי התיקיה נשרפה, כי התיק לא נמצא, כי אין בו את המידע המבוקש, כי הניתוח היה לפני זמן רב ולא ידוע כעת היכן נמצאים התיק או פרטי השתל.

עם פנייתן של הנשים אלינו, פנינו אנו לאותם גורמים שמהם לא קיבלה האשה את המידע הנדרש. בפנייתנו חזרנו על הפרטים שמסרה לנו האשה: מועד הניתוח ופרטי המנתח, מועד הפנייה הראשונית בבקשה לקבלת המידע והתשובה שניתנה. הבהרנו כי זכותה של האשה לקבל מידע זה אלמנטרית וקבועה בחוק וכי אי-מתן המידע עלול לגרום לה נזק כספי, נזק אשר היא תראה את המכותב כאחראי/ת. לו. שלחנו גם העתקי המכתבים לגורמים נוספים, כגון: מנהל/ת בית החולים אשר בו בוצע הניתוח, מוקד תלונות הציבור של קופת החולים שבה מדובר והקואליציה לחופש המידע.

התברר לנו, בכל מקרה שטיפלנו בו, כי פנייה בכתב ופנייה טלפונית מצדנו זירזו מאוד את ההיענות החיובית למתן המידע. לא ידוע לנו על מקרה, אשר בו נמנע המידע אחרי פנייתנו.

אירית אומנית

לעזרה ולמידע נוסף:
אשה לאשה - מרכז פמיניסטי חיפה
ארלוזורוב 88, חיפה 33276
טלפון 04-664949

דף זה הופק ע"י שתי"ל בעבור הקואליציה לחופש המידע

שטייל
Shatil شتيل

פרויקט של הקרן החדשה לישראל

עיצוב והפקה: סמוריו אפרת 02-522145

הודפס על נייר ממוחזר

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
יולי 1995
תמוז תשנ"ה

כנס אירגוני הקואליציה לחופש המידע

פאנל אירגונים בנושא: מניעת מידע ודרכים חלופיות לקבלתו

ביום ה' ה-6 באפריל, התקיים בבית סוקולוב, בית אגודת העיתונאים בתל-אביב, הכנס השלישי של ארגוני "הקואליציה לחופש המידע" - "מי צריך חופש (מידע)?"

הכנס שהתקיים בשיתוף "האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל" היה נקודת מוצא לקמפיין ציבורי בנושא חופש מידע וזכה לכיסוי מקיף בכלי התקשורת השונים (ראה/י משפטי מפתח בעמודים הפנימיים).

את הכנס פתח עו"ד אבי ערמוני, מנהל "הקרן החדשה לישראל", בדברים על חופש מידע והאפשרויות לשינוי חברתי. שר המשפטים, פרופ' דוד ליבאי, ברך את באי הכנס ואת פעילות הקואליציה המבטאת צורך בסיסי של האזרחים בחברה דמוקרטית. פעילות המפעילה לחץ הכרחי על המחוקקים, לחץ שבלעדיו יתכן ולא יתאפשר

חיקוק חוק חופש המידע. הגב' שרה פרידמן, יו"ר ה"איגוד הארצי של עיתונאי ישראל", הרצתה על "חופש מידע ועיתונות" ואחריה הרצה מר צבי ינאי, מנכ"ל משרד המדע והאמנויות, על "מידע ושוליית הקוסם" והתמקד בהצפת המידע המחייבת הבחנה בין המידע המשמעותי והמידע הטפל. חה"כ דוד צוקר ולימור לבנת עסקו בחופש מידע

מנוחין, רכו "הקואליציה לחופש המידע",
טל' 02-723597 ת"ד 53395, ירושלים 91533

וחקיקה ובקשר בין צרכי האזרחים ופעולות המחוקקים. חה"כ צוקר הציב בהרצאתו לוח-זמנים לחקיקת חוק חופש המידע והצהיר על כוונתו להביא את החוק עוד השנה לקריאה ראשונה, על-מנת שעד מועד הבחירות הבאות החוק יעבור גם את הקריאה השנייה והשלישית. חלקו השני של הכנס התמקד בפעילות האזרחים והארגונים הנפגעים מחסיונות מידע כאלה ואחרים. המשפטן משה נגבי הרצה על "מחסומים גלויים וסמויים לחופש מידע"; הגב' אירית אומנית על "בעיות בקבלת מידע רפואי"; עו"ד דנה בריסקמן על "שימוש באמצעים משפטיים לקבלת מידע"; הגב' ברברה אפשטיין על "מידע כבסיס לשינוי חברתי"; ועו"ד משה רונן על "דחיפת ומשיכת מידע בעיתונות".

להזכירכם/ן אם נתקלתם/ן, או שארגונך נתקל, בבעיה הקשורה לחופש מידע, אנא פנה/י. נשמח לעזור ונשמח אם תצטרפו אלינו. לפרטים נוספים אנא פנו לישי

אנו מודים לאנשי "מרכז
ההדרכה לספריות בישראל"
ששלחו לחמש מאות ספריות
ציבוריות ברחבי הארץ את
הגיליון האחרון של דפי
המידע, ובכך תרמו להגברת
המודעות הציבורית לזכות
לחופש המידע.

ארגונים המעוניינים להפיץ את
דפי המידע בין חבריהם/
חברותיהן, אנא פנו לרכז
הקואליציה - ישי מנוחין.

משפטי מפתח בנושא חופש מידע

"הדבר העצוב בכל המערכת המורכבת הזאת, של דוברות ושל יחצ"נות הוא שהממסד מפרסם את מה שהוא בוחר לפרסם, במילים אחרות, אין מוטלת על הממסד כלל חובת פרסום. הדובר ואיש יחסי הציבור בוחרים מה ראוי לפרסום ומה ראוי לגניזה. דינים וחשובות של הביקורת בהסתדרות, למשל, נגנזו, משום שסיכנו את ראשי הארגון. אם אתה מורה, נסה לקבל דין וחשבון שכתב עליך המפקח שלך. אין סיכוי. נסה לקבל מידע שנאסף בעניין מצבך הנפשי. אם אתה פקיד לך ונסה לקבל דו"ח הערכה שכתב עליך הבוס".

מיכאל קרפין, מבט שני, הטלביזיה הישראלית, (4.4.95)

"ישי מנוחין: רוב הבעיות של חופש מידע הם לא לגבי מה שקורה בכור האטומי או עם הלוויין אופן 3, אם ניקח לדוגמה נכים שמעוניינים לדעת אם מגיעה להם הנחה בדיור הציבורי של "עמידר" [...]. עולים שלא יודעים מדוע הם משלמים באתר הקראוואנים בירושלים יותר מאשר מעולים מאתיופיה או מישראלים ותיקים [...]"

גאולה אבן: תקן אותי אם אני טועה, אבל ברגע שאתה מאוד רוצה משהו ותגיע, נאמר, לשר הממונה, או למנכ"ל המשרד הממונה, בסופו של דבר עם קצת פרסום נכון, גם תקבל את מה שאתה רוצה.

ישי מנוחין: נכון, לכן זה לא הבעיה שלך או שלי, אלא בעיקר בעיה של שכבות חלשות יותר שקשה להן, או שאינן יודעות איך להגיע לשר הנכון, או למשרד הנכון, או ללכת לבתי משפט.

בוקר טוב ישראל, הטלביזיה הישראלית, (6.4.95)

"אבינועם ערמוני: מאגר מידע אדיר שבידי הרשויות, הממשלה, הביורוקרטיה באופן כללי, נמצא אצלם כפיקדון. הפיקדון הזה אמור לעמוד לזכות האזרח. נכון להיום, לאזרחים אין גישה

שכידוע הוא איננו יועצנו המשפטי אלא המצב הוא כמעט הפוך (אני הסגן הבכיר של יועצו המשפטי)".

נתן רועי, "מלחמת חוק בחוק", מוסף דבר השבוע, (31.5.95)

"מדינות נאורות, בהן ישראל, חוקקו תקנות נאורות המדברות מפורשות על זכותו של עובד לדעת. לדעת מה הסכנות הטמונות בחומרים שהוא עובד אתם, לדעת מה אמצעי הבטיחות, לדעת מה עליו לבדוק ולדעת מה תוצאות הבדיקות [...] אסתר בטאשווילי וחברתה מרים,

בתחילת חודש אפריל ניהלה "הקואליציה לחופש המידע" קמפיין ציבורי בנושא חופש המידע והצורך בחוק חופש מידע בישראל. למרות שסביר להניח שרובכם/ן קראתם/ן לפחות חלק מהמאמרים שהתפרסמו. ראינו לנכון לרכז מספר משפטי מפתח מחלק מהמאמרים.

"כיום מתייחסות הרשויות למידע שנאגר אצלן כאילו היה מידע פרטי שעבר אליהן בירושה משפחתית. כל פקיד בעירייה או במשרד ממשלתי רואה עצמו במקרה הטוב כסוכן חשאי

כיום מתייחסות הרשויות למידע

שנאגר אצלן כאילו היה מידע פרטי שעבר אליהן בירושה משפחתית.

עבדו בתדיראן כמעט 20 שנה. פועלות פשוטות, עבודה קשה, משכורת זעומה ומסירות אין קץ למפעל ההסתדרותי הזה, שמביא פרנסה הביתה. שתיהן עבדו במחלקת הניקל-קדמיום. הן לא ידעו מה זה ניקל-קדמיום. גם אנשים משכילים לא יודעים בדיוק מה זה ניקל-קדמיום. היום הן יודעות, כמו עשרות עובדי המחלקה הזו, מה ניקל-קדמיום עושה לגוף. כשהתפרצו המחלות, בחר תדיראן להתנער מהאחריות למחלות, פיטר את העובדים החולים או זיזו את פרישתם מהמפעל [...] ד"ר שלמה בר-סלע, רופא מומחה לרפואה פנימית ואלרגיה, בדק קרוב ל-90 עובדי תדיראן. "זה מדהים", הוא אומר. "אף אחד לא אמר להם במה הם עוסקים, מה הסכנות, היתה אפילו טענה שהורידו תוויות מחביות של חומר מסרטן כדי שעובדים לא יידעו במה הם עובדים. כשעובדים עם רעל, מן הסתם הפועלים יתנהגו אחרת, אולי ידרשו בטיחות גדולה יותר

השומר סודות מדינה כמוסים, ובמקרה הרע כאיש מחתרת המשתמש בקודים שאף אזרח לא אמור להבין. מעטים הפקידים שחושבים שהמידע שבידיהם שייך לציבור שמממן את הרשויות האלה, ושכסופו של דבר הוא נועד לשרת את הציבור הזה. רובם רואים במידע כוח, ואם כך, עדיף שהוא יישאר אצל הפקידים. אלה תמיד יודעים מה טוב להם ומה טוב לך".

אייל הראובני ומיכאל ספרד, "שלא נדע", כל העיר, (31.3.95)

"צלילה הררי, מורה מחיפה, לומדת זה שבועות רבים שיעור מעשי באזרחות. מרגע שהחליטה, כי ברצונה לעיין בתיקה האישי המצוי במשרד החינוך, היא עוברת עשרה מדורי ביורוקרטיה, ואין מתירים לה להתבונן במה שאמור להיות רכוש הפרטי - תיק פרטיה האישיים. עורך הדין אפרים יפהר, סגנו הבכיר של היועץ המשפטי במשרד החינוך והתרבות ומי שאמור לייצג את מורי ישראל, השיב בעניין זה לעורך הדין ישראל דורון מהאגודה לזכויות האזרח בישראל. יפהר נימק את הסירוב למסור למורה את תיקה האישי, אבל עוד בטרם הציג את נימוקיו הבהיר, כי המורה איננה מוסמכת לעיין בו גם לפי התקשי"ר (תקנון שירות המדינה) "מאחר שהיא אינה מוסמכת לעיין בו במסגרת תפקידה בשירות המדינה" [...] מי שימסור לצלילה הררי את תיקה האישי יעבור עבירה פלילית [...] וכדי להבהיר לאנשי האגודה לזכויות האזרח מי הוא מי באירוע הביורוקרטי הזה, מציין עורך הדין אפרים יפהר ביהירות מתנשאת: "לאור כל האמור לעיל, דעתי היא כי אין לגברת הררי הזכות לעיין בתיקה האישי במשרדנו לפי המצב המשפטי הקיים כיום. אינני זקוק לחוות דעתו של שר החינוך התרבות והספורט, מאחר

הממסד מפרסם את מה שהוא בוחר לפרסם, במילים אחרות, אין מוטלת על הממסד כלל חובת פרסום.

למידע [...] יש גישה של השלטון שאומרת - אין צורך שתדעו, חבל לבלבל את הציבור". תחנה מרכזית, טלביזיה בכבלים - תבל, (6.4.95)

"לילד שלכם יש תיק על שמו בבית-הספר, אבל אם תנסו להשיג אותו, תגלו שאתם נתקלים בקשיים. התיק חסוי. גם בתיק השירות

או אפילו תוספת כספית. את זה אולי רצו למנוע. גם הניקל והקדמיום הם חומרים מסוכנים [...] ניקל לבדה עלולה לגרום לסרטן ולאלרגיות קשות. הקדמיום פוגע קשות בכליות, בעצם, בעצבים".

מיכל קפרא, "עבודה הורגת", מוסף מעריב, (31.5.95)

הצבאי שלכם רשומים פרטים שאולי הייתם רוצים, ואולי חיוני עבורכם לדעת - אבל האינפורמציה מסווגת. רוב הסיכויים שתתקשו גם לאתר מה מופיע תחת שמכם במחשב של משרד הפנים ובמחשבים של רשויות ציבוריות אחרות.

יש גורמים שתמורת סכום נכבד יוכלו להניח יד על האינפורמציה הזו. כמובן, באורח לא חוקי. התיק האישי הוא רכוש משרד החינוך, רכוש המערכת - אבל מי הבעלים של המידע שנצבר בו? [...]

על פי מחקר מקיף שערכו, התברר כי בשנה האחרונה בלבד השקיעו רשויות המדינה למעלה ממיליארד שקל במידע: מכשור, ריכוז, הפקת חוברות, העסקת דוברים, מה לא - אבל פירותיה של ההוצאה הזו מגיעים אלינו באופן סלקטיבי: רק אותם פריטים שמציגים את המערכת באור חיובי, שמשרתים את השר, או גורמים בעלי כוח כמו גופים כלכליים גדולים."

צבי גילת, "אזרחים נגד האח הגדול", ידיעות אחרונות, (6.4.95)

"החדשות הטובות הן ש-130 מיליון שקלים פנויים מחפשים כתובת. החדשות הרעות הן שלא כל כך פשוט לקבל חלק מן הממון הזה,

למרות שלכאורה זהו כסף ציבורי נזיל השווה לכל נפש. המיליונים הללו הם עיזבונות של אנשים המורשים את כספם לטובת המדינה, והיא מקצה אותם למטרות המתאימות לידיהם של משרדי הממשלה השונים. אלא שהדרך אל

המידע נשמר בקנאות גדולה כל כך על ידי רוב משרדי הממשלה, שבכל רגע נתון נמצאים בקופה יותר ממאה מיליון שקלים שלא נמצא להם שימוש.

הסכומים הללו כל כך מסובכת, והמידע נשמר בקנאות גדולה כל כך על ידי רוב משרדי הממשלה, שבכל רגע נתון נמצאים בקופה יותר ממאה מיליון שקלים שלא נמצא להם שימוש.

בחמש השנים האחרונות אחראית לחלוקת הכספים ועדה ציבורית, בראשותו של השופט בדימוס מרדכי בן דרור [...] השופט בן דרור אומר שזה כספו של הציבור ולא כסף פרטי של אף אחד, ולכן אין סיבה להסתיר מהציבור דבר [...] במשרד הפנים, למשל, לא יודעים אפילו על קיומה של קרן עיזבונות. מלשכת דוברת המשרד נמסר: "משרד הפנים לא מחלק כספי עיזבונות. לא ידוע לנו שמשוה כזה קיים במשרד הפנים". לפי רישומי ועדת העיזבונות, בשנת 1992 קיבל משרד הפנים 100 אלף שקלים שהוקצו למימון "חומר הסברה למניעת דליקות, ריהוט וציוד למועדוני צופי אש", יכול להיות שהם פשוט שכחו מאז [...]

שרגא הבר, משנה למנכ"ל משרד הבריאות, הוא הממונה במשרד על כספי העיזבונות. מהשיחה אתו מתקבל הרושם שסודיות היא תנאי ראשון למילוי תפקידו. הבר משתדל להסתיר הרבה יותר ממה שהוא מוכן לחשוף [...] "לא בטוח שזה צריך להתגלגל על אם כל דרך" [...] אפשר לדעת על פי אילו קריטריונים משרד הבריאות ממליץ? "את יכולה לקבל אותם. כל מי שיש סיבה לתת לו, יכול לקבל. חוץ מזה, זה לא נוגע לבעל המכולת השכונתית שלי". אביבה לור, "של מי הכסף הזה", מוסף הארץ, (7.4.95)

חופש המידע - הגנת הפרטיות: שני צדדים של אותו המטבע

יאיר רודיאקוב

בוועדת החוקה חוק ומשפט עומדים כעת לדיון שני חוקים: תיקון רחב היקף לחוק הגנת הפרטיות וחוק חופש המידע. בשני חוקים אלה באות לידי ביטוי תפיסות עולם חברתיות - תרבותיות אשר לכאורה מנוגדות זו לזו: הזכות לפרטיות וחופש המידע.

שני החוקים עוסקים באחד התחומים המרכזיים בחברה המודרנית - טכנולוגית המידע (קיים גם חוק שלישי הנמצא בשלבי חקיקה: חוק המחשבים, העוסק בעבריינות מחשב ונושאים טכניים ספציפיים נוספים). הבעיה המתעוררת היא החיבור החלקי בין ערכים תרבותיים כמו הגנה על הפרטיות, חופש מידע וכד' ובין האמצעים הטכנולוגיים.

המרכיב המרכזי צריך להיות המידע ולא הטכנולוגיה. הטכנולוגיה היא זמנית ומשתנה (מחשב מרכזי, מחשב אישי, רשת וכדו'), אבל בה נאגרת, מועברת, ומיוצרת אותה היישות הזהה - המידע. להלן מספר דוגמאות הממחישות את האבסורד הקיים היום:

בחוק הגנת הפרטיות

א. חובת רישום מאגר מידע. תהליך ביורוקראטי שהטכנולוגיה שמה אותו ללעג ולקלס. הרישום

חסר ערך מבחינת הערכים שחוק זה אמור לייצג. מה גם שבעידן של מחשוב אישי ותוכנות מתקדמות ניתן לבנות ולהרוס בחלקיקי שניה מאגרי מידע. אז מה הטעם לרשום?

ב. בחוק מוגדר מאגר מידע רק כזה האגור במחשב. רק עליו חלות התקנות. בין היתר אבטחת מידע. ומה עם המידע הידני, אותו לא צריך לאבטח? מה ההבדל בין תיאור המחלה הנכתב בעט או זה הכתוב במעבד התמלילים?

בחוק חופש המידע

חוק חופש המידע מודרני הרבה יותר ומתייחס למידע בכל מדיה אפשרית בו הוא קיים, ורישום המאגרים (כולם) מתחייב בחוק מעצם הדרישה של פרסום רשימת הרשויות הציבוריות והמידע האגור בהם.

לסיכום, חוסר ההתייחסות לטכנולוגית המידע כיישום מרכזית המשנה באופן מהותי את הגישה של המחוקק אל תהליך החקיקה כבר יצר לנו חוק אחד התלוש מהמציאות. וזאת, למרות שחלקים גדולים מהחוק הם חקיקה משובחת בפני עצמה (ראו דעת הקהל בנושא שאיננה קיימת, וההשקעה הממשלתית הזעומה עקב כך באכיפת החוק ובחינוך הציבור מגיל צעיר לערכים אלה).

את התהליך יש לבצע בשני שלבים:
א. חקיקה נפרדת לתחומים הערכיים של טכנולוגית המידע (שתכלול את חופש המידע, פרטיות מידע אישי, מידע בטחוני עסקי וכדו') ולתחומים האופרטיביים (אבטחת מידע, רישום מידע, הצגת מידע וכדו').
ב. הגדרת הקשרים בין שני החוקים בחקיקה או בתקנות.

תוכנית פיתוח משאבים של שתי"ל ריכוזה את רשימת הארגונים והמוסדות שקיבלו סיוע מקרן העיזבונות בשנים האחרונות. ארגונים שמידע זה נחוצ להם מוזמנים לפנות למזכירות בשתי"ל.

תקציר מדברי שר המשפטים, פרופ' דוד ליבאי, בכנס "מי צריך חופש (מידע)?"

כנסת יעל דיין העלתה הצעת חוק שנייה, בעניין חופש המידע [...]

בשל פניות שהיו אלי, תחושות והבנה שהעניין איננו פשוט, החלטתי שהנושא ייבדק בצורה רצינית ומינית ועדה לבחינת הנושא [...] אני ער לכך שהוועדה הזאת מורכבת ברובה מגופים שלטוניים ופחות מגופים ציבוריים. אבל, כיון שרציתי שהוועדה הזו תתגבר על שני קשיים שתמיד עלו לפני העברת החוק: האחד - תקציב, והשני - איך ניתן לעבוד תחת חוק כזה ובהשפעתו [...] היא צריכה למצוא תשובות מעשיות: מי הם הגופים הציבוריים שעליהם תחול החובה? מהו סוג המידע שעליו תחול החובה? הסייגים החובה והזכאים לדרוש את העמדת המידע לרשותם.

לעניות דעתי, באופן כללי, ההצעה של חבר הכנסת דדי צוקר היא טובה. הקושי הרב הוא ביישום, כי היא מחייבת כמעט כל גוף שלטוני להקים גוף פנימי, שיהיה ממונה על העברת המידע, קבלת הבקשות, בדיקת הבקשות איתור המידע והעברתו. היום לא כל גוף יכול, בכוח האדם שצומד לרשותו, לעשות זאת [...]

אני יודע שהוועדה מתקדמת וכבר קבלתי דו"ח חלקי מסוים. אני מצפה שהיא תסיים את עבודתה במהירות ותגיש לנו את הדו"ח. לאור הדו"ח הזה נבחן את הצעת החוק. מובן שאם הוועדה תתממה יותר מידי, לא אראה סיבה להמשיך ולעצור את תהליך החקיקה. לא התכוונתי באמצעות וועדה זאת לעצור הליך חקיקה [...]

אני יודע מניסיוני, שאם גוף ציבורי עומד מאחורי נושא, ער לו, מתעניין בו, שואל שאלות ומפנה אותן לגורמים האחראים - בין אם זה בממשלה ובין אם זה בכנסת - העניין יזוז. אם אין לנושא מסוים תמיכה ציבורית, אז זה תלוי במשוגעים לדבר ובאינטרס שיש, למי שיש, כדי להעביר אותו. פה זה אינטרס של הציבור יותר מאשר של השלטון, ומכך חשיבותה של הקואליציה הזאת של חופש המידע.

ניתן לראות בהם עובדי חוק - וזהו המצב. כיון שדבר זה אינו מתיישב עם חופש המידע, צריך לשאול למה הסעיף הזה עדיין קיים? האם לא נכון לבטל אותו? ומה נכון לקבוע כמדיניות?

ובכן, אין זה סוד, שאם אנחנו נזהרים מלרוץ קדימה ולקבוע כנורמה כללית ורחבה את עקרון חופש המידע, זה רק משום שאנחנו יודעים, שגם חופש המידע הוא לא זכות או עיקרון בלעדי. בפועל הוא יכול להתנגש עם זכויות או אינטרסים שגם עליהם צריך להגן במידה וממילא צריך לשקול זה מול זה [...] השיקולים והעקרונות הם: בטחון המדינה, הגנת הפרטיות, סודות מסחריים, הבטחת חסיונות מקצועיים מסוימים והזכות למשפט הוגן. כל הדברים הללו יכולים להתנגש עם הזכות לחופש המידע וצריך לדעת איך לפתור את המחלוקת הזאת.

נקודה נוספת שגורם שלטוני עומד עליה כמובן, ועד גבול

מסוים היא נכונה, זאת היכולת לתפקד. חשוב שנדע בתחום המשרד, שאנחנו יכולים לקיים התייעצויות פנימיות, ושלא כל דבר שהוא בבחינת התייעצות, בדיקה או הליך, הופך כבר למידע שזכות כולם לדעת [...]

הזמנתי לבוא ולברך בכנס זה של "הקואליציה לחופש המידע" ושמתחתי לעשות זאת. אני חושב שקואליציה כזו נדרשת, אני חושב שהיא התחילה למלא תפקיד חשוב בהגשמת הרעיון של חופש המידע [...]

אנו חושבים, לפחות רוב אלה היושבים כאן, שהמידע הנמצא ברשות רשויות השלטון צריך להיות נחלת הכלל, ושאלה המשרתים את הציבור - הממשלה, משרדי הממשלה והרשויות המקומיות - הם בעצם נאמנים של הציבור לבצע מדיניות מסוימת. אנו חושבים שבמסגרת דמוקרטית צריך להעמיד לרשות הציבור את מרב המידע, כדי שיוכל לנקוט עמדה ולעצבה, ושלא יקבל את כל מה שהשלטון אומר לו כדברים נכוחים וברורים [...] מבחינת המשטר הדמוקרטי, אופיו, חופש הביטוי וחופש המידע אלה הם ערכים שהם מושכלות, בבחינת מושכלות ראשונים [...]

מצד שני, קיים אותו סעיף 117 ל"חוק העונשין", שבעצם אומר לכל עובדי רשויות השלטון למיניהם, לכל עובדי המדינה - היוזרה והישמרו מגלגלות מידע. זאת משום שאם תגלו מידע, שבא לידיעתכם בתוקף תפקידכם וללא סמכות כדן, אתם עוברים עברה שהיא מסוג עוון, ואתם וצפויים לחקירה במשטרה - עם כל ההשלכות שיש לחקירה כזאת על כל אדם ועל עובד ציבור בפרט.

כלומר, בחוק העונשין שלנו, אנחנו עדיין מצווים על עובדי רשויות השלטון השונות לסתום את הפה ולא לגלות שום דבר. אם יגלו,

אם גוף ציבורי עומד מאחורי נושא, ער לו, מתעניין בו, שואל שאלות ומפנה אותן לגורמים האחראים - בין אם זה בממשלה ובין אם זה בכנסת - העניין יזוז.

בגלל כל השיקולים הללו, הנושא, ככל שהוא חשוב, חייב להיבחן היטב לפני שהוא מגיע לחקיקה בכנסת.

בזמנו יום כבר מי שהיה חבר כנסת, והיום שר המשטרה, משה שחל, הצעת חוק פרטית בעניין חופש המידע [...] חידש את יוזמת החקיקה יו"ר ועדת החוקה דדי צוקר שיחד עם קבוצת חברי כנסת העלו הצעת חוק, ונדמה לי שגם חברת

הדפוס על נייר ממוחזר

דף זה הופק ע"י שתי"ל
בעבור הקואליציה לחופש המידע

שתי"ל

شتיל Shatil

פרויקט של הקרן החדשה לישראל

ניצוב: סטודיו אפרת 02-6522144

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
נובמבר 1995
חשון תשנ"ו

בתחילת חודש יולי המליצה הוועדה הציבורית לעניין חופש המידע על חקיקת חוק חופש מידע בישראל. את הוועדה הקים שר המשפטים, פרופ' דוד ליבאי, בעקבות הגשת הצעות החוק השונות בנושאי חופש מידע ולחץ ציבורי רב. הוועדה, בראשות השופט בדימוס ויקטוריה אוסטרובסקי-כהן, בדקה באופן מעמיק את מעמד חופש המידע בישראל ובארצות אחרות, שמעה עדים רבים והגישה את המלצותיה לשר המשפטים. ראינו לנכון להקדיש גיליון זה בעיקר למסקנות הוועדה ולהמלצותיה החשובות.

מסקנות הוועדה – הצורך בחוק חופש מידע בישראל

אי אמן בשיקול דעתה. ראוי לציין, כי הרשויות אינן ערוכות כיום למסירת מידע לציבור, הן מן הבחינה המנטלית והן מן הבחינה המעשית, הכוללת הקצאת כוח אדם ומשאבים.

לאור כל האמור לעיל סבורה הוועדה, כי יש לחוקק חוק חופש מידע, אשר יקבע באופן מפורש את הזכות למידע ואשר יאפשר את מימושה הלכה למעשה. כמו כן ממליצה הוועדה לבטל את סעיף 117 לחוק העונשין ולהחליפו בסעיף שיחול על מידע סודי בלבד, שיש הצדקה להחסותו. מטרת החוק המוצע כפולה – משפטית וחינוכית.

מן ההיבט המשפטי מטרת החוק להסדיר באופן מרוכז וברור את הזכות למידע, ואת החריגים לזכות, הנחוצים לתפקודו של משטר דמוקרטי תקין. כמו כן חקיקת החוק תחייב הקצאת המשאבים הדרושים למימושה של הזכות לדעת. מן ההיבט החינוכי נועד החוק לשרש את המנטליות של הרשויות הציבוריות הראות

כל אחת מן הזכויות הפוליטיות במדינה, ובכלל זה הזכות להגשמה עצמית. חופש המידע הוא אחד היסודות המרכזיים שעליו נסמך חופש הביטוי, והוא מאבד ממשמעותו המעשית כאשר הציבור והתקשורת אינם מקבלים מידע מההווה בסיס להבעת דעה, לקביעת עמדה ולקבלת החלטה.

יתירה מכך, השלטון הוא נאמן של האזרחים. כל פעולותיו וצעדיו של השלטון אמורים להיות לטובת האזרח והציבור. המידע שבידי רשויות השלטון, מצוי בידן עבור האזרחים והתושבים. מכאן חובתן של רשויות השלטון לספק מידע לציבור בכלל, ולכל פרט בחברה.

יש לזכור, כי מידע הוא כוח, וכוח בלתי מוגבל ובלתי מבוקר עלול להשחית. שקיפות מעשי השלטון היא חלק בלתי נפרד מאחריותו (accountability) כלפי הציבור, ורימת מידע מרשויות השלטון לאזרחים הוא רכיב חיוני לבקרה ופיקוח על מעשי השלטון, ולשיפור תפקודן של הרשויות.

חוסר נגישות למידע מקשה על קידום של ערכים חברתיים, ובהם שוויון, שלטון החוק וכיבוד זכויות האדם והאזרח. לעומת זאת, פתיחות בזרימת מידע מהרשויות לציבור תסייע לקידום של ערכים אלה.

הוועדה סבורה, כי כיום, בפועל, אין לציבור גישה למידע, כפי הראוי במשטר דמוקרטי. אמנם, כפי שהובהר, קיימת לפי פסיקת בית המשפט העליון זכות לקבלת מידע. אולם לצד זכות זו המוכרת על ידי הפסיקה, קיים סעיף 117 לחוק העונשין, תשל"ז – 1977, המאפשר לרשויות השלטון למנוע מהציבור גישה למידע שאין כל הצדקה עניינית להחסותו.

בנוסף לכך, רשויות השלטון נוטות לראות במידע שבידן – נכס השייך להן, שאין לאפשר לציבור נגישות אליו. רשויות רבות סבורות, כי עליהן להיזהר מפני "פלישתם" של גורמים מבחוץ, פן יפגעו בסמכותה של הרשות ויביעו

"עם תחילת עבודתה של הוועדה היה ברור לחבריה כי קיים צורך בחקיקת חוק מיוחד לעניין חופש המידע. כבסיס לעבודה קיבלה הוועדה את הצעת החוק של תשעת חברי הכנסת

**הזכות לדעת
חיונית למימוש
כל אחת מן
הזכויות
הפוליטיות
במדינה, ובכלל
זה הזכות
להגשמה עצמית**

ובמהלך עבודתה גיבשה מספר הצעות לשינויים בהצעת החוק, אשר יפורטו בפרק הבא. הוועדה הגיעה למסקנה כי קיים צורך בחקיקת חוק מיוחד שיעסוק בחופש המידע בישראל. הוועדה, המייחסת חשיבות רבה לזכות למידע, נוכחה במגבלות המצב המשפטי הקיים, בו אין חוק המסדיר את סוגיית המידע על כל היבטיו. המצב העובדתי שהוצג בפני הוועדה מצביע על קשיים רבים בהשגת מידע, ועל התפיסה המנחה עדיין רשויות רבות לפיה המידע הוא נחלתן הבלעדית, ואין להעבירו לציבור.

הזכות לדעת היא אחת מזכויות היסוד של כל אדם במשטר דמוקרטי, היא חלק בלתי נפרד ותנאי בסיסי להגשמתו של חופש הביטוי על היבטיו השונים ולמימוש זכויותיו האחרות של האדם בכל תחומי החיים. היכולת להחליט החלטות רציונליות תלויה בכמות ובאיכות המידע המצוי בידי הציבור וכל אחד מן הפרטים המרכיבים אותו. הזכות לדעת חיונית למימוש

**המידע שבידי רשויות
השלטון, מצוי בידן
עבור האזרחים
והתושבים. מכאן
חובתן של רשויות
השלטון לספק מידע
לציבור בכלל, ולכל
פרט בחברה**

במידע נחלתן הפרטית והמונעות את גישה הציבור למידע. תפקידו של החוק להביא לתודעת הציבור בכלל, והרשויות בפרט, את ההסכמה הערכית, שכל מידע הנמצא בחזקתה של הרשות, או הנאסף או הנוצר על ידה, מוחק

ריכוז המלצות הוועדה

לשם נוחות יפורטו להלן כל המלצות הוועדה
שבדו"ח, ואלה הן:

(1) מוצע לחוקק חוק חופש המידע בישראל, שעגן את העיקרון של "זכות הציבור לדעת" והצעדים המעשיים למימושו, בנוסח המובא הפרק האחרון לדו"ח הוועדה. יצוין, כי במקצת מן הסעיפים בנוסח החוק המוצע, קיימת דעת מיעוט של חלק מחברי הוועדה.

(2) מוצע לבטל את סעיף 117 לחוק העונשין, תשל"ז - 1977 ולהחליפו בסעיף אחר, שיחול על מידע סודי בלבד, אשר יש הצדקה להחסותו.

(3) מוצע להקצות את כל המשאבים התקציביים, לרבות כוח האדם הנדרש ליישום החוק ברשויות הציבוריות.

(4) מוצע שהממונה על ביצוע החוק יהיה אדם בעל הכשרה אקדמית מתחום מדעי החברה והרוח, או התמחות מיוחדת בתחום הספרנות, ארכיבאות, או משפטים, וכי הוא יהיה בעל ניסיון ומעמד בכיר בהיררכיית הארגונית של הרשות הציבורית.

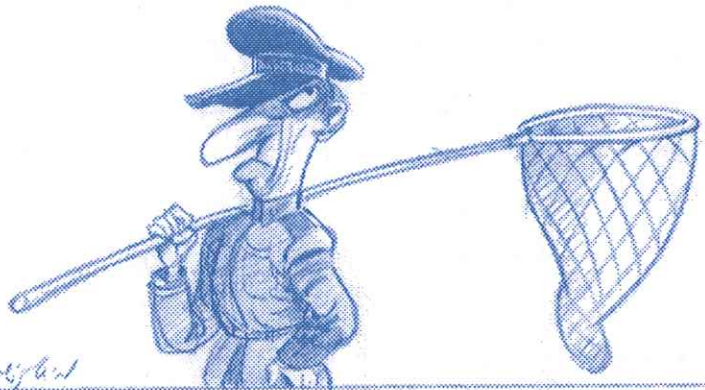
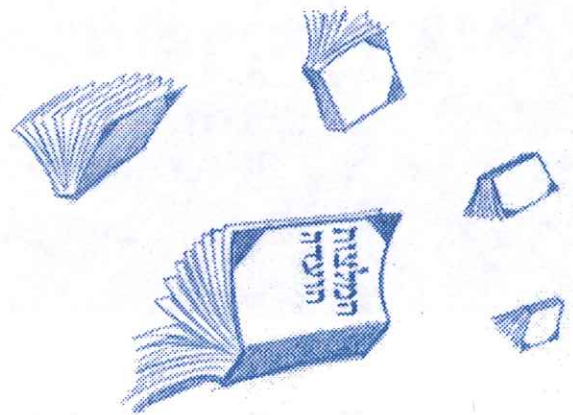
(5) מוצע להקים צוות היגוי מינהלי בין-משרדי, לתקופת הרצה של שלוש עד חמש השנים הראשונות לתחולת החוק, במטרה ליישם ניסיון שנצבר במדינות אחרות. על הצוות לכלול מומחים מתחום המשפטים, הארכיבאות והמחשבים. מומלץ כי צוות דומה יפעל גם במסגרת השלטון המקומי.

(6) מומלץ כי יקויים קורס הכשרה לממונים ולסמנכ"לים למינהל ולמשאבי אנוש ברשויות הציבוריות, בכדי להכשיר כוח אדם שיפעיל את החוק ויקנה את ערכיו לעובדי הרשויות הציבוריות.

(7) מומלץ להקים יחידת מטה קטנה בנציבות שירות המדינה, שתהא אחראית על סיוע, ייעוץ ובקרה על מימוש החוק בקרב שירות המדינה.

(8) מוצע לקיים פעילות חינוכית והסברתית, אשר תביא את החוק לתודעת הציבור, הרשויות הציבוריות והנהלותיהן.

(9) במסגרת החוק המוצע תוקם ועדה לבחינת כלל החקיקה בישראל האוסרת או מתירה גישה למידע, כגון חוק הארכיונים, בכדי לבחון התאמתה לחוק המוצע.

בישראל לשאת בעול התקציבי כדי לממש ערכים אלה. כמו כן יצוין, כי כבר כיום משקיעות רשויות ציבוריות תקציבים משמעותיים בקיומן של מערכות שעניינן אספקת מידע לציבור, בדרך של העסקת דוברים או ממונים על פניות הציבור, ולכן החוק המוצע יהיה אך בגדר השלמה חיונית לפעילות זו. יצוין, כי החוק המוצע מעניק למי שנדחתה בקשתו לקבל מידע מן הרשות הציבורית את הזכות לפנות בעתירה לבית המשפט המחוזי. פסק דינו של בית המשפט המחוזי יהיה נתון לערעור לבית המשפט העליון. מן הראוי להוסיף, כי אין לראות בחוק זה משום פגיעה או צמצום כלשהו מזכותו של כל אדם לפנות לבג"ץ בעניין זה.

דעת מיעוט - חבר הוועדה מר לוי יצחק הירושלמי: "בתקופת עבודתה של הוועדה התרחשו אירועים חמורים וחסרי תקדים במערכות המידע, שיש להם נגיעה ישירה ועקיפה לחופש המידע, וטמונים בהם זרעים של פורענות. אמנם דעת הרוב בוועדה היא, כי החוק המוצע אינו עוסק בעיתונות, אך לדעתו צריך להיאמר בהדגשה, כי חופש מידע הוא חיוני ביותר בחברה דמוקרטית, אך גם לגבי השגת מידע קיימים תמרוצים ברורים של "אין כניסה". משמע: חופש מידע - לא בכל דרך, ודאי לא בדרכים פסולות ואסורות על פי חוק הגנת הפרטיות. מה גם שהשימוש בדרכים הפסולות כשלעצמן יש בו כדי לפגוע בחסיון של מקורות המידע, חסיון שלגבי התקשורת חייב להיות מוגן ביותר."

בנאמנות עבור הציבור ומטעמו, ובכפוף לחסינות מוגדרים ומוצדקים, אין לרשות סמכות לחסום בפני הציבור גישה למידע.

חברי הוועדה רואים בחוק המוצע גורם מרכזי בתהליך של חינוך הרשויות לשינוי קווי מחשבה ישנים ומושרשים. על בסיס זה החליטה הוועדה לראות בחוק, בשלב זה, מסגרת רחבה ככל האפשר להעברת המסר החינוכי וליצירת מסגרת משפטית ליישומו, תוך הכרה ברורה כי

הננו נמנעים מלטפל בהיבטים מסוימים, שלגביהם יידרש בבוא הזמן הסדר חוקי המבוסס על בחינה נוספת וניסיון. כך למשל, כתוצאה משיקול זה, בשלב זה לא ראתה הוועדה לנכון לשלב בין סעיפי החוק את הרעיון של הטלת סנקציות מיוחדות על עובדי ציבור שיפרו את החוק, יצוין כי סנקציות משמעותיות או עונשיות כלליות קיימות בחיקוקים אחרים הנוגעים להתנהגותם של עובדי רשויות ציבוריות.

הוועדה מניחה, כי לחוק המוצע תהיה השפעה של ממש על עבודת המינהל הציבורי.

מתוך כך הגיעה הוועדה למסקנה, כי בנושאים הקשורים בביצוע הוראות החוק יהיה מקום לטפל באופן מפורט יותר בתקנות. יש לצפות, כי בכל אחת מהרשויות, ייקבע נוהל פנימי לטיפול בבקשות למידע, ויוקצו משאבים בהתאם להיקף פעילותה של הרשות, כפי שיידרש מן החוק המוצע.

בהקשר התקציבי רואה הוועדה לנכון להדגיש, כי לאור חשיבותו של חופש הגישה למידע כחלק מחופש הביטוי וממהות המשטר הדמוקרטי, יש להביא בחשבון, שעל החברה

החוק המוצע

מעניק למי

שנדחתה בקשתו

לקבל מידע מן

הרשות הציבורית

את הזכות לבנות

בעתירה לבית

המשפט המחוזי

עילות רבות מדי לחסיון

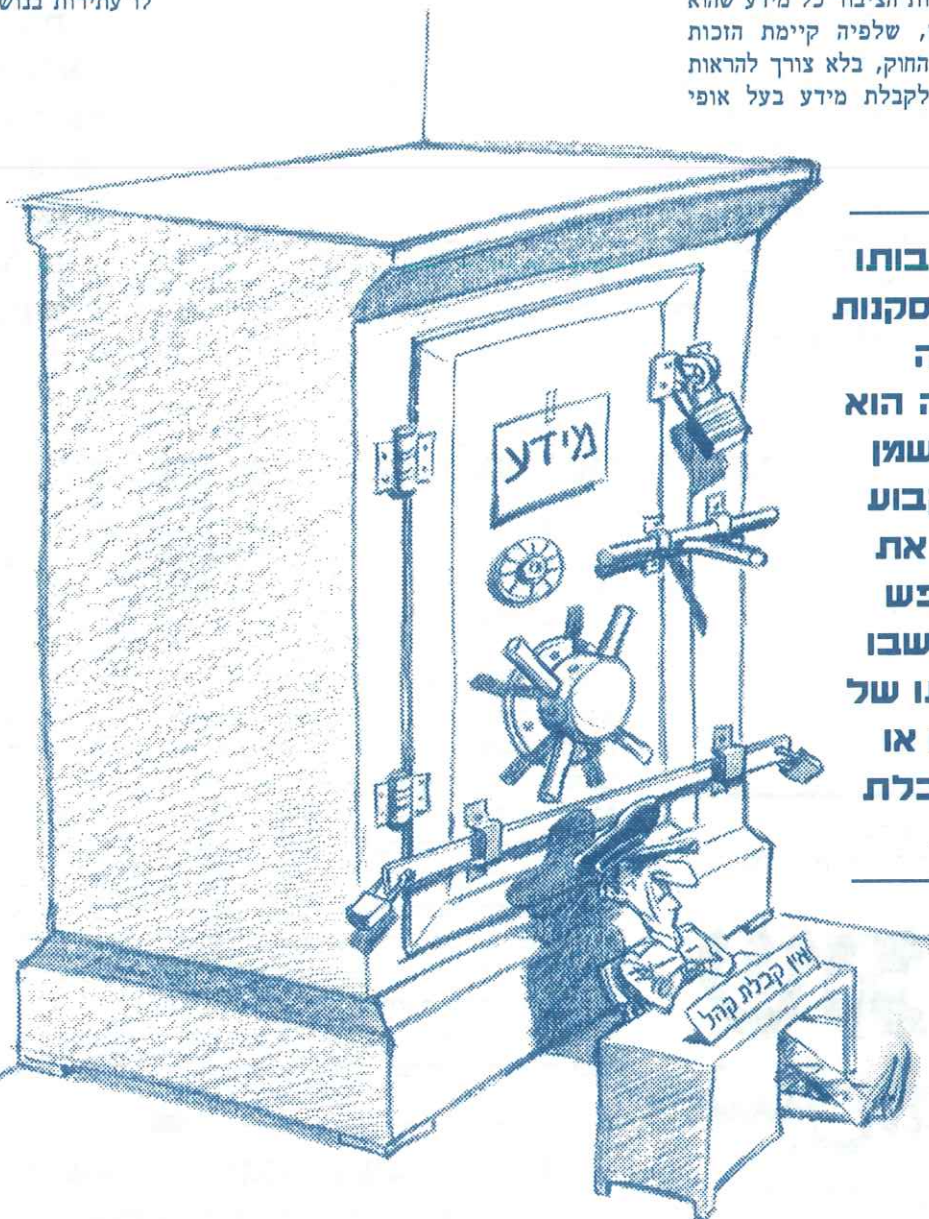
שהוראות החוק המוצע לא יחולו על מידע המוחזק בידי אגף המודיעין והחקירות במשטרה. ובכך לא די, הוועדה מציעה רשימה ארוכה של סוגי מידע שניתן להטיל עליהם חסיון, ובה: מידע העלול לפגוע בביטחון, ביחסי חוץ וב"תפקוד התקין של הרשות הציבורית", וכן מידע שהוא חוות דעת, תחקיר פנימי, טיוטה, ועוד. קשה להימלט מהמסקנה שרשימת הטעמים לחיסוי מידע יכולה לשים לאל את מטרת החוק, וליצור "זכות" שאיננה זכות יסוד מהותית. על פי הצעת הוועדה, ימנה שר המשפטים ועדה ציבורית נוספת, שתבחן את החקיקה הקיימת בנושא מידע - שעיקרה באיסורים על גישה למידע - במטרה להתאימה לחוק. ניתן להניח ששר המשפטים ישקול עתה את האפשרות ליוזם הצעת חוק ממשלתית, וזאת לאור דיון רציני בדו"ח הוועדה ובהמלצותיה. הצעות חוק פרטיות של חברי כנסת, המונחות על שולחנה זה מכבר, יהיו בסיס לדיון רציני האמור להתחיל במשרד המשפטים. והירות רבה נדרשת כדי שלא להרע את המצב הנוכחי, שבו חופשי בג"צ לעצב את גבולות הזכות למידע, כאשר מוגשות לו עתירות בנושאים ספציפיים.

ציבורי, מתיישבת עם אורחותיה של הדמוקרטיה הישראלית. עיון בהצעת החוק שהוועדה מציעה מראה שמדובר בזכות לקבלת מידע - לרבות מידע כתוב, מוקלט, מוסרט, מצולם או ממוחשב - המצוי בידי רשות ציבורית. "רשות ציבורית", מוגדרת כמשרד ממשלתי, רשות מקומית ותאגיד ממשלתי, וכן גופים שיקבע שר המשפטים, באישור ועדת החוקה. כך, למשל, ניתן להכליל בגדר בעלי החובה למסור מידע את קופות החולים ואת ההסתדרות. ההכרה בזכות החוקית לקבלת מידע מתבטאת בסעד כנגד סירוב לפרסם מידע, באמצעות הגשת עתירה לבית המשפט העליון. עצם ההכרה החוקית מחוקקת את הזכות, שהיתה עד עתה פרי הכרת בג"צ בנושאים ספציפיים. עם זאת, שאלה יסודית היא מהו היקף הזכות המוצעת על ידי הוועדה, שלאורה יבחן ביהמ"ש, עם קבלת ההצעה, את הנושא. המעיון בהצעת החוק שגיבשה הוועדה יראה

זכות הציבור לקבל מידע בעניינים ציבוריים נחשבת בפסיקת בג"צ כעיקר יסודי בחברה דמוקרטית. גם בלא הוראת חוק המחייבת רשות ציבורית לפרסם מידע, פיתחה הפסיקה את זכות הציבור לקבלת מידע. כך נפסק ב"82 שאין רשות השידור מוסמכת למנוע באופן מוחלט שידור של ראיונות עם אנשים המזוהים עם אש"ף. במאי '90 הוכרה חובתן של סיעות בכנסת לפרסם הסכמים ביניהן שעניינם הבעת אמון או אי אמון בממשלה. מצד שני, דחה בג"צ בנובמבר '89 עתירת עיתונאי שביקש פרסומו של מידע שעניינו היקף הפעלתה של הסמכות למתן היתרים להאונת סתר, בקביעה שאין בחוק הרלבנטי הוראה המחייבת פרסום מידע. על רקע ההכרה בחשיבות הזכות לקבלת מידע ציבורי, מינה שר המשפטים, דוד ליבאי, ועדה ציבורית על מנת שתבחן את הנושא. עיקר חשיבותו של דו"ח מסקנות הוועדה והמלצותיה הוא בהכרה שמן הראוי לקבוע בחקיקה את "חוק חופש המידע", שבו תוכר זכותו של כל אזרח או תושב לקבלת מידע. קביעתה היסודית של הצעת החוק שהוועדה תומכת בה היא ש"רשות ציבורית תעמיד לרשות הציבור כל מידע שהוא זכאי לו". גישה זו, שלפיה קיימת הזכות לקבלת מידע מעצם החוק, בלא צורך להראות טעם מיוחד ואישי לקבלת מידע בעל אופי

פרשנות משפטית: זאב סגל,
"הארץ", 10.7.95

**קשה
להימלט
מהמסקנה
שרשימת
הטעמים
לחיסוי מידע
יכולה לשים
לאל את
מטרת החוק,
וליצור
"זכות"
שאינה זכות
יסוד מהותית**

**עיקר חשיבותו
של דו"ח מסקנות
הוועדה
והמלצותיה הוא
בהכרה שמן
הראוי לקבוע
בחקיקה את
"חוק חופש
המידע", שבו
תוכר זכותו של
כל אזרח או
תושב לקבלת
מידע**

מארגוני הקואליציה

האגודה לזכויות האזרח בבג"צ: יש לפרסם לאלתר את פקודות שירות בתי הסוהר

של הציבור. זכות זו אף הוכרה על ידי בית המשפט העליון כזכות בסיסית, הנגזרת מזכות היסוד לחופש הביטוי. האפשרות של הציבור

פקודות שירות בתי הסוהר שבהן מדובר הן כללים שקובע נציב שירות בתי הסוהר, העוסקים, בין השאר, בזכותם של אסירים לביקורים, לחפשות, לקניית מצרכים ולטובות הנאה רבות אחרות, בנסיבות שבהן טובות אלה יכולות להישלל מהם, וכן בתנאים המיוחדים החלים על אוכלוסיות אסירים מיוחדות (כמו אסירים ביטחוניים).

החובה לפרסם את פקודות שירות בתי הסוהר קבועה בהוראה מפורשת בחוק. אף על פי כן, נמנע משירות בתי הסוהר במשך קרוב לשבע שנים מליישם הוראה זו ולפרסם את פקודותיו. יתרה מזו, האגודה לזכויות האזרח ניהלה במשך למעלה משנה מגעים עם נציגי שירות בתי הסוהר קודם להגשת העתירה, בניסיון לקבל לידיה פקודות מסוימות של שירות בתי הסוהר, שהיו דרושות לה לצורך הטיפול השוטף בפניות של אסירים.

ערב הגשת העתירה, התקבלה פקודה אחת מתוך ארבע הפקודות שביקשה האגודה, ולא נמסר לה על כל לוח זמנים לפרסומן המתוכנן של פקודות השירות בכלל.

עו"ד אלכסנדר הטעימה, כי אלמלא הותקנה הוראה המחייבת פרסום פקודות השירות, היתה מוטלת על שירות בתי הסוהר החובה לפרסם את הכללים והקריטריונים לפיהם הוא מפעיל את סמכויותיו. זכות הציבור לדעת על אופן פעולתה של הרשות נובעת ממהותו של משטר דמוקרטי פתוח, בו הרשות היא הנאמן והשלוח

האגודה לזכויות האזרח בישראל הגישה ביום ד', 20 בספטמבר, עתירה לבג"צ נגד שר המשטרה ונגד נציב שירות בתי הסוהר בדרישה לפרסם את פקודות שירות בתי הסוהר.

עו"ד דנה אלכסנדר מהאגודה לזכויות האזרח בישראל תובעת משר המשטרה ומנציב שירות בתי הסוהר לנמק, מדוע לא יפעלו בדחיפות לפרסום פקודות בדרך שתהיה נגישה לציבור בכלל ולאסירים ולנציגיהם בפרט. עוד נתבע בעתירה, כי נציב שירות בתי הסוהר ימציא לאגודה, ולכל המעוניין בכך, כל פקודת שירות בתי הסוהר בדבר טובות הנאה של אסירים ושלילתן, את הפקודה בדבר חופשות אסירים ואת הפקודה בעניין תנאי הכליאה של אסירים ביטחוניים.

החובה לפרסם את

פקודות שירות בתי

הסוהר קבועה בהוראה

מפורשת בחוק. אף על

פי כן, נמנע מהשב"ס

במשך קרוב ל-7 שנים

מליישם הוראה זו

ולפרסם את פקודותיו

"אחת מתשע" – נשים למען נפגעות סרטן

את ההזדמנות להיפתח, למצוא את הזמן והסובלנות למסור לנשים מידע על אודות גופן. בכך, עם הזמן תיווצר מציאות חדשה של תקשורת טובה יותר בין הרופאים/ות למטופלות.

אחת מתשע,

רח' שינקין 19 ת"א 65231, טלפקס 03-5255232.

הרפואי לא בנוי לתל נשים מענה על צורכיהן הראשוניים והחשובים, דהיינו – מידע.

מתן מידע על אודות סוג סרטן השד ודרכי הטיפול הם התמיכה הראשונית באשה ובמלוויה. האשה, כמו גם מלוויה, לא למדו לשאול את השאלות הנכונות בהתאם לרופאים והמחלקות השונות שהיא עוברת במסלול המפרך והמייגע. "אחת מתשע" הכינה חוברת שאלות לרופא ומעוניינת להוציא לאור ולהפיץ אותה ברחבי הארץ. האפשרות לשאול שאלות ולקבל תשובות, דהיינו, לקבל מידע, תאפשר לאשה לדעת יותר ובכך לקחת אחריות על גופה ונפשה ומתוך תובנה לקבל החלטות לגבי טיפולים המתאימים לה, המקום המתאים לה והרופאים המתאימים לה. חוברת זו תתכן את ציבור צרכניות הבריאות לצרכנות מודעת וטובה להן ותיתן לנשים את הכוח והעוצמה להעז לשאול שאלות ובדרך זו לתת לרופאים

עמותת "אחת מתשע" נוסדה ביוני '94 על מנת לעזור להסיר את המחסומים העומדים בפני נשים הנאבקות במחלת הסרטן. העמותה מציעה לנשים תמיכה ומיידעת אותן בכל שלבי המחלה, מרגע האבחון ולאורך כל הדרך, במפגש עם הרופאים והטיפוליים השונים, בתהליך ההחלמה והשיקום. "אחת מתשע" מעוניינת ליידע, לערב ולהשפיע במסע שעוברות נשים חולות סרטן.

אחת מתשע נשים תתמודדנה עם סרטן השד במהלך חייה. מידע על סרטן השד ועל הטיפול במחלה, כמו גם מחקר סטטיסטי רב ערך עדיין אינם נמצאים בידינו. הממסד הרפואי אינו ערוך לתמוך ולספק את המידע אצל הרופא ולאחד את כל המערכות שמטפלות בנשים ומשפיעות עליהן.

עם היוודע דבר המחלה, ובהמשך הטיפול, נמצאת החולה באי-ודאות ובכאוס. הממסד

האפשרות לשאול שאלות ולקבל תשובות, דהיינו, לקבל מידע, תאפשר לאשה לדעת יותר

על הפקודות להיות

גלויות בפני האסיר

עצמו, וכן בפני מי

שמייצג אותו או נותן

לו יעוץ משפטי

לבחון את הרשות ולבקר את תבונת החלטותיה ואת חוקיותן, תלויה ביכולתו לקבל מידע על אופן פעולתה. אפשרות זו חשובה על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בכללים, המסדירים את חיי היום יום של פרטים, הנתונים למרותה של אותה רשות, במקרה זה, אוכלוסיית האסירים. על מנת שאסיר יוכל למה הוא זכאי, או אם יחס השירות אליו עולה בקנה אחד עם הפקודות, ואם הפקודות עצמן ראויות וחוקיות. על הפקודות להיות גלויות בפני האסיר עצמו, וכן בפני מי שמייצג אותו או נותן לו יעוץ משפטי.

כאמור, בג"ץ מתבקש לחייב את שר המשטרה ואת נציב שירות בתי הסוהר לפרסם את פקודות שירות בתי הסוהר, ולהעמידן לרשות האגודה לזכויות האזרח או כל גוף או פרט שיבקש זאת.

דף זה הופק ע"י שתי"ל

בעבור הקואליציה לחופש המידע

הדפס על נייר ממוחזר

שתי"ל
Shatil شتيل

פרויקט של הקרן החדשה לישראל

עיצוב: סטודיו אפרת 02-6522144

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע

פברואר 1996

אדר תשנ"ו

ISSN 0793 - 3177

חוק חופש מידע ממשלתי

משרד המשפטים פרסם במחצית דצמבר "תזכיר חוק חופש מידע, התשנ"ו 1995". הצעת חוק זאת מבוססת על הצעת חוק חופש המידע ש"הקואליציה לחופש המידע" ניסתה ושחה"כ דוד צוקר וח"כים נוספים הניחו על שולחן הכנסת ואשר עברה קריאה טרומית ב-30.11.94. משרדי הממשלה, הרשויות המשפטיות וגופים אחרים בעלי עניין התבקשו לשלוח למשרד המשפטים את התייחסותם להצעת החוק עד למחצית חודש ינואר. משרד המשפטים קיבל מספר התנגדויות והצעות לשיפור החוק ועליהן צוות המשרד שוקד.

ביום שני ה-12 בפברואר 1996 החליטה "ועדת החוקה, חוק ומשפט" בכנסת לאחד את ההצעה שהועלתה בתזכיר עם הצעת החוק שחה"כ דוד צוקר ואחרים הניחו על שולחן הכנסת, ושכמהלך החודש הקרוב - עד יציאת הכנסת לפגרה לפני הבחירות - ההצעה תעלה לקריאה ראשונה. אנו מעוניינים שהחוק יעבור את הקריאה הראשונה, בהקדם האפשרי, על מנת שעד למועד הבחירות הוא יחוקק במקרה הטוב, ובמקרה הפחות טוב, לפחות יחול עליו דין רציפות. נשמח לכל עזרה ושיתוף פעולה עם כל ארגון ופרט בנושא חשוב זה.

לפרטים נוספים:

הגב' שלומית אשרי
שתי"ל

טל' 02-723597

הגב' דניאלה במברגר-אנוש
שדולת הנשים

טל' 02-439966

הגב' דליה דרומי
האגודה לזכויות האזרח
טל' 02-243984/5

הרב אורי רגב
המרכז לפלורליזם יהודי
טל' 02-203484

מר ישי מגוחין
הקואליציה לחופש המידע
טל' 02-723597

עתירה לבג"צ שיחייב הנמקת חסיון

עתירה לבג"צ שיחייב את משרד הפנים לספק את הנתונים על השינויים במספרם ומעמדם של תושבי מזרח ירושלים מאז 1967 ושינמק את החסיון שהוא מטיל על מסירת מידע זה.

נתונים כלשהם בנושא ערביי מזרח ירושלים, בטענה "שהם אינם רשאים לגלות את המידע המבוקש". למרות זאת פרסם מנהל מינהל האוכלוסין מידע מפורט בעיתונים שונים, על מספר בקשות להתאזרחות שהוגשו על ידי תושבי מזרח ירושלים. מהעתירה מתברר, כי בידי משרד הפנים ומנהל האוכלוסין, קיים המידע המבוקש, לפחות באופן חלקי, אך אין הם מוכנים לספק אותו או לגלות את יסוד החסיון הנטען למידע.

שופט בית המשפט העליון תאודור אור הורה ב-27.11.95 להעביר העתירה לדיון בפני שלושה שופטים ולזמן לדיון את נציגי היועץ המשפטי לממשלה.

"האגודה לזכויות האזרח בישראל", "הקואליציה לחופש המידע" ו"המרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית", הגישו ב-27 לחודש נובמבר 1995 עתירה לבג"צ, כנגד שר הפנים ומנהל מינהל האוכלוסין במשרד הפנים. עניינה של העתירה הוא,

לדעת העותרים יש עניין ציבורי לא רק במידע הספציפי המבוקש ממשרד הפנים, אלא גם בקבלת תשובה לשאלה העקרונית, על יסוד מה מטיל משרד ממשלתי חסיון על מידע כלשהו שברשותו.

עוד"א אליהו אברם, מ"האגודה לזכויות האזרח" וב"כ העותרים, טוען כי זכות היסוד לחופש הביטוי על כל היבטיה, לרבות חופש המידע, הוא מרכיב של זכויות היסוד לכבוד האדם ולחירותו. על כן נטען בעתירה שחופש הביטוי וזכות היסוד לקבל מידע, זוכה להגנה חוקתית מכוח חוק יסוד "כבוד האדם וחירותו".

עוד טוען עוד"א אברם, כי סירובם של המשיבים להיענות לבקשת העותרים, מפר את חובתם כנאמני ציבור, לספק מידע אודות פעולתם וכי הסירוב שולל את זכות היסוד של העותרים לקבל מידע ציבורי חשוב. מידע זה עשוי לעניין ציבור רחב, בעל דעות פוליטיות שונות ומגוונות, על ממדי ההגירה למזרח ירושלים מכוח איחוד משפחות ועל מעמדם הנוכחי והעתידי של תושבי מזרח ירושלים.

העותרים מבקשים מבית המשפט, להוציא צו על תנאי אשר יחייב את שר הפנים ומנהל האוכלוסין לספק את המידע המבוקש. יש לציין כי בימים אלו מתבררים חשדות חמורות נגד פקידי משרד הפנים במזרח ירושלים, בדבר שחיתות הנוגעת למתן תושבות ומניעת תושבות מתושבי מזרח ירושלים הפלסטינים. העתירה נוגעת גם בעקיפין בנושא זה, בהתייחסה לאי-קבלת מידע מלשכה זו, בנוגע לערביי מזרח ירושלים. הפיקוח הציבורי על כללי המינהל התקין מחייב גישה חופשית למידע על פעולותיהן של רשויות השלטון. "אין לקיים אימון הציבור בפעולותיהן של הרשויות על יסוד הנסתר" נטען בעתירה.

זכות הציבור לקבל מידע שבידי רשויות המדינה, לגבי נושאים בעלי עניין ציבורי וחובת הרשויות להעמיד לרשות האזרח והציבור, מידע הנוגע לפעולתן בתחומי אחריותן. העותרים דורשים לפרסם את הנתונים שברשות משרד הפנים בשלושה נושאים הנוגעים למספרם ולמעמדם של תושבי מזרח ירושלים מאז שנת 1967:

א. מספר הבקשות לאיחוד משפחות שהגישו תושבי מזרח ירושלים, על מנת להעניק תושבות לבני זוגם מהשטחים או מחו"ל, כדי שיוכלו לגור ביחד בירושלים המזרחית, וכן מספרן של הבקשות שנענו בחיוב.

ב. מספר תושבי מזרח ירושלים לשעבר, שאיבדו את מעמדם כתושבי קבע בישראל, בגלל יציאתם מישראל לשטחים, או לחו"ל, לתקופה ארוכה.

ג. מספר הבקשות שהגישו תושבי מזרח ירושלים לשעבר, להשבת תעודת הזהות הישראלית, וכן מספר הבקשות שנענו בחיוב וקיבלו בחזרה את תעודות הזהות ואת מעמדם כתושבי קבע בישראל. לדעת העותרים יש עניין ציבורי לא רק במידע הספציפי המבוקש ממשרד הפנים, אלא גם בקבלת תשובה לשאלה העקרונית, על יסוד מה מטיל משרד ממשלתי חסיון על מידע כלשהו שברשותו. קבלת הנתונים בנושאים הנוגעים לערביי מזרח ירושלים, תסייע גם להבין את מדיניות משרד הפנים כלפי תושבי ירושלים הפלסטינים ולהבין את ההשלכות של המשא והמתן המדיני בדבר מעמדם העתידי של תושבי מזרח ירושלים.

עד כה סירב משרד הפנים להמציא לעותרים

1. אף גורם אחר לא קיבל את הזהות הכימית.
 2. אין המידע נדרש בכל חוק אחר ושכן אם הוא קשור לזיהום מים או אויר, הרי אינו סודי בלאו הכי.
 3. הגילוי יפגע בתיפקודו התחרותי.
 4. קיימת סבירות גבוהה שמתחרה ינצל את המידע לרעת המוסר.
- חברות אמריקאיות מדווחות כי לרוב, כשאין זה הכרחי להכריז על מידע כ"סוד עסקי", הן מוותרות, שכן בקשה מראש מושכת את תשומת לב הירוקים והמתחרים כאחד.

4. הצעות לשיפור החוק:
אין ספק כי יש צורך לאומי דחוף בחוק חופש מידע. יחד עם זאת, סירוב להתייחס להשפעת חוק "מסגרת" על מגזרים שונים בכלל ואיכות הסביבה בפרט הינו טעות, שעלולה להוביל להתנגדויות של תומכים בחוק, גם אם אפשר יהיה בהמשך לחוקק חוק ספציפי בעניין מידע סביבתי, יהיה זה קשה להשיג הסדר נורמטיבי המתנגש עם העקרונות שנקבעו בחוק הכללי. לשון אחרת, מה שמתחיל עקום לא יכול להיות בסוף ישר. כך גם לגבי הטענה שהדבר יביא לדרישות קטנוניות של כל מגזר ומגזר, לדעתנו:

- א. יש לקבוע כי תוך שנתיים מיום פרסום החוק, כל רשות ממשלתית המחזיקה במידע סביבתי כמותי תבנה מאגרי מידע המכיל נתונים על פליטות לסביבה וכל מידע אחר קשור לבריאות הציבור.
- ב. יש להבטיח גישה חופשית של כלל הציבור באמצעות דואר אלקטרוני ולדרוש עדכון שוטף של מאגרי המידע.
- ג. יש לשנות ולצמצם את הגדרתו של "סוד עסקי" בסעיף (6) ולקבוע קריטריונים נוקשים המבטיחים כי חסיון למידע מטעמי "סודיות עסקית" יינתן רק אם יוכח מראש כי:

1. לאף גורם אחר אין אפשרות להפיק את המידע.

2. לא מדובר בפליטה אל רשות הרבים.
3. ישנה סבירות גבוהה שמתחרה ינצל את המידע לרעת המוסר.
4. אין זה משנה אם המידע נמסר על ידי גורם פרטי או נאסף על ידי הרשות.

ד. יש להסמיך את הרשות להטיל קנס מנהלי גבוה (100,000 ש"ח) על בקשה לסיווג שהוגשה שלא בתום לב וללא בסיס משמעותי.

ה. יש ליצור גוף אדמיניסטרטיבי במסגרת משרד משפטים אשר ידון בערעורים על החלטת הרשות למסור או לא למסור מידע. לחילופין, ניתן לקבוע זמן מינימום (30 יום) להחלטה הערעור מסוג זה במסגרת בית משפט מחוזי.

מדובר בשינויים של שלושה סעיפים בלבד בחוק המוצע, אך התוצאות עשויות להשיג את הכוונה האמיתית של המחוקק ולחולל עידן חדש של מעורבות הציבור בקידום איכות סביבתו.

רבות הלכה למעשה. רבבות של חברות החליטו מיזמתן, וללא צורך ברגוליציה, להתחייב לצמצם את כמויות הכימיקלים המסוכנים המנוצלים בתהליך הייצור, במקום להצטייר כעויני הסביבה ומוקדי סיכון לציבור.

החוק האמריקני למניעת זיהום משנת 1990, הבא להרחיב את המידע הנדרש מן המפעלים, מתמודד חזיתית גם עם הניצול לרעה של סייג "הסודיות העסקית". החוק מצמצם את סוג המידע שיכול להיות סוד עסקי. בין היתר:

- ניתן לסווג את "הזהות הכימית הספציפית" בלבד כסוד עסקי.

- אין כל אפשרות לטעון סוד עסקי בהקשר של הודעות בדבר אירועי חומרים מסוכנים.

- הבחנה בין מידע הקשור לבריאות ובטיחות (שעליו לא חל סייג הסודיות) ומידע רגיל.

לאחרונה החוק תוקן וחדושים, כביכול פרוצדורליים, מבטיחים כי לא ינוצל סייג של סודיות עסקית לרעה. עם מסירת המידע, לדוגמה, חייב המוסר לקבוע מראש איזה מידע הינו מסווג והנימוקים לכך. כמו כן, מוטל קנס מנהלי של \$25,000 בגין כל סיווג מופרך. כאשר הבקשה מתקבלת, חברה שזוכה לסייג סודיות חייבת להגיש דו"ח סביבתי נוסף - "מטוהר" (עם שם גנרי לחומר החסוי) שיהיה פתוח לציבור יחד עם המידע ה"לא

על סודות עסקיים היא למנוע תחרות בלתי הוגנת, לעודד יצירתיות, ולמנוע התעשרות שלא כדין (ייסודות עסקיים", הפרקליט, ל"ג, תשמ"ה). אין חולקים על הלגיטימיות של אינטרס כפי שהוא מוגדר לעיל, אולם אין כמעט פורום סביבתי בנושא חופש המידע בו גורמים תעשייתיים אינם מפריזים בתיאור הסייג הזה. למשל, השנה בדיון ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, נציגי "התאחדות התעשיינים" וחברת "רותם דשנים" העידו כי אם יינתן לציבור כל מידע על הנעשה במפעלים כימיים, לרבות דו"חות פליטה, אזי תהרס התעשייה הכימית הישראלית כתוצאה מפעולות ריגול.

לשון הצעת החוק בנדון הינה גורפת ביותר. למשל הגיוני לסווג מידע על חריגות מתקני פליטה כ-"מידע מקצועי או מידע בעל ערך כלכלי שפרסומו עלול לפגוע בערכו" של חברה מזהמת. היתכן כי נרצה למנוע מסירת מידע כאמור? האם סביר לפתור מפעל המחזיק בכמויות גדולות של כימיקלים מסוכנים ודליקים בסמוך לאזור מגורים מליידע את הקהילה השכנה על הסיכונים הכרוכים. החוק המוצע מתעלם לחלוטין מהניסיון בעשור האחרון בארה"ב להתמודד עם הטענות המוגזמות לסודיות של המגזר התעשייתי באופן מושכל. סקירה ממצה של החידושים בתחום זה חורגת

רבבות של חברות החליטו מיזמתן, וללא צורך ברגוליציה, להתחייב לצמצם את כמויות הכימיקלים המסוכנים המנוצלים בתהליך הייצור, במקום להצטייר כעויני הסביבה ומוקדי סיכון לציבור

מטוהר" המסווג.

חשוב להדגיש את חשיבות דרישת ההנמקה "מראש" אשר מונעת בקשות סרק. בין היתר נימוקים אלה חייבים לכלול הוכחה כי:

... ושומר
על סודיות
עסקית !!

מהיקף רשימה זו, אך ראוי לציין חלק מן החידושים:

ראשית, בחוק הנוזקין המקובל ישנה הגדרה מצמצמת ביותר למושג "סודיות עסקית" המגבילה את הסייג למידע אשר ניצולו מעניק יתרון מול מתחרים. ברי כי אין פליטות מזהמים משום מידע חיוני לתחרות עסקית. לשם כך שני החוקים האמריקנים למניעת זיהום אויר ומים מכילים הוראות ספציפיות האוסרות מלכתחילה על הגדרת דו"חות פליטה כסודות עסקיים.

בחוק ההאמריקני לפיקוח על חומרים מסוכנים נקבע כי סודות עסקיים מצומצמים למקרים בהם ניתן להראות נזק למוסר מחמת פגיעה בתחרותיות, כאשר גילוי המידע יחשוף תהליך כימי או יחס של כימיקלים בתערובות.

חוק התכנון למקרי חירום וזכות הקהילה לדעת (1986) נחקק בעקבות אסון בופל בו נהרגו כ-4,000 בני אדם כתוצאה מפיצוץ במפעל כימי של חברת יוניון קרביד בהודו. החוק האמריקאי מחייב מסירת מידע מקיף לידי הרשות שפיתחה מאגרי מידע המכילים: דו"חות על תכנון חירום למקרי תאונות, הודעות על הורמה מסוכנת, גילוי סדיר של מלאי כימי, פליטות רעילות שנתיות ומידע מפורט בעניין טיפול וסילוק שפכים.

לשמחת יוזמי החוק, עצם החובה לדווח לציבור על פרמטרים סביבתיים אלה הפך למנוף יעיל להפחתת סיכונים והביא למהפכה במדיניות התעשייה של חברות

החוק האמריקני

נציבות שירות המדינה
הודעה מס' 33/נה
זכות עיון בתיק אישי

יב' באלול התשנ"ה (8.8.1995)

הזכות לקבלת מידע היא זכות בסיסית של האזרח במדינה דמוקרטית, ומהווה תשתית למימוש זכויות אחרות, כגון חופש הביטוי.

פסיקת בית המשפט העליון קבעה, כבר לפני שנים רבות, כי זכותו של אדם לקבל מידע הנוגע לו מהרשות. זכות זו נובעת מאופייה של הרשות הציבורית כנאמן הציבור. הכלל הוא שעל הרשות לתת לאזרח את המידע המבוקש, וכי עליה להוכיח קיומן של עילות חיסיון מיוחדות, כדי למנוע מהאזרח את המידע.

נציבות שירות המדינה החליטה ליישם עקרונות אלה לגבי המידע האישי ולאפשר לעובדי המדינה לעיין בתיק האישי ובטפסי ההערכה. כלל הוא כי לכל עובד זכות לדעת מה המידע הנמצא בתיק האישי, לעיין בו ולצלם ממנו מסמכים.

נקבעת עתה זכות עיון בתיק האישי ובטפסי ההערכה, עילות חסיון, נוהל להגשת בקשת עיון ונוהל להגשת ערר בפני נציב שירות המדינה. שינוי זה תואם את עקרונות היסוד של שלטון דמוקרטי, את פסיקת בית המשפט העליון וכן את עקרונות הרפורמה של נציבות שירות המדינה, באשר ליחסי הגומלין בין העובד לבין השירות.

האחראי בכל משרד יאפשר לעובדים, לרבות העובדים שפרשו מן השירות, לממש את זכויותיהם אלה.

האחראי יעיין בתיק ויבדוק אם קיימת עילה לחסיון לגבי חלק מהמסמכים. אם כן – יש לקבוע דרך להוציא מסמכים אלה מהתיק, להסתיר את החלקים שיש להסתירם, או לנקוט כל שיטה אחרת ובלבד שהחסיון של מסמכים אלה לא ישמש עילה למניעת העיון בתיק. הוראה זו תיכנס לתוקף תוך חודש ימים מפרסומה. משרדים הזקוקים להארכה לצורך התארגנות יפנו למר חיים זוננפלד, סגן נציב שירות המדינה.

אבקשכם לקבוע הנחיות ביצוע ויישום למימוש זכות העיון בתיק האישי במשרדכם. נא הביאו את השינוי לידיעת העובדים.

פרופ' יצחק גל-נור, נציב שירות המדינה

דף זה הופק ע"י שתי"ל
בעבור הקואליציה לחופש המידע

עורך: ישי מנוחין
איורים: מישל קישקה
הבאה לדפוס: חמוטל דה לימה

הדפס על נייר ממוחזר

שטייל
Shatil

פרויקט של הקרן החדשה לישראל

נוצבו: סטודיו אפרת 02-6522144

המרכז הרפואי הדסה ערער, באמצעות עו"ד יעקוב עוזיאל, על ההחלטה לבית המשפט העליון. השופטים אהרון ברק, מישאל חשין ודליה דורנר, דחו את הערעור. השופט ברק כתב בפסק הדין, כי מסמך שהוכן לקראת משפט זכאי לחסיון רק אם זו היתה המטרה העיקרית בהכנתו. מסמך שנערך בין כה וכה מטעמים ענייניים שאינם קשורים למשפט צפוי, אינו צריך ליהנות מחסיון. ברק הוסיף שקביעתו מביאה לידי ביטוי את החשיבות היתרה של חשיפת אמת.

לגבי הטענה כי דו"חות פנימיים של בתי חולים ראויים לחסיון משיקולי טובת הציבור. קבע ברק כי החשש שהסרת החסיון תפגע בקיומן ובתפקודן

בית"מ העליון דחה בקשה לחסיון על דו"חות פנימיים של בתי חולים

בית"מ הדסה עין כרם ביקש חסיון על דו"ח בדיקה בעניין מאושפז שהתאבד

בית המשפט העליון דחה אתמול בפסק דין תקדימי, בקשה להעניק חסיון הלכתי מיוחד לדו"חות הרפואיים הפנימיים של בתי החולים.

פסק הדין ניתן בערעור של ההסתדרות המדיצינית הדסה, על החלטתו של נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים, ורדימוס זילר, לדחות את טענת ההסתדרות לחסיון על דו"ח בדיקה פנימי של

בית המשפט העליון דחה אתמול בפסק דין תקדימי, בקשה להעניק חסיון הלכתי מיוחד לדו"חות הרפואיים הפנימיים של בתי החולים.

של ועדות הבדיקה הפנימיות בבתי החולים הוא בגדר השערה בלבד. לדעתו גם בלי חסיון ימשיכו הוועדות לפעול כי הדבר מתבקש ממהות מקצוע הרפואה והמחויבות האתית והמשפטית של הרופאים להעמיד את בריאות החולה בראש מעיניהם.

ברק כתב כי לחולה יש זכות לקבל מידע על הטיפול הרפואי שקיבל, ועל הרופא ובית החולים מוטלת חובה למסור לו את המידע. לדעת ברק דווקא גילוי ופתיחות עשויים למנוע תביעות של חולים על רשלנות. "אין ולא ניתן, לבנות יחסי אמון בין רופא לחולה על הסתרת האמת", כתב ברק.

משה ריינפלד, "הארץ", 16.1.96

המרכז הרפואי הדסה בעין כרם, בדבר נסיבות התאבדותו של חולה בקפיצה מהקומה השמינית של בית החולים.

משפחתו של החולה טענה כי בית החולים התרשל בטיפול והגיש תביעת נזיקין. במשפט נענה השופט זילר לבקשת המשפחה והורה לבית החולים לאפשר לה לעיין בדו"ח. זילר דחה את טענת בית החולים כי הדו"ח זכאי לחסיון משום שלפי הפסיקה, אין לחשוף מסמך שהוכן לקראת משפט. כמו כן דחה את הטענה כי יש להטיל חסיון על הדו"ח בגלל טובת הציבור, שכן חשיפה דו"ח פנימי עלולה לגרום נזק בלתי הפיך למערכת הרפואה, שיתבטא באי-יכולת לבקר ביקורת פנימית יעילה.

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
יולי 1996
תמוז ה'תשנ"ו

ISSN 0793 - 3177

על זכויות פרט, חופש מידע ועקרונות מסוכנים אחרים

שהשאלות שמעניינות אותן נתפסות כמחוז לסדר היום הכלכלי של החברה הישראלית. נושאים "לא כלכליים" של חובות ממסד, זכויות פרט ומידע חברתי. זכות הציבור למידע שיתכן ולא תעזור "גייס הון" למדינה אבל עליה, בין השאר, מושתתת כל יכולתנו לקבל את המגיע לנו וגם לקחת חלק בקביעת סדרי עדיפות השלטון. להבדיל מנושאים כלכליים נושאים זכויות אלה של זכויות הפרט מודחקים לקרן זווית על-ידי המערכת.

כשהכוו העומד לרשות המערכת לגבי מידע כלשהו נתפס כמוחלט על-ידיה, שרירותה יכולה לעבור כל גבול. במהלך חודש נובמבר 1995 עתרנו, "האגודה לזכויות האזרח בישראל", "המרכז לאינפורמציה אלטרנטיבית" ו"הקואליציה לחופש המידע", בפני בג"צ שיחייב את משרד הפנים לספק את הנתונים על השינויים במספרם ומעמדם של תושבי מזרח ירושלים מאז 1967 ושינמק את החסיון שהוא מטיל על מסירת מידע זה. מוקד העתירה היה זכות הציבור לקבל מידע שבידי רשויות המדינה, לגבי נושאים בעלי עניין ציבורי וחובת הרשויות להעמיד לרשות האזרח והציבור, מידע הנוגע לפעולתן בתחומי אחריותן. ב-6 במאי זכינו לקבל את תשובת עו"ד מוריה בקשי מהלשכה המשפטית של משרד הפנים על שאלותינו. מורא הבג"צ הביא את משרד הפנים להתקפל ולמסור את רוב המידע שהתבקש למסור, עוד לפני שהעתירה נידונה בבית-המשפט. המשרד לא הסביר מדוע הטיל חסיון על המידע ומדוע טען

למידע לדוגמה, יש גם משמעות כלכלית רבות. בחודש מאי רואיין ב"הארץ" ג'ון פריי נשיא "דן אנד ברדסטריט אירופה" העוסקת באיתור מידע ומתן יעוץ לחברות ולעסקים רבים. לדבריו "ישראל, מסתבר, היא מדינה מובילה בתחום מאגרי המידע... יש הטוענים שישראל אף הקדימה את אירופה ואסיה בהתפתחות טכנולוגיות המידע

ביום ב', 11.3.96, עברה קריאה ראשונה במליאת הכנסת הצעת "חוק חופש המידע". ההצעה פרי יוזמתנו, הוגשה על ידי חברי הכנסת דוד צוקר (מרצ), אלי גולדשמיט (העבודה), עמיר פרץ (העבודה), חגי מרום (העבודה), יוסי כץ (העבודה), אליעזר זנדברג (צומת), יצחק לוי (מפד"ל), אברהם פורו (מרצ) וסילבן שלום (ליכוד), עלתה

התמיכה בחופש מידע אינה עניין קואליציוני או אופוזיציוני, אלא נושא חוצה מפלגות.

ושרותי המידע המוצעים לצרכנים, זאת בעיקר במגזר העסקי" (הארץ, 12.5.96). המגזר העסקי מכיר בערך הכלכלי של מידע חופשי מזה זמן רב ופותחו דרכים רבות, הן בעזרת הון פרטי והן בעזרת מסיבית של הון ואמצעים ממשלתיים, כדי לאפשר לתעשיינים, ליזואנים וליבואנים להשיג את כול המידע הנחוץ להם. העובדה שישראל מקדימה את אירופה ואסיה מבחינת המגזר העסקי היא מבחינת נחמת "עניים"; לבעלי ההון או הכוח הפוליטי, לא היה מעולם בעיה להשיג את המידע שהיה נחוץ להם. הבעיה היא בעיקר בעיית השכבות שלהן אין נגישות לחברות יעוץ או למסדרונות הממסד או

להצבעה מאוחדת יחד עם הצעת החוק הפרטית של חה"כ יעל דיין (העבודה) ונוסח תזכיר הצעת חוק חופש המידע של משרד המשפטים. אורית הפריימריס והשעה המאוחרת, למרות התמיכה העקרונית של רבים מחברי הכנסת בחוק, הביאה לכך שרק מעטים נשארו במשכן ואף-על-פי-כן הצעת החוק עברה פה אחד. אנו מאוד מודים לחברי הכנסת שנשארו עד למועד ההצבעה והצביעו בעד החוק, מה שיאפשר להחיל דין רציפות על החוק.

השתתפו בהצבעה ותמכו בהצעת החוק: חיים אורון (מרצ), תמר גוז'נסקי (חד"ש), וליד חאג' יחיא (מרצ), נעמי חזן (מרצ), שאול יהלום (מפד"ל), רן כהן (מרצ), יוסי כץ (העבודה), יורם לס (העבודה), ענת מאור (מרצ), אברהם פורו (מרצ), יאיר צבן (מרצ), דוד צוקר (מרצ) ואמנון רובינשטיין (מרצ).

היום, עם כינוס הכנסת הארבעה עשרה, אנו ממתנים ששר המשפטים החדש יאיץ את הטיפול בהצעת החוק של משרדו והועדה הציבורית שבתנה ארוכות את הנושא, ויניח במהרה על שולחן הכנסת את הצעת חוק חופש המידע הממשלתי. התמיכה של עשרות רבות של חברים מכל סיעות הבית בכנסת היוצאת הראתה שהתמיכה בחופש מידע אינה עניין קואליציוני או אופוזיציוני, אלא נושא חוצה מפלגות.

כיום, איכות חופש המידע שונה בהתאם למימדי וסוגיו השונים של המידע ולאינטרסים הקשורים אליו.

עם פתיחת מושב הכנסת אנו רוצים להזכיר לחברי הבית שחקיקת "חוק חופש מידע" - התמיכה החוקתית בזכות הציבור לדעת - יכולה להיות פתיחה איכותית לכנסת חדשה ולתרום למעורבות מלאה יותר של הציבור הישראלי בחיי המדינה.

ישי מנוחין

זכות למידע: תנאי לקיום בכבוד

לידיעת הציבור, אין לציבור כל דרך לדעת אם היתה סטייה בלתי-מוצדקת מהמדיניות של הרשות.

בנוסף על-כך, בהעדר גילוי קני המידה להפעלת שיקול דעת הרשויות, החלטות שהיו אמורות

תפקידו של חוק חופש מידע לשרש את נטיית הרשויות לראות במידע נכס שלהן ולא נכס המוחזק בנאמנות על ידיהן עבור הציבור.

להתייחס לסוג של מקרים נתפסות כהחלטות פרטיות אשר מתייחסות לכל מקרה ומקרה כעומד בפני עצמו. מצב זה יוצר רושם בלתי רצוי אשר לעיתים קרובות מדי מקבל חיוק מטעם הרשויות, כי הנסיבות האישיות מהוות הגורם המכריע בהחלטתה להעניק זכאות או שירות. מצב זה מונע בפועל התארגנות ופעילות קבוצתית מתוך חשש - שלפעמים משתק - שהתארגנות כזאת עלולה להזיק או לפגוע במימוש הזכות.

ניסיון של כשלוש שנים בעמותת סינגור קהילתי מצביע על בזבוז משאבים רבים במאבקים לקבלת מידע, שיאפשר להפעיל בקרה ופיקוח על החלטותיהם של הרשויות. הארגונים הוולונטריים לעיתים נתפסים בעיני הרשויות כמפריעים וכמתערבים ביחסים בין הפרט לרשות. התייחסות זאת מתבטאת על ידי סירוב שיטתי למסור מידע כללי ולגלות מדיניות למעט המדיניות המוכרת והמפורסמת של "אין תקציב". למרות פניות רשמיות ובהן אוכור פסיקת בית המשפט העליון וההלכה הברורה אשר הכירה בזכות לקבל מידע, הרשויות נחושות בדעתן שעדיף להן לא למסור מידע.

הרשויות. יתרה מזו, יש תחומים אשר אינם מוסדרים כלל בחוק, והרשויות נהנות משיקול דעת נרחב.

מצב זה ניכר במיוחד בתחום הדיור; כך למשל, אין כיום למחוסר דיור אפשרות לבדוק אם הוא זכאי לסיוע בשכר דירה או לדיור ציבורי ומהם הקריטריונים לכך. דיירי חברות משכנות ממשלתיות אינם יודעים כלל מהם התיקונים שעל החברות לבצע על חשבונן, והחברות מסרבות בתוקף ליידע אותם על זכויותיהם כדיירים.

המציאות המצערת היא, אפוא, שהרשויות מסרבות לגלות את מדיניותן ואת הכללים המנחים את שיקול דעתן. אין התושבים יודעים כאשר הם מעבירים לרשות בקשה לקבלת סיוע או תמיכה, אם הרשות מחויבת להיענות לבקשתם ואם לאו. התייחסות זאת נובעת משיקולים לא ענייניים ובעיקר מהחשש שגילוי מדיניות עלול להגביל את חופש הפעולה של הרשות או להגדיל את עומס הפניות אליה. אלא שאי-גילוי מדיניות הרשויות כרוך בסיכון ליישום שירותי של מדיניות זאת.

בצד האזרח הזקוק לסיוע או שירות, הפגיעה היא קשה: הוא אינו יכול לתכנן את מעשיו ולהתאים את ציפיותיו. אין לו כל אפשרות למנוע פגיעה בו מצד הרשויות תוך סטייה בלתי מוצדקת מן ההנחיות וכן לבקר את ההחלטה שהתקבלה לגביו. כך אנו עדים למצב אבסורדי בו מצד אחד, אסור לרשויות על-פי דין לסטות מן ההנחיות הפנימיות שלהן אלא מסיבה מוצדקת, ומצד שני, בהעדר חובה של אותן הרשויות להביא את נוהליהן

מידע הוא כלי חיוני לאזרחות פעילה, וחוסר נגישות למידע פוגעת בראש ובראשונה בפרטים חלשים בחברה אשר תלויים ברשויות המדינה לסיפוק צורכיהם הבסיסיים ולשם קיום בכבוד. המציאות כיום היא, שהרשויות המחזיקות בידיהן משאבים המיועדים לאוכלוסיות אלה מתוקף חוק אינן מיידעות את האזרחים הללו בכל הנוגע לזכאותם ולקריטריונים לקביעת זכאויות אלה. אי-גילוי מידע על-ידי הרשויות הציבוריות מהווה מחסום קשה בפני מימוש הזכויות והזכאויות החברתיות והכלכליות.

והדוגמאות הן רבות:

- * אימהות חד הוריות עובדות אינן מממשות את זכותן הבסיסית להכנסה מינימלית מכיוון שאין מיידעים אותן על זכאותן להשלמת הכנסה.
- * קופות חולים ומשרד הבריאות אינם מיידעים הורים לילדים שזקוקים לרפוי בדיבור או בעיסוק על זכותם לקבל החזר מקופת חולים.
- * אלמנות אינן מיוודעות על זכותן לקבל קצבת שארים מהמוסד לביטוח לאומי.
- * תושבים במצוקה אינם מבינים מדוע בקשתם לקבלת דמי חימום או אוכל לחגים נענתה בשלילה.

חלק מהזכויות והזכאויות החברתיות הללו מוסדרות בחוק, אך מידע עליהן ועל הקריטריונים למימושן, אינו מגיע לאנשים הזקוקים לו. דוגמאות אלה מעידות על בעיה כפולה; ראשית, נשללת מאזרחים האפשרות למצות זכויות חברתיות וכלכליות המגיעות להם על-פי חוק, ומכאן שנשללים מהם משאבים המאפשרים קיום בכבוד. שנית, אי-מסירת מידע על זכאויות ועל הקריטריונים לקבלתן, שוללת מהאזרחים את

נגישות למידע, פירושה לא רק מסירתו כפי שהוא אלא הליך אינטראקטיבי של התאמת המידע לצורך שימוש על-ידי הציבור.

האפשרות לערער או למתוח ביקורת בונה על החלטות הרשויות בעניינים. מימוש הזכויות הללו הוא בעל חשיבות רבה בעבור הפרט והקהילה. בעבור הפרט מימוש זכויות אלה מהווה את הבסיס הכלכלי והחברתי הדרוש להעצמתו ולהשתתפותו בהליך הדמוקרטי. ברמת הקהילה, מידע מהווה בסיס להשתתפות בקבלת החלטות הנוגעות לחייהם של התושבים ולהתארגנות לצורך הבעת עמדה וביקורת על החלטות הרשויות. בעיית הנגישות למידע חריפה עוד יותר כאשר הזכויות אינן מוסדרות בחוק. השירותים החברתיים הניתנים כיום על-ידי הרשויות המנהליות מורכבים ביותר, והצורך להתחשב בנסיבות ובצרכים המשתנים מחייב מידה רבה של שיקול דעת מטעם

של טיטה וזאת כדי להנות מן הסייג לחובת גילוי שבסעיף 9 (3).

נראה כי יש לפסול אפשרות זאת אשר עשויה לסכל את מטרת החוק. יתכן כי הדרך היחידה

הרשויות המחזיקות בידיהן משאבים המיועדים לאוכלוסיות אלה מתוקף חוק אינו מידע את האזרחים הללו בכל הנוגע לזכאותם.

למנוע התחמקות רשות מחובתה לגלות מידע על מדיניותה הינה לחייב אותה לגבש הנחיות בכתב שימשו כבסיס להחלטותיה.

אם שירותים חברתיים צריכים להינתן על-פי קריטריונים ברורים וידועים לציבור, אין מקום להפעלת שיקול דעת אינדיבידואלי ולבדיקת כל מקרה ומקרה כעומד בפני עצמו. גיבוש הנחיות שנעשה בכתב ונמסר לפרסום עשוי למנוע החלטות בלתי שקולות, לשמור על אחדות ושוויון ולצמצם את המקריות והשרירות בפעילות המנהלית.

לסיכום, חקיקת חוק חופש מידע הינו מהלך חשוב. יש להסדיר את הזכות הבסיסית למידע על כל היבטיה וללמוד מן הניסיון שנרכש בשטח כדי לתת ביטוי הולם לערכים של שלטון החוק וכיבוד זכויות האדם.

עו"ד קרול יונס, עמותת סינגור קהילתי

לפרטים נוספים אודות הקואליציה לחופש המידע

הגב' שלומית אשרי
שתי"ל

טל' 02-723597

עו"ד אסתר סיון

שדולת הנשים

טל' 02-439966

הגב' דליה דרומי

האגודה לזכויות האזרח

טל' 02-243984/5

הרב אורי רגב

המרכז לפלורליזם יהודי

טל' 02-203484

מר ישי מנחין

רכז "הקואליציה לחופש המידע"

ת"ד 53395

ירושלים 91533

טל' 02-723597, פקס' 02-723597

מבטיחים לכל תושב באשר הוא, זכויות בסיסיות לשם קיום בכבוד. זכותם הבסיסית ביותר של תושבי המדינה לדעת מה הכללים האלה. עם זאת, הצעת החוק משאירה את קביעת הנהלים בדבר קבלת המידע שברשותה, בידי הרשויות. מצב זה אינו רצוי. נהלים אלה הינם, כפי שצוין בדברי ההסבר להצעת החוק, למעשה בבחינת דין המחייב את הרשות. פרסום ברבים הינו תנאי הכרחי למימוש הזכות לדעת ואין להסתפק בעידוד הרשויות לפרסם כפי שנעשה בדברי הסבר להצעת חוק.

אך אין גם להסתפק בחובת הפרסום. לרשות גם תפקיד חינוכי מרכזי אשר דורש עיבוד המידע שברשותה ותרגומו לשפה מובנת ל"אזרח הפשוט". נגישות למידע, פירושה לא רק מסירתו כפי שהוא אלא הליך אינטראקטיבי של התאמת המידע לצורך שימוש על ידי הציבור. לצורך כך, יש להרחיב את הגדרת המונח "מידע" כפי שהיא

נראה כי עודנו חיים לפי הגישה המיושנת הרואה בזכויות וחכאיות חברתיות, בעיקר כאשר הן ניתנות על בסיס סלקטיבי, כלומר כאשר הן מיועדות לקבוצות אוכלוסייה מועטות יכולת, חסדים שהמדינה נותנת לנזקקים מטוב לב. חוסר המידע יוצר תלות בלתי-רצויה ברשויות ומהווה מחסום קשה בפני העצמתם של האזרחים מעוטי היכולת. חוסר מידע הופך את הרשויות לשולטים ולמחליטים הבלעדיים, אשר בידיהם לתת או לקחת.

יש צורך בשינוי המנטליות, ובשירות הגישה הפטרונית הזאת אשר נובעת מתפיסה מוטעית של מהות מדינת הרווחה. שינוי זה אינו נגמר עם חקיקת חוק חופש מידע אבל חוק זה מהווה צעד ראשון חשוב והכרחי.

תפקידו של חוק חופש מידע לשרש את נטיית הרשויות לראות במידע נכס שלהן ולא נכס המוחזק בנאמנות על ידיהן עבור הציבור. זאת אחת המטרות המוצהרות של הצעת החוק, ויש

למרות פניות רשמיות ובהן אזכור פסיקת בית המשפט העליון וההלכה הברורה אשר הכירה בזכות לקבל מידע, הרשויות נחושות בדעתן שעדיף להן לא למסור מידע.

מופיעה בהצעת החוק, על פיה, הרשות מחויבת למסור או לגלות אך ורק את המידע שמצוי בידיה. כמו כן, יש להסדיר בחוק את חובתה של הרשות להוציא חוברות ודפי מידע אשר יופצו בציבור בהם מפורטות זכויותיהם וחובותיהם של מקבלי השירות.

הצעת החוק, כפי שהיא מנוסחת כיום, מאפשרת לרשות למנוע החלת החוק עליה ובעיקר סעיף 5 (2) להצעת החוק על פיו עליה להעמיד לרשות הציבור מידע על החוקים, התקנות, הנהלים הפנימיים, ההנחיות וההחלטות בדבר מדיניותה. רשות יכולה להימנע בכוונה מגיבוש ההנחיות ולהשאיר את המדיניות בשלבי עיצוב או בצורה

לברך עליה. חשוב לזכור ולהזכיר כי תפקידן העיקרי של רשויות המדינה הוא לשרת את הציבור, ולממש את המדיניות החברתית של המדינה ומחויבותיה כלפי הקבוצות החלשות של האוכלוסייה. להבדיל מן המצב שהיה קיים לפני קום מדינת הרווחה, בו התמיכה בחלשים ובעניים ניתנה על ידי גופים פרטיים ואלה שנחשבו לנזקקים קבלו הטבות על בסיס פרטני, כיום החברה כולה אחראית למרכיבים היותר חלשים שבה ועליה להבטיח סיפוק צורכיהם באמצעות הענקת זכויות וחכאיות.

אין יותר צורך להוכיח מסכנות ונזקקות כדי לזכות בתמיכה, אלא קיימים חוקים וכללים אשר

חופש המידע: המהפיכה בדרך

הכנסת ה-13 העבירה בקריאה ראשונה חוק שמחייב את השלטון למסור לציבור כל מידע שברשותו – חוץ ממקרים הריגים ויש מי שכבר מחכה לעשות כסף מהמידע שישתחרר.

הכנסת השלוש עשרה סיימה בשבוע שעבר את כהונתה, כמו תמיד, בחקיקה מהירה של שורת חוקים, שחלקם לא זכה לתשומת הלב הראויה. כך, למשל, ההצעה להעניק חנינה למפרע לכל חקלאי שעשה שימוש לא חוקי באדמתו.

את מהפיכת חופש המידע לא הספיקו הח"כים להשלים, אבל חוק חופש המידע – החוק המהפכני ביותר בנושא זה – עבר בקריאה ראשונה, כך שהרציפות תחול עליו, ותהליך החקיקה יוכל להימשך בכנסת הבאה.

הצעת חוק חופש המידע קובעת שרשויות השלטון יחויבו לספק כל מידע לציבור, אלא אם מסירותו עלולה לפגוע באינטרסים חיוניים של המדינה. מדובר בזכותו של כל אזרח לקבלת מידע רפואי, כלכלי ומשפטי, בזכות להבהרת מדיניות השלטון, ובזכות לחשיפת פעילות הורע המבצעת.

שיטות האיסוף של אגף המודיעין בצה"ל – או של מס הכנסה – יישארו תחת חסיון, ונראה שגם המערכות שבפיתוח ברא"ל, או מדיניות הטמנת האזנות הסתר של השב"כ. אבל כשיכנס החוק לתוקפו, משרד המשטרה עשוי להידרש לספק מידע גזר וממוין על דגמי המכוניות שהצילו הכי

ועכשיו מחכות לחוק החברות העסקיות, הסותרות במידע. ומדובר, זאת יש לדעת, בשוק שמגלגל בישראל עשרות מיליוני דולרים בשנה: מידע על חברות, מידע על משרדי ממשלה, מידע על בני אדם, נתוני מסחר, יצוא ויבוא. החברות ממתנות לחוק חופש המידע, שיאפשר להן לדרוש כל מידע מהממשלה וממוסדות ציבור, לעבד אותו ולעשות ממנו כסף.

אלה אותן חברות ששלחו לוועדת החוקה לובי אימנטי של חברי כנסת, כאשר נידונה שם הצעה להטיל הגבלות על מאגרי המידע הקיימים. מדובר בשורת תיקונים לחוק הגנת הפרטיות, האמורה להגן עלינו מפני חדירה מוגזמת, הקיימת כבר היום, לפרטיותנו.

חוק חופש המידע - החוק המהפכני ביותר בנושא זה - עבר בקריאה ראשונה, כך שהרציפות תחול עליו, ותהליך החקיקה יוכל להימשך בכנסת הבאה.

התיקונים האלה עברו לפני כשבועיים בקריאה שנייה ושלישית. ומעתה, הענישה על עבירות בחוק הגנת הפרטיות והשוותה לענישה על האזנות סתר: עד חמש שנות מאסר. יחויבו ברישום כל המאגרים הגדולים, וגם המאגרים המכילים מידע רגיש: נטיות פוליטיות, נטיות מיניות, מצב כלכלי, מצב בריאותי ועוד.

טל שחק, מעריב, 19.3.96

מאחורי החקיקה עומדת "הקואליציה לחופש המידע", שבה חברים כמה גופים, בהם האגודה לזכויות האזרח, הקרן החדשה לישראל והמרכז לפלורליזם יהודי. הקואליציה הזו גייסה שורת חברי כנסת, בראשם צוקר, וגיישה את הצעת חוק הראשונה. רק אז התעוררה המערכת הממסדית, ושר המשפטים ליבאי מינה את הוועדה בראשות השופטת אוסטרובסקי-כהן.

בציבור מודחקים מכח חקיקת משנה לקרן זוית, בטענה שיש דיעות ועמדות שעדיף שלא להשמיען ולא לחשוף אותן בערוץ התקשורת הזמין לרוב הציבור, בשל המחלוקות עליהן. אנו סבורים כי מדינה דמוקרטית לא יכולה לקבל טענות כאלה, ובימים אלה אנו בודקים את ההבטים המשפטיים של הנושא, במטרה להתמודד עם איסור ופגיעה זו, הבאה לצמצם את חופש הביטוי והמידע המובא לידעת הציבור.

יעל שטיין, המרכז לפלורליזם יהודי

מן הארגונים

התנועה ליהדות מתקדמת נערכת בימים אלה לפתיחתו של "מבצע שוויון", אשר מטרתו העיקרית היא להביא לידעת הציבור את האלטרנטיביות הקיימת בארץ לנישואים ברבנות הראשית, ולהביא לחקיקה שתאפשר נישואים אורחיים בארץ.

במסגרת ההכנות למבצע פנתה התנועה למשרד פרסום, אשר פנה לערוץ השני במטרה לברר כיצד תוכל התנועה לשדר שידורי פרסומת בטלוויזיה במסגרת המבצע. להפתעתנו, נמסר להם כי הדבר בלתי אפשרי, מכוח סעיף 11 לכללי הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (אתיקה בפרסומות בטלוויזיה וברדיו), התשנ"ד-1994, שקובע כי "לא ישדר בעל זיכיון תשדיר פרסומת שיש בה העברת מסר בנושא פוליטי, חברתי, ציבורי או כלכלי השנוי במחלוקת הציבור".

סירוב זה מהווה פגיעה בוטה בחופש הביטוי, שהוא אחד מעקרונות היסוד החשובים ביותר של מדינת ישראל. בפסיקה ארוכת שנים של בית-המשפט העליון נקבע כי שלילה של חופש הביטוי יכולה להיעשות רק בנסיבות יוצאות דופן, כאשר ישנה ודאות קרובה כי ייגרם נזק ממשי אם יותר הפרסום, נזק שיהיה חמור יותר מהנזק שקיים בעצם הטלת הצנזורה. חשיבותו של חופש הביטוי אינה בכך שמאפשרים השמעת דעות עליהן יש קונסנזוס, אלא דווקא כאשר משמיעים את השנוי במחלוקת, את המרגיז ואת המקומם.

כפי שציין שופט בית-המשפט העליון מאיר שמגר, "גם אם דעות והשקפות בלתי מקובלות יש לנהל ויכוח ולחפש דרכי שכנוע. האיסורים וההגבלות הם אך מכשיר קיצוני, שהוא בגדר אמצעי אחרון. נקודת המוצא היא, כי חופש הדיבור ביטויי הבולט בכך שמעניקים אותו גם לאלו שדעותיהם נראות כמוטעות ואף מסוכנות". הסירוב לשדר שידורים אלה מהווה גם פגיעה מהותית בעיקרון חופש המידע, שכן האלטרנטיביות לנישואים בארץ אינן ידועות לציבור וכוונת "מבצע שוויון" הינה דווקא לעורר את מודעות הציבור לאפשרויות השונות העומדות בפניו. בהקשר בו התעוררה השאלה חמורים הדברים במיוחד, שכן השתקת המחלוקת בערוץ תקשורת זה (לפחות בכל הנוגע להביא את עמדתנו כפרסום המוגש לציבור), מסייעת להנצחת המונופול האורתודוכסי על ענייני המעמד האישי, תוך המשך הפגיעה הכרוכה בכך בזכויות האדם והאזרח בישראל.

כבר לפני שנה וחצי סירבה רשות השידור לאפשר לתנועת תחילה (תנועה חילונית ישראלית ליהדות הומניסטית), לשדר תשדיר פרסומת ברדיו בנושא "מרתון חילוני" שערכה התנועה, שנשא את הכותרת "נישואים אורחיים וקבורה חילונית". רשות השידור טענה כי התשדיר, שכל מטרתו היתה ליידע את הציבור על המרתון שעורכת התנועה, כולל עניין השנוי במחלוקת פוליטית או אידאולוגית ועל כן אסור לשידור, לצערנו, אנו חווים כעת בחזרה על אותן טענות, כאשר נושאים השנויים במחלוקת לגיטימיים

דף זה הופק ע"י שטייל
בעבור הקואליציה לחופש המידע

עורך: ישי מנחין
איורים: מישל קישקה
הבאה לדפוס: חמוטל דה לימה

הדפוס על נייר ממוחזר

שטייל
Shatil שטייל

מייסודה של הקרן החדשה לישראל

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
דצמבר 1996
כסלו ה'תשנ"ז

ISSN 0793-3177

על חופש מידע, חוסר-אחריות ואיכות הסביבה

שלו כשהוא נפגע בעקבות ערפול מידע על-ידי הרשויות או על-ידי בעלי העניין. דוגמה מזועזעת הם כל אותם עובדים במפעלים בהם יש שימוש בחומרים רעילים, שנפגעו ופוטרו מעבודתם. במוסף "מעריב" פורסם סיפורן של עובדות במפעל הסוללות של "תדיראן". ד"ר שלמה בר-סלע, רופא מומחה לרפואה פנימית ואלרגיה, בדק קרוב ל-90 עובדי תדיראן. "זה מדהים", הוא אומר. "אף אחד לא אמר להם במה הם עוסקים, מה הסכנות, היתה אפילו טענה שהורידו תוויות מחביות של חומר מסרטן כדי שעובדים לא ידעו במה הם עובדים. כשעובדים עם רעל, מן הסתם הפועלים יתנהגו אחרת, אולי ידרשו בטיחות גדולה יותר או אפילו תוספת כספית" (מעריב, 31.5.95). אני אינני יודע מי גר היום ליד מאגר הפסולת של מפעל הבטריות, או ליד מסלולי שינוע פסולת זאת. סביר להניח שגם אלה שגרים ליד אותם מסלולים לא יודעים. אחרי התאונה הבאה נקווה שיטפלו היטב בכל אחד ואחד מהם, אבל אז זאת תהיה כבר בעיית ראש הרשות הנבחרת החדש. הממד הבולט השלישי היא התעלמות העיתונות מאפשרות ההתארה ומזכות הציבור לדעת. "כלב השמירה של זכויות האזרח", נצמד לשמירה ולכרית הנעימים שבמלונה - אולי גם בזכות ניחוח העצמות.

כמובן שסיפורי תאונות, תיאורי

אסונות ובכלל סיפורים אישיים נוגעים ללב המאפשרים למכור יותר גיליונות, יופיעו. אבל תחקירים והקדשת מקום ותקציב להעלאת הנושא לדיון ציבורי ער - אין. העיתונות הם רכושם של בעליהם ו"הטרדת" הציבור באפוקליפסה לא הכרחית, אולי מיותרת ואולי גם תפגע.

ובכלל, נראה שהגיע הזמן שהדיון הציבורי - על "זכות הציבור לדעת" ועל "חובת הממסד לדווח", על דרכי ההחלטה בסוגיות איכות סביבה ובאופן כללי על הזכות למידע של הציבור בכלל ושל האדם הנפגע בפרט - יקבל את המקום הראוי לו.

אכיפת ביצוע ההוראות האלה, וכתוצאה מכך רשלנות וחוסר אחריות טוטאלי מצד פועלי תחנת

מדובר בהסתרת מידע בעל השפעה סביבתית על חיי הציבור בכללותו.

כוח גרעינית" (23.10.96). נוח, וכנראה זול לטווח הקצר, לכל אותן רשויות אכיפה, היכולות למנוע מאתנו אסונות סביבתיים, להתעלם ולהסתיר את ממדי הסכנה השועטת בכבישים. ואולי הפעם הבאה תהיה רק אחרי הבחירות ואז השרים ההם יטפלו.

הממד הבולט השני הוא הממד הפרטי - מניעת מידע מפרטים שנפגעו לגבי פגיעתם והשפעותיה. הרי ליד כל הר אשפה, ארובת מפעל, צינור ביוב, משרפה, ומצבור פסולת רדיואקטיבית חיים אנשים. גם אם "מי שחי בזבל" עושה זאת "מאהבה", זאת, כנראה, הבעיה

הרי ליד כל הר אשפה, ארובת מפעל, צינור ביוב, משרפה ומצבור פסולת רדיואקטיבית, חיים אנשים.

איכות סביבה היא עסק יקר. לטווח קצר - זול יותר לאגור זבל מלמחור; ניתן לחסוך ולא לרכוש מסננים חדשים; דלק מזוהם עלותו פחותה; הרבה יותר חסכוני להתעלם מדליפות רדיואקטיביות ובכלל ידוע לכל שמסלולם הטבעי של מי הביוב לזרם לים דרך העמקים. לגבי העתיד, לטווח הארוך, שמנהל המפעל הבא, ראש העיר שיבחר בעוד שנתיים, השר שימונה בעוד חודשיים - שהם יטפלו. היום, יש לכסף יעוד פופולרי יותר והכללים הידועים הם - שאידיעה קונה שקט ורוגע ושבקטסטרופה הסביבתית יטפל הנבחר הבא.

ישנם ממדי אטימות ממסדית שונים למערכת היחסים שבין חופש מידע, חוסר-אחריות ואיכות סביבה. הממד הבולט הראשון הוא הממד הציבורי - מדובר בהסתרת מידע בעל השפעה סביבתית על חיי הציבור בכללותו. דוגמה בולטת הם הדיווחים המאוחרים בעשרות שנים על תקלות, בעלות השפעה סביבתית, בכור הגרעיני בדימונה. בכל אותן תקלות לא היה אחד ממקבלי ההחלטות שפעל על-סמך ההנחה שזכות הציבור - שבחלקו גר בסביבה הקרובה של הכור - לדעת על כך, ההרגל רב השנים, שמטרתו כנראה גם להסתיר מידע לא מחמיא, הביא את אנשי הממסד הגרעיני להסתיר מאתנו מידע, גם אחרי שחלפו שנים רבות ואין עוד טעם לחסיון מטעמים של "ביטחון לאומי". כך גם מתקיימים בעלטה הדיונים לגבי

עתידו של מאגר הפסולת הגרעינית, כפי שכתב ראובן פדהצור ב"הארץ" ב-10.3.96 (ראה/י עמ' 2). ועוד מעט ימונו פקידים חדשים - שהם יחליטו.

דוגמה בולטת נוספת היא אותה משאית עמוסת חומצה מלחית המתחילה לדלוף על מסלולי כביש גהה. זה"כ מיכאל נודלמן (ישראל בעלייה) ציין בדיון בכנסת "שכל יום 3,500 טון של חומרים מסוכנים, ביניהם כאלה שדרגת סיכונם גבוהה ביותר, מובלים בשעות שיא ובעורקים מרכזיים בארץ. זאת בהפרה בוטה ובזלזול מוחלט של הוראות בטיחות להובלת חומרים מסוכנים [...] לגבי האסון של צ'רנוביל "שוכחתי" להיות וללמוד אותו מקרוב. חשוב לציין שמה שגרם לאסון הוא לא חוסר בהוראות בטיחות אלא חוסר

על הזכות למידע של עובדים

העובד פועל בסביבה שהיא מסוכנת מטבעה, וכתוצאה מכך הוא מסכן את עצמו ואחרים. חושי האדם שמים עליו מגבלות ביכולתו להישמר ולהזהר בעצמו מפני תוצאות עבודתו. הרמה המזיקה, הכלתי נסבלת לאדם, של חומרים רבים נמוכה מסף זיהויים (לדוגמה הידרוזין, אסבסט או קרינה), או שהשפעתם מצטברת על פני משך זמן רב טרם שניתן להבחין בנזק הנגרם על ידם (לדוגמה מיקרו-טראומה או רעש).

סביבת העבודה דורשת ניטור ובקרה מתמידים אחר רמות של גורמים מזיקים המצויים בה. לעובד עצמו אין הזמן, או האמצעים, או המיומנות המקצועית, הנדרשים להשגת מידע זה ולשמירה על עצמו מפני גורמים מזיקים אלו. העובד גם אינו יכול להבין את משמעות הנתונים שנאספו במסגרת ניטור, בקרה, בדיקות ודגימות אלו. לפיכך, נדרש לו מידע זה בצורה מעובדת – נדרש כי יהיה מי שיאמר לו מהי השפעת החשיפות שנחשף במסגרת עבודתו, כמו גם מה ההשפעה שתהיה לחשיפתו זו על אחרים.

השקעת משאבים גדולה מאד ובניית תשתית ייעודית. שתי השיטות העיקריות הן הטמעת הפסולת בתוך גוש זכוכית וערבוב הפסולת עם בטון. את הפסולת המוצקה הזאת קוברים בעומק מאות מטרים מתחת לאדמה.

הניסיון להתחקות אחרי המתרחש בתחום זה בישראל נתקל, כאמור, במסך החשאיות ובהתנגדות נמרצת של הנוגעים בדבר למסור פרטים על תכניות הטיפול בפסולת הנמצאת באתר שבדימונה. לכאורה קיים גוף האמור לפקח מטעם הציבור על כל המתרחש בתחום הפסולת הגרעינית, אך בפועל אין הוא מספק שום מידע לציבור, ואפילו עובדת קיומו לא קיבלה פומבי. גוף זה הוא ועדת הבטיחות (בטיחות גרעינית), שבראשה עומד צבי קמיל. בדיקת הרכב הוועדה מגלה כי יותר ממחצית חבריה הם עובדים לשעבר של הוועדה לאנרגיה גרעינית, וכי מזכיר הבטיחות מקבל משכורתו מהוועדה. משמעות, במקרה זה, בנוגע לקיומו של פיקוח חיצוני ונייטרלי ברורה מאליה.

מה שמוסיף לבעיית הפסולת והחשש מדליפתה היא העובדה שחברת מקורות שואבת מים, המסופקים ליישובי בערבה, מקידוחים הנמצאים בקרבה רבה לאתר הפסולת הגרעינית. אין צורך להסביר את הסכנה הגלומה בכך לבריאות הציבור המשתמש במים אלו, אך כל ניסיון עד כה להשיג מידע על הבדיקות והמעקב אחרי טיב המים האלה עלה בתוהו.

בעולם מקובלים תקנים מחמירים מאד ביחס למיקומו של אתר פסולת גרעינית. ישנם מרחקי מינימום מקידוחי מים, מיישובים אורחיים ומאזורים המועדים לרעידות אדמה. בארה"ב, למשל, מקפידים למקם אתרים של פסולת מהסוג הזה במקומות מבודדים ומרוחקים מקווי שבר ידועים ובאזורים שבהם מאגרי המים עמוקים מאד או מרוחקים מאד. כזה הוא אתר הפסולת המתוכנן בנוודה.

לזכותו של השר לאיכות הסביבה, יוסי שריד, יאמר כי הוא מגלה פעילות מבורכת בתחום זה, ודומה כי הוא הראשון המוכן לגלות פתיחות מסוימת בנושא רגיש כל כך. לדבריו הוא נותן

הרחק מעין הציבור, ובהעדר ביקורת חיצונית, מתנהלים דיונים חשאיים על עתידו של מאגר הפסולת הגרעינית הממוקם באתר הכור בדימונה. כל ניסיון לקבל נתונים על מאגר הפסולת הזה, על תכנית האחסון שלו ועל רמת בטיחותו נתקל במחסום בלתי עביר של חשאיות. כאילו החשש מפני דליפת פסולת גרעינית, שתוצאותיה עלולות להיות הרת אסון לא רק לתושבי דימונה וירוחם, אינו ענייני הציבור.

אין צורך לחשוף את סודות הגרעין של ישראל, או לדון במרכיבי מדיניותה הגרעינית, כדי להבהיר לציבור את מה שדורש הסבר. בעוד שבמדינות המערב, ואפילו ברוסיה, מתנהל דיון ציבורי מסועף על דרכי התמודדות עם אחסון הפסולת הגרעינית, בישראל היה נושא זה לטאבו.

דומה כי בחלוף יותר משלושה עשורים שבהם נצברת פסולת גרעינית באתר שבדימונה, נוצרה בעיה אמיתית שמחייבת פתרון דחוף ומהיר. פרופ' עוזי אבן, מדען שהתמחה בתחום הגרעין ועבד בדימונה, מתריע על המצב הנוכחי באתר הפסולת, וטוען כי אילו למשל היה מועתק מיקומו של מוקד רעידות האדמה שאירעה לפני שלושה חודשים צפונה, היה עלול להתרחש אסון חמור מעין כמותו. במקרה כזה היה חשש להתבקעות המכלים הישנים שבהם מאוחסנת הפסולת הגרעינית "החמה" (ברמה רדיואקטיבית גבוהה), ולדליפת כמויות גדולות של חומר "מוזהם", שעל סכנתו אין צורך להכביר במילים.

ממקורות זרים ידוע כי הכור בדימונה פועל כבר יותר מ-30 שנה. על פי מקורות אלה, עומד הספקו של הכור, בתקופות מסוימות, על 70 מגה וואט. מהדלפות של הממשלה הנורווגית נודע, כי הכור פועל באורניום מועשר ומים כבדים. כורים מסוג זה ובהספק דומה לזה מייצרים כ-200 מטרים מעוקבים פסולת "חמה" ומסוכנת, שיש צורך לאחסנה. כלומר, סביר שבשנות פעולתו של הכור נצברו אלפי מטרים מעוקבים של פסולת רדיו-אקטיבית "חמה".

בהתאם למה שהיה מקובל בשנות השישים, אוחסנה פסולת מסוג זה במכלי נירוסטה גדולים, שנקברו מתחת לפני הקרקע. הבעיה היא,

חברת מקורות שואבת מים, המסופקים ליישובי הערבה, מקידוחים הנמצאים בקרבה רבה לאתר הפסולת הגרעינית.

אמון באנשי הוועדה לאנרגיה גרעינית המטפלים בעניין הפסולת, ולטענתו, גובשו והוכנו כבר התוכניות למעבר לשיטות אחסון חדשות. אולם הבקשה לקבלת מידע על שיטות האחסון החדשות, על עלותן ועל לוח הזמנים המתוכנן לא נענתה. מה שנמסר הוא רק שמדובר בסכום גדול מאד הדרוש למעבר לשיטת אחסון חדשה ובטוחה יותר. דומה שהניסיון שנצבר בעולם, התקלות והדליפות שהתגלו באתרי פסולת דומים והחששות שמביע פרופ' אבן מחייבים לחשוף לציבור את התכניות שנועדו להגן, בין השאר, גם עליו.

ראובן פדהצור, הארץ 10.3.96

הפסולת הזו גורמת קורוויה שפוגעת במכלים ועלולה לגרום סדקים בהם, בעיקר בנקודות הריתוך. זה בדיוק מה שקרה באתר הגרעיני בהנפורד, קונטיקט. לאחר שני עשורים של אחסון הפסולת התגלתה דליפה מן המכלים שבהם אוחסנה, והיה צורך להפסיק את פעולת הכור ולבצע פינוי של הפסולת וניקוי האזור שוהם. פעולות אלו עלה למשלם המסים האמריקאי עשרות מיליוני דולרים.

כדי להתמודד עם הבעיה הגלומה בשיטת האחסנה הישנה, פותחו שיטות אחסון חדשות, שעיקרן הפיכת הפסולת למוצקה. שיטות אלה מחייבות

המידע הנדרש לעובד הוא זה אשר יכול להעמיד אותו במצב של יכולת מושכלת ומודעת להחליט בדבר המשך עבודתו בתנאי העבודה הנתונים. ממש כפי שזכותו של אדם להסכים או לא להסכים לטיפול רפואי על סמך מידע שנמסר לו אודות אופי הטיפול, סיכויי הצלחת הטיפול המוצע לו וסיכויי, וקיומן של אפשרויות טיפול חלופיות. לאיסוף מידע והפצתו יש הגיון חברתי, כלכלי, ומשפטי רב בהטלת האחריות לאסוף ולספק מידע על אותו גורם שהוא בעל השליטה והיכולת לכוון את התנהגותם של אחרים סביבו באותו הקשר של זמן, מקום ופעולה. בענייננו, ברור כי זהו המעביד. הרי ממנו נדרש כי ידריך את העובד, ינהל מעקב אחר בריאותו ורמות חשיפתו לגורמים מזיקים, יערוך ניטור של סביבת העבודה ויסביר לעובד את משמעות המידע המועבר לו.

לפי גישה זו, המתוארת לעיל, עוצבה החקיקה הישראלית המסדירה את הזכות למידע של עובדים, ולכאורה נראה כאילו מקורות המידע הזמינים לעובד הינם רבים ומקיפים. אף על פי כן, ידוע לנו כי המצב בתחום זה רחוק מלהשביע רצון: הוראות החוק אינן מקיימות בהיקף ובמידה הנדרשים; עובדים אינם מקבלים מידע אשר אמור להיות מועבר לידיעתם, ופעמים אף אינם מקבלים מידע לו הם זכאים לפי בקשה; עובדים מגלים כי לקו במחלה האופיינית למקצועם מבלי שסימנים מוקדמים לה התגלו (או, לפחות, לא הובא לידיעתם כי נתגלו) על ידי מעבידם בבדיקות ודגימות שהוא מחוייב לערוך.

לדעתנו, מספר סיבות או גורמים מובילים למצב זה –

- * אי מילוי הוראות החוק על ידי מעבידים.
- * העובדים אינם מודעים לזכותם למידע ולהיקף המידע שהם זכאים לו.
- * הסתמכות העובדים על המעביד – כחלק הכרחי

האם זכאי הציבור לדעת על ההשפעות הסביבתיות?

מכאן ברור כי ההצעה לבנות בעמק הארזים למרות סיווגו כשטח כפרי פתוח הוצעה ללא חשיבה לטווח ארוך ותוך סטייה ניכרת מעקרונות מדיניות המקובלים שנים רבות בירושלים, לפיהם אין בונים בעמקים ואין בונים במבואותיה של העיר.

כידוע, הרשות הציבורית היא נאמן הציבור וחייבת בגילוי של מידע ציבורי, אולם מה הדין כאשר מידע מסוים שהגיע לרשות אינו נושא חן בעיניה? האם היא עדיין מחויבת בגילוי של המידע, או שהינה רשאית לגנוז אותו ולייצר מידע אחר שיהיה

למערכת יחסי עבודה קיימים יחסי אמון בין העובד למעבידו. אחד מביטויי של אמון זה הוא בהנחה של העובד כי המעביד דואג לבריאותו ולביטחונו, וכי יידע אותו במקרה שיתגלו לו נתונים המעידים על פגיעה בו.

* פיקוח לקוי על ביצוע הוראות החוק.

* העדר סיוע מצד ועדי עובדים למימוש זכות המידע. מקרה מיוחד תשמש הדוגמה של הקריה למחקר גרעיני בנגב (הקמ"ג) - שר העבודה עשה שימוש בסמכותו ופטר את מתקני הועדה לאנרגיה אטומית מתחולת תקנות הבטיחות בעבודה (עוסקים בקרינה מיננט), התשמ"א-1981. ארגון עובדי קמ"ג, המאגד במסגרתו את כל אלפי עובדי הקריה, פנה לבג"צ בבקשה כי יבוטל הפטור, וטען כי הפטור אינו צריך לעניין - אין דבר בין מסירת מידע לעובדים על מצב בריאותם לבין הצורך, שלא הוכחש, לשמור על סודיות מידע הקשור בקמ"ג. טענת הקמ"ג כנגד הסרת מסך הפטור היתה כי שיטות הפיקוח והבקרה שהיא נוקטת בעצמה מחמירות מהנדרש על פי התקנות. בהעדר

הרשות הציבורית היא נאמן הציבור וחייבת בגילוי של מידע ציבורי. אולם מה הדין כאשר מידע מסוים שהגיע לרשות אינו נושא חן בעיניה?

אלא שעיריית ירושלים, באופן תמוה, בחרה לקדם את תכנית הבינוי בעמק.

מדובר בבנייה של שתי שכונות גדולות על גבעות עלונה ומי נפתוח, 4,500 יחידות דיור בסך הכול. מאחר ותכנית בינוי זו סותרת את תכנית המתאר הארצית המשולבת לבנייה, פיתוח וקליטת עלייה, תמ"א 31, חייבת עיריית ירושלים לערוך תסקיר השפעה על הסביבה. לתסקיר הוצאו הנחיות סביבתיות על ידי המשרד לאיכות הסביבה ובהן נדרשה העירייה לבחון חלופות לבנייה בעמק הארזים, הן חלופות בתחומה של העיר ירושלים והן באתרים אחרים שסופחו לירושלים ממערבה משטח מטה יהודה. כן נדרשה העירייה לבחון את השפעות הבנייה המוצעת בעמק הארזים גם על חזותה של ירושלים כולה. עם השלמתו של התסקיר, התברר כי מסקנתם של עורכי היתר נגד הקמת השכונות המתכננות בעמק הארזים. מסקנות אלה נודעו לציבור רק מפי השמועה וזאת מפני עיריית ירושלים מסתירה את מסקנות התסקיר.

עיריית ירושלים לא הסתפקה בגניית הממצאים שלא נעמו לה, אלא דרשה מהוועדה המחוזית לתכנון ובנייה לשנות את ההנחיות לתסקיר בשני נושאים: האחד, היא דרשה שלא תיבדקנה חלופות לתכנית והשני, היא דרשה שלא תיבחנה השפעות מחוץ לשטח התכנית. דרישות אלה נענו בחיוב על ידי הוועדה המחוזית. על ידי שינוי ההנחיות, ועל ידי החלפת עורכי התסקיר מקווה העירייה כי המשך בעמ' הבא

יותר נוח מבחינתה? המדובר אינו בדיון תיאורטי אלא בגלגול של תסקיר ההשפעה על הסביבה שנערך לגבי בניה בעמק הארזים בירושלים. כאשר מסקנות התסקיר לא נשאו חן בעיני העירייה, היא גנזה אותן והזמינה אחרות. אילו היה מדובר בנושא שולי, נחא, אך מדובר בחזות הכניסה לירושלים - עיר הנצח, וזו השתלשלות המאורעות.

עמק הארזים שוכן בגבולותיה המערביים של העיר, בין רוממה ורמות לבין מבשרת ומוצא, ומהווה את שער הכניסה המערבי לעיר הברירה. העמק בצורתו הטבעית והפתוחה מבטיח כי העיר תמשיך להיגלות למבקריה כ"עיר אשר הרים סביב לה", עיר שאינה משתעבדת לבני האדם ושומרת על מהותה הנשגבת והבלתי נתפסת. תכנית הבנייה של עיריית ירושלים בעמק הארזים מהווה איום רציני על חזותם היפיפייה והמיוחדת של מבואותיה המערביים של העיר.

שימורו של עמק הארזים כשטח פתוח מתחייב, כאמור, קודם כל ממיקומו. אך אין זה הטעם היחיד לדרישה זו: גם בשל יופיו של העמק ומגוון הפרחים, המדרגות החקלאיות, הבוסתנים ושרידי הישוב המטפסים על מורדותיו יש להימנע מפגיעה במקום. גם המחוקק הכיר בכך, כאשר סיווג את עמק הארזים כשטח פתוח בכל תכנית המתאר הארצית הרלוונטיות, בתכנית המחוזית לאזור ירושלים, בתכנית המתאר המקומית למטה יהודה, בתכנית האב ובמיוחד בתכנית האב לשטחים פתוחים בירושלים, עליה חתומה גם העירייה.

מידע דרוש לעובד? כיצד יכול בדים אינם מקבלים מידע?

מידע תצטרך טענה זו כשלעצמה להישאר בלתי ניתנת לסתירה. אף על פי כן, נציין כי נתקלנו לא אחת בעובדי קמ"ג אשר חלו בסרטן, אשר לא ניתן היה לשלול את הקשר שעשוי להיות בינו לחשיפתם המקצועית לגורמים מזיקים, ואשר המערכת בקמ"ג לא ויתרה גם כאשר כבר התפשט בגופם.

משלל סיבות אלו ניתן לנו להסיק כי המערך החקיקתי להעברת מידע לעובדים הוא כעין 'מצודה של נייר' - מערך היישום, ההפעלה והאכיפה אינו מופעל ואינו מוטמע במקומות העבודה בידי רשויות הפיקוח של משרד העבודה והרווחה. ומשאלו חרלו מלפועל, הנה גם 'כלבי השמירה' בדמותם של ארגוני העובדים נרדמו ואינם פועלים לשמור על זכויות חבריהם.

והעיקר, לא המידע חסר כי אם המודעות. העובדים, לעתים קרובות, אינם יודעים כי קיימת להם זכות למידע, אף אינם יודעים את היקפה. הנה, המידע הנחוץ ביותר לעובד אינו בידעתו; שיש לו זכות לקבל מידע הנוגע לו על סביבת עבודתו.

טל צפרייר, עו"ד

לסטר את גולדמן -

משרד עורכי דין

המסקנות החדשות של התסקיר יתמכו בתכנית המוצעת של בנייה בעמק האזרים. המשרד לאיכות הסביבה התנגד ל"תרגיל" שעשתה העירייה והסביר כי השינויים בהנחיות שדרשה העירייה מרוקנים מתוכן את כל התהליך של בחינת השפעות סביבתיות, אשר מהותן מחייבת ראייה כוללת.

הסתרתן של המסקנות הבלתי נוחות לעירייה הן מהציבור הרחב, הן מהמשרד לאיכות הסביבה והן מחברי הוועדה המחוזית מהווה פגיעה חמורה בחופש המידע. בשל כך פנתה 'אדם, טבע ודין' עוד לפני מספר חודשים בבקשה לקבל את התסקיר הראשון ולהציגו על מסקנותיו בפני הוועדה המחוזית, אלא שעד היום לא קבלה תשובה לפנייתת. כאשר השלטון מבקש להסתיר מידע, ומוסיף על כך ביצור מידע הנוה לו, הדמוקרטיה בסכנה.

עו"ד רות יפה

אדם, טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה

לפרטים נוספים אודות
הקואליציה לחופש המידע

הגב' שלומית אשרי
שתי"ל

טל' 02-6723597, פקס' 02-6735149

הגב' דניאלה במברגר-אנוש
שדולת הנשים
טל' 02-6718885

מר אולי ברדוש
המרכז לפלורליזם יהודי
טל' 02-6203484

עו"ד חסן ג' בארין
עדאלה
טל' 04-9501610

הגב' דליה דרומי
האגודה לזכויות האזרח בישראל
טל' 02-6521218

מר ישי מנוחין
רכז "הקואליציה לחופש המידע"
ת"ד 53395
ירושלים 91533

טל' 02-6723597, פקס' 02-6723597

"עמותה ישראלית למאבק בתקיפה פסיכיאטרית"

כדי להמחיש את דחיפות הבעיה והאיום שבה למשטר דמוקרטי יש לתאר עציר, בהליך כליאה רגיל, שהמשטרה מונעת ממנו במכוון את הראיות לכאורה שהובילו למעצרו ובמקום זה חוקרת אותו על יחסיו עם משפחתו או חיי המין שלו.

לכאורה המצב החוקי בישראל מאפשר מידע נגיש לכל חולה "על פי דרישתו" (החוק אינו מחייב את עובדי המערכת ליוזום מסירת מידע), למעשה המערכת הפסיכיאטרית מסכלת ומעכבת בכל דרך אפשרית זכות זו: חברי "עמותה ישראלית למאבק בתקיפה פסיכיאטרית", ארגון מתנדבים שרוב חבריו חולי נפש, שניסו להגיע אל המאושפזים כדי לעזור להם במימוש זכות זו נכלאו בחדר האחות במחלקה פסיכיאטרית (במקרה אחד), במקרה אחר נלקח מהם באיומים טופס ערעור חתום ע"י מאושפזות ובדרך כלל כניסתם נאסרת במפורש וללא כל צידוק רפואי.

להערכותינו, ממספר רב של מאושפזים במערכת

להערכותינו, ממספר רב של מאושפזים במערכת הפסיכיאטרית נמנעת ביודעין הזכות להתגונן מ/והאפשרות להתמודד עם כליאה כזו.

הפסיכיאטרית נמנעת ביודעין הזכות להתגונן מ/והאפשרות להתמודד עם כליאה כזו. חברי העממה רואים לעצמם כמטרה להיאבק על חירותו וכבודו של המאושפז, בין השאר על-ידי יידועו בדבר זכויותיו על-פי החוקים הקיימים ומתן עזרה במימוש.

חגי אביאל

ממייסדי העמותה

61231 N"П 23176, 7.П

פרויקט סביבה וקהילה של שתיל

הריח והעשן העולים מן המפעל הם בלתי נסבלים, הרעש מחריש אוזניים, הביוב מצחין, ואת השטח הפתוח האחרון בשכונה או ביישוב נתנו ליום כלכלי, במקום להקים שם גינה ציבורית.

הסביבה היא בעצם עניין מקומי, הנוגע בכל אחד בכל יום - ויהיו מים, ביוב לא מוסדר, ענן עשן העולה דרך קבע ממפעל סמוך, אתר סילוק פסולת (בלשון פשוטה - מזבלה) הממוקם בסמוך לבתי מגורים, שפיכה פראית ובלתי חוקית של פסולת בנייה במגרש פתוח או בוואדי ליד הבית - כל אלה הם מפגעים בהם אנו נתקלים.

כמעט כל אורה בארץ נתקל במפגעים בסביבתו הקרובה או בתכניות פיתוח העוללות ליצור מפגעים. במקרים רבים נדמה שאין מה לעשות נגד המפגע, אך הנסיון מוכיח שכדאי להיאבק - קבוצות תושבים שנאבקו נגד מפגעים מקומיים

שפגען באיכות הסביבה ובאיכות חייהן, הצליחו לשנות.

פעמים רבות תושבים הפועלים למען הסביבה, נתקלים בחוסר שיתוף פעולה מצד הרשויות באספקת מידע סביבתי חיוני, לפעמים הרשויות טורחות אף להסתיר מידע חיוני מן התושבים.

פרויקט סביבה וקהילה של שחיל מיועד לייצג ולסייע להתארגנויות מקומיות ולקבוצות פעילים, להרחיב את המודעות הציבורית לזכויות סביבתיות ולכוחו של האזרח להשפיע על סביבתו, לסייע בפיתוח כלים אפקטיביים למאבק ציבורי בנושאי סביבה ולעזור ביצירת קשר ושיתוף פעולה בין קבוצות מקומיות להשגת מטרות משותפות.

ניתן לפנות לאלונה ורדי - רכזת פרויקט סביבה
וקהילה, שתיל, טל' 02-6723597, פקס' 02-6735149

דף זה הופק ע"י שתי"ל
בעבור הקואליציה לחופש המידע

עורך : ישי מבוזין

איורים: מישל קישקה

הבאה לדפוס: חמוטל דה לימה

הודפס על נייר ממוחזר

שטיל
Shatil شتيل

מייסודה של הקרן החדשה לישראל

ניצוח: ספודין אפרת 02-6522144

הקואליציה לחופש המידע

דף מידע
יוני 1997
סיון התשנ"ז

ISSN 0793 - 3177

טלאים טלאים של חוקי חופש מידע

שלרוב האזרחים אין שמץ של מושג מהו גובה העמלות הנגבות מהם. הצעת החוק מציעה לחייב את הבנקים לשלוח ללקוחותיהם דף ובו פרסום נאות של מחירי העמלות השכיחות. כיום מפורסם מידע זה רק על גבי לוח בסניפים.

18.2.97 - הצעת חוק פרטית על פניות הציבור של ח"כ רומן ברונפמן עברה קריאה טרומית. ההצעה מטרתה לחייב את הגופים הציבוריים לענות על פניות הציבור תוך ארבעה-עשר ימים מיום הפנייה ולהעמיד לרשות הציבור מספר פקסימיליה ללא עלות.

26.2.97 - הצעת החוק הפרטית של ח"כ אברהם הירשזון ושאל עמור, שנושאה הסדרת זכות העיון במסמכים בהצעת חוק התכנון והבנייה עברה קריאה טרומית. "ישנן ועדות תכנון המונעות מחבריהן, או מחברי מועצת הרשות המקומית, את זכות העיון במסמכי הוועדה [...] בכך נפגעת יכולתם למלא תפקידם כנבחרי ציבור [...] מוצע בזה תיקון שיבטיח רישום פרוטוקול שיתעד את מהלך הישיבה ויעמידו לעיון הציבור, כזכות יסוד, במסגרת חופש המידע וזכות הציבור לדעת" (מתוך דברי ההסבר להצעת החוק).

10.3.97 - ועדת העבודה והרווחה של הכנסת אישרה את "תקנות הביטוח הלאומי" המאפשרות למי שערער על החלטתה של ועדה רפואית בעניין שירותים מיוחדים וילד נכה לקבל מהמוסד את כל חומר החקירה שיונח לפני ועדת הערר" (מתוך - "קריאה ראשונה").

12.3.97 - הצעת חוק פרטית לתיקון פקודת העיריות עברה קריאה טרומית. ההצעה מטרתה לאפשר לחברי מועצות הרשויות המקומיות לצלם מסמכים ופרוטוקולים שהם רשאים לעיין בהם לצורך עבודתם.

אלו הן שלוש-עשרה הצעות חוק פרטיות של חברי כנסת שהוגשו במהלך הכנסת ה-14 וקפצו לעינינו בחודשים האחרונים, סביר להניח שישנן עוד הצעות

חוק פרטיות שעניינן מידע, חופש מידע וזכות ח"כ, הפקיד או הציבור לדעת.

החודש מתחילים הדיונים, בוועדת חוקה, חוק ומשפט, לקראת קריאה שניה של חוק חופש מידע. כולנו תקווה שתהליך החקיקה יסתיים עוד השנה.

ובקרב הציבור. מעטים הם בעלי ההכשרה בקרב אנשי המקצוע הרלוונטיים שמכירים כל תסמונת, ולכן המודעות לצרכים המיוחדים של הסובלים מתסמונות נדירות לוקה בחסר רב. ריכוז המידע ימנע מצב שבו החולה אינו מודע לדרכים שפותחו על מנת להקל עליו, שבשל נדירות התסמונת לא זכו לתפוצה.

2.12.97 - הצעת חוק של ח"כ אברהם יחזקאל לארגון הפיקוח על העבודה. זוהי הצעת תיקון למסירת מידע והדרכת עובדים. על המעביד למסור לעובדיו מידע עדכני בדבר הסיכונים בעבודה שבה הם מועסקים ולהדריך אותם בהגנה מפני סיכונים אלה.

30.12.96 - הצעת החוק הפרטית של ח"כ רן כהן לתיקון סדרי המינהל (מסירת מידע) הונחה על שולחן הכנסת. ההצעה היא ש"נתבקש עובד הציבור למסור מידע בעניין שבתחום סמכותו לחבר הכנסת, ימסור לו את המידע הנדרש בהקדם האפשרי אך לא יאוחר מארבעים וחמישה ימים מיום הבקשה" (מתוך הצעת החוק).

27.1.97 - הצעת החוק הפרטית של ח"כ חיים אורון הונחה על שולחן הכנסת. ההצעה שנושאה תיקון לפקודת העיריות יוצאת מכך ש"מוצע להעמיד לרשות הציבור הרחב, בכל ישוב וישוב, תקציר שנתי של הדו"חות הכספיים של הרשות המקומית [...] הדיווח יפורסם בעיתונות המקומית ויעמוד לרשות הציבור במשרדי הישוב ובמקומות ציבוריים כגון ספריות, משרדי שירות הייעוץ לאזרח (שי"ל) וכדומה" (מתוך דברי ההסבר להצעת החוק).

3.2.97 - הצעת חוק של ח"כ אברהם יחזקאל בדבר חוק הבנקאות (שירות ללקוח). המערכת הבנקאית לא הוכיחה עד היום כי היא משכילה לפרסם בצורה נאותה את סוג העמלות הנגבות מלקוחות עבור שירותים בנקאיים ואת גובהן. סקרים הוכיחו

"חוק חופש המידע" תקוע, לעומתו למציאות קשה להיתקע ויתכן בגלל שאין עליה מספיק אילוצים פוליטיים. לכן יום יום אנו זוכים לטלאים, טלאים של חוקי חופש מידע "קטנים". במהלך החודשים האחרונים זכינו לשמוע לדוגמא על:

15.7.96 - הצעת חוק של ח"כ חיים אורון לגבי ניהול פנקסים במינהל מקרקעי ישראל. המינהל גורס שהמידע האצור בספריו הוא מידע חסוי ומסרב לתת מידע על זהות בעלי זכויות חכירה במקרקעי ישראל, וזאת בסתירה לעקרון היסוד בדבר זכות הציבור לקבל מידע. הצעת החוק באה להסדיר קיומו של מרשם לגבי מקרקעי ישראל וזכות העיון בו. הצעות חוק זהות הוגשו גם בכנסת ה-12 וה-13.

22.7.96 - הצעת חוק איסור אפליית נכים בתעסוקה, הצעה שעברה קריאה טרומית בכנסת ה-13. בהצעה זו ישנו סעיף הנוגע למינויה של מועצה ציבורית על ידי שר העבודה והרווחה. אחד מתפקידי אותה מועצה יהיה למסור מידע לציבור המעסיקים והעובדים בכל הנושאים הקשורים לתעסוקת נכים.

7.10.96 - הצעת חוק למניעת נזקים מעישון מוצרי טבק של ח"כ אברהם יחזקאל. בהצעה נאמר כי על השר לדווח לכנסת מדי שנה על מצב העישון והתמותה ממנו בישראל. בישראל לא קיים מידע מוסמך ומרוכז לטיפול יסודי בנזקי העישון, הצעת החוק תביא לריכוז מידע כזה ותביא לעליית המודעות הציבורית לנושא.

11.11.96 - הצעת חוק הסברת זכויות הנכה של ח"כ אברהם הירשזון האומרת כי על הרשויות קיימת חובת יידוע של הנכה על מלוא הזכויות שיהיה זכאי להן. בדברי ההסבר נאמר כי לנכים רבים בישראל, הוראות החוק המקנות להם זכויות אינן מוכרות במלואן. כתוצאה מכך נכים רבים אינם יודעים מה משמעות פגיעתם מבחינה כלכלית, רפואית ושיקומית. אין כל הצדקה שהרשות תהנה מפירות אי-הידיעה של הנכים.

1.12.96 - הצעת חוק של ח"כ אברהם יחזקאל בדבר זכויות אנשים

הסובלים מתסמונות נדירות. הצעת החוק מתייחסת להקמתו של מרכז רפואי לתסמונות נדירות, שתפקידיו הם איסוף מידע ומחקר אודות תסמונות נדירות והטיפול בהן, וכן הפצת מידע אודות תסמונות נדירות בקרב עובדי בריאות, חינוך ורווחה

הסל הולך וקל

יותר מבעבר נתקלים כיום חולים רבים בסירובן של קופות החולים לממן עבורם תרופות או טיפולים רפואיים חדשניים – גם אם אלה כבר הוכיחו את עצמם והומלצו על ידי הרופא המטפל. הסירוב הזה מעוגן בחוק, אם התרופה או הטיפול

בחרו מה לתת בתמורה לכסף ויכלו לבחור את מבוסחיהן ולסרב לקבל חולים קשים. כיום הן חייבות לקבל כל פונה שהוא תושב המדינה, והן מחויבות על פי חוק להעניק שירותי בריאות מוגדרים. הוראה זו נועדה למנוע מצב שבו הקופה תקבל אליה רק חברים צעירים ובריאים, כפי שעשו קופות החולים מכבי ומאוחדת בעבר.

יותר מבעבר נתקלים כיום חולים רבים בסירובן של קופות החולים לממן עבורם תרופות או טיפולים רפואיים חדשניים

אבל גם כיום מוצאות קופות החולים דרכים להעדיף שירותים זולים יותר. הן יעדיפו, למשל, לפתוח מרפאות לטיפול בילד, מאשר לטיפול בחולי לב או סרטן. קופת חולים לאומית, למשל, עומדת לסגור מרפאה באתר קרוונים שבו מתגוררים עולים מאתיופיה. מקור בכיר במשרד הבריאות אומר שהסיבה היא רצונה להקטין את מספר נשאי וחולי האיידס המבוטחים אצלה, שהטיפול התרופתי בהם יקר מאוד. מנכ"ל קופת חולים לאומית, יעקב כץ, אומר בתגובה שהסיבה שהמרפאה נסגרת אינה ריבוי חולי איידס, אלא קרבתה למרפאה אחרת של הקופה.

החדשני אינם נכללים בסל שירותי הבריאות, כפי שהוא נקבע על ידי משרד הבריאות, הקופות אינן חייבות לספקם למבוטחים. מאחר שאם הטיפול החדשני (שבדרך כלל הוא גם יקר) לא נכלל בסל, משרד הבריאות לא יפצה את הקופות על הענקתו – הן צריכות לבחור אם להעניקו למבוטחים או לא [...]

חוק ביטוח בריאות ממלכתי, שקבע את תכולת סל שירותי הבריאות שחייבות קופות החולים והמדינה לספק למבוטחים – שינה את כללי המשחק שהיו מוכרים לפני החלתו. בעבר גבו קופות החולים את התשלומים ישירות מהמבוטח,

הדיונים בבעיות הללו שסביב סל הבריאות מובילים, בסופו של דבר, תמיד, לעניין אחד – המימון. משרד הבריאות מתחבט בשתי שאלות עיקריות שחייב להימצא להן פתרון ושקשורות למימון: שאלת עדכון הסל ושאלת פירוט הסל.

בנוגע לפירוט הסל – החוק קבע כי ועדת מומחים שימנה שר הבריאות רשאית בתוך שנתיים מיום החלת החוק, לאחר התייעצות עם מועצת הבריאות (נציגים של כל המגזרים בארץ, לרבות המערכת הרפואית וארגוני צרכנים), לפרט את שירותי הבריאות פירוט נוסף. פירוט נוסף מחייב את מערכת הבריאות ליישם אותו. הפירוט הזה יכול את פרקי זמן ההמתנה לשירות (ומינות); המרחק מבית המבוטח – לצורך הענקת שירות – (נגישות), איכות הטיפול ועוד. ועדת המומחים, הכוללת 18 חברים, אשר מונתה ב־13.12.95 (שנה מהחלת

גם כיום מוצאות קופות החולים דרכים להעדיף שירותים זולים יותר

החוק) על ידי שר הבריאות או, ד"ר אפרים סנה, התכנסה פעם אחת בהרכב מלא, ופעמיים בהרכב חלקי כדי לעסוק בסוגיית הפירוט. הוועדה טרם גיבשה את המלצותיה, אבל כפי הנראה היא תחליט להשאיר את המצב על כנו ולא לפרט יותר את הרכב הסל.

יו"ר הוועדה, ד"ר בועז לב, המשנה למנכ"ל משרד הבריאות, אומר: "הגענו למסקנה שהסל הקיים נרחב ומפורט, חסר תקדים בעולם מבחינת היקפו", אומר לב. "אם מחליטים לאפשר לקופות לספק את הסל שלהן, בזמינות ובנגישות שהן יבחרו, זו תפיסה שאולי מחייבת שינוי חקיקה לא גדול (שכן כיום קובע החוק כי בתוך שלוש שנים מהחלתו חייבות כל הקופות להשתוות מבחינת מילוי הדרישות של סל הבריאות, כולל זמינות

חוק בריאות ממלכתי... שינה את כללי המשחק שהיו מוכרים לפני החלתו

ונגישות לטיפול. א"ק, אבל הדבר יאפשר לקופות להתחרות על הסל גם בתחומים כמו משך זמן ההמתנה והמרחק מבית המבוטח. זאת, ובלבד שהמשרד יבטיח שכל האלמנטים שנדרשים להבטיח את בריאות האוכלוסייה נכללים בסל". "פירוט קטגורי, של כל שירות הניתן בסל, לא נעשה בשום מדינה", מוסיף לב. "אם מפרטים את הסל ברמה כזאת, שמחייבים למשל את הקופות לתת שירות רפואי מסוים תוך פרק זמן מסוים, הדבר יפחית גם את הגמישות של הקופות, המאפשרת להן לעתים להעניק יותר, אם הן רוצות. הדבר גם עלול לחשוף אותן לאין סוף תביעות" [...]

970 @lyle

סל שירותי הבריאות - מי שמע, מי ידע?

שמשרדי האוצר והבריאות רוצים לגבות מאתנו יותר מס בריאות או, לחילופין, לצמצם את סל השירותים הבסיסיים.

קופות החולים, למעט קופת חולים כללית, מסכימות לצעד של הקטנת הסל והגדלת הסל המשלים, אותו שוב נדרש לשלם מכיסנו. כאילו לא די בכך שכיום גדל תשלום מס הבריאות

משרד הבריאות וקופות החולים השונות אינם מודרים לידע את הציבור ואת אנשי המקצוע הרלוונטיים בתוכנו של סל השירותים הבסיסי. יתכן והסיבה לכך היא חשש מהצפה של פניות וקריסה של המערכת. אם למשל ידע כל גבר שהוא זכאי לטיפול בהפרעות בתפקוד מיני במסגרת החוק, עשוי להיווצר עומס רב של תשלומים על

בואו נחשוב לרגע: כשאנו חולים אנו פונים לרופא המשפחה בקופת החולים, וכאשר אנו סובלים מבעיות ראייה, למשל, אנו פונים לאופטיקאי ותמורת תשלום נבדקים ומקבלים טיפול, ובמידת הצורך, רוכשים משקפיים. ומה עושים כאשר ילדינו, שטרם מלאו להם שמונה-עשרה, זקוקים לבדיקת ראייה? רובנו סבורים שגם את הילדים יש לבדוק אצל האופטיקאי ותמורת תשלום לקבל שירות זה. ובכן - לא! לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי התשנ"ד-1994 תחת סעיף "סל השירותים הבסיסי" זכאים ילדים ונוער עד גיל 18 למכשירי עזר לראיה - משקפיים טלסקופיים ומיקרוסקופיים. זכאות זו ניתנת על פי חוק באמצעות לשכות הבריאות.

דוגמא נוספת לשירות לו אנו זכאים על-פי חוק הבריאות היא טיפול פסיכולוגי לאחד מבני המשפחה (בין אם זה טיפול פרטני, זוגי, משפחתי או קבוצתי, במידת הצורך). אין צורך לשלם כסף רב לפסיכולוג מכיסנו הפרטי, זאת כיוון שמשדר הבריאות וקופות החולים מחויבים בתשלום לטיפול מסוג זה.

סעיפים אלה הם רק דוגמאות מתוך סל השירותים שהוציא לאור משרד הבריאות, במסגרת רשומות ספר החוקים של מדינת ישראל. מנקודת הראות

מתברר שישנם טיפולים רבים שההוצאות הכרטיס עבורם הן מיותרות לחלוטין והם מופיעים במסגרת סל השירותים הבסיסי ומגיעים לנו בזכות בתוקף היותנו אזרחי המדינה.

לעומת מסי החבר ששילמנו לקופות החולים לפני חקיקת חוק הבריאות הממלכתי, הרי שכעת שואפים משרדי הבריאות והאוצר לצמצום השירותים הניתנים במסגרת הסל הבסיסי ולהגדלת הסל המשלים ובכך להעצים עוד יותר את התשלומים לקופות החולים. האם שכחו פקידי הממשל את כל אותם מעוטי יכולת ובעלי הכנסות נמוכות, שיש רבים כמותם בישראל, אלה שמתקשים בתשלום מס הבריאות הבסיסי ושווודאי אין ביכולתם לשלם עבור הסל המשלים? הגיע הזמן להפעיל לחץ על משרד הבריאות ועל קופות החולים על-מנת שסל השירותים הבסיסי יופץ לציבור באופן פומבי ושיהיה זמין ונגיש, במיוחד לאנשי המקצוע השונים, כל זאת במסגרת שירותי המדינה. המדינה, מטרתה לשרת את אזרחיה ועל החוקים להיות מוכרים ונהירים לכל כך שנוכל להנות מההטבות שהם מעניקים לנו, זו זכותנו.

המדינה. המצב כיום הוא שגברים רבים נמנעים מטיפול בבעיה כזו או שהם מעדיפים לפנות לכל אותם מכונים, מפוקפקים בחלקם, שעיסוקם טיפול באין-אונות ובהפרעות בתפקוד המיני. ברור שמצב זה לא יכול להמשך לעד, לא יתכן שהציבור ימשיך לשלם כספים רבים עבור שירותי בריאות שונים מתוך אי-ידיעת זכויותיו הבסיסיות או מתוך הנחה מוטעית הגורסת שממילא משרד הבריאות וקופות החולים אינם מממנים טיפול מסוים. כל אזרח משלם עשרה אחוז ויותר למס הבריאות ולביטוח הלאומי, ויחד עם זה משלם כסף רב לטיפולים פרטיים עבורו ועבור ילדיו, שעוד לא מלאו להם שמונה-עשרה. מתברר שישנם טיפולים רבים שההוצאות הפרטיות עבורם הן מיותרות לחלוטין והם מופיעים במסגרת סל השירותים הבסיסי ומגיעים לנו בזכות בתוקף היותנו אזרחי המדינה.

מפרסום בעיתון "הארץ" מתאריך 20.1.97, למדנו,

לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי התשנ"ד-1994 תחת סעיף "סל השירותים הבסיסי" זכאים ילדים ונוער עד גיל 18 למכשירי עזר לראיה

של פקידי המדינה הרי שדי בכך שהרשומות יימות על גבי נייר אי שם וזה עושה אותן זומביות. אולם, בפועל, רבים אינם מכירים ינם מודעים לזכויות השונות המגיעות להם סגרת חוק הבריאות החדש. האבסורד הוא עד כך שגם בעלי המקצוע ובהם עובדים אליים ורופאי משפחה בקופות החולים אינם נגישות קלה ומהירה לספר החוקים ואינם בתוכנו של החוק ושל סל הבריאות.

פרטים נוספים אודות סל השירותים הבסיסי ניתן למצוא ב: רשומות ספר החוקים של מדינת ישראל (1469) חוק ביטוח בריאות ממלכתי התשנ"ד-1994 י"ז בתמוז התשנ"ד/26 ביוני 1994 עמ' 156 ואילך.

אורית זיבצנר

מידע ציבורי

אדם, בתפקודה התקין של הרשות על-פי דין, פגיעה בפרטיותו של אדם וכדומה).

ראינו לנכון להמליץ לממשלה להקים ולהעמיד לרשות הציבור, ללא תשלום, מאגרי מידע ממוחשבים שיכללו את כל המידע שב"סל המידע הבסיסי" הוה, ושמידע זה יוצג באופן ברור ומובן לציבור הרחב לפחות בשתי השפות הרשמיות במדינת ישראל - עברית וערבית.

מעבר למידע זה, האמור להגיע לציבור הרחב, שבתשלום מיסוי אפשר את אגירתו, קיימים עוד מאגרי מידע ציבוריים רבים. תפיסתנו בוועדה היתה שכל המידע הממשלתי הוא חיוני לתהליכים הדמוקרטיים בחברה הישראלית ולכן יש להפיצו בחינם או במחיר העלות של הכנתו בלבד ואין להגביל את השימוש בו. ראינו לנכון גם להמליץ לממשלה לוותר על זכויות היוצרים שלה לפחות לגבי המידע שב"סל המידע הבסיסי.

לדעתנו, על הממשלה גם להעמיד מידע גולמי, בעל ערך מסחרי, לרשות גורמים מן הסקטור הפרטי, על בסיס שיווני במטרה שגורמים אלה יוסיפו למידע ערך מוסף ויפצו את המידע לציבור על בסיס מסחרי ובתחרות חופשית.

אסיים את דברי במספר מילים אודות אי-חקיקת חוק חופש מידע -- החוק שבלעדי כל העבודה העצומה של כל חברי צוותי העבודה תרד לטמיון. ב-15 השנים האחרונות, מאז 1983, כשגרסה מוקדמת של חוק חופש מידע הונחה על שולחן הכנסת, על-ידי חה"כ משה שחל, הממשלה התנגדה להצעות החוק השונות בטענה שהמערכת הממשלתית אינה ערוכה טכנית ותקציבית כדי לענות על מספר הבקשות הצפויות להגיע לאחר החקיקה.

חברי הכנסת קיבלו את טיעוני משרדי הממשלה, וכך המשיכה והתבססה אי-המוכנות הממשלית משנה לשנה. אם לא נפעל יחד כדי שהכנסת תחוקק, סוף סוף, את חוק חופש המידע, משרדי הממשלה יוסיפו ויוסיפו לטעון שאינם מוכנים, ואולי לעולם לא יהיו מוכנים. אנו, ובעיקר אתם - חברי הכנסת -- נוביל את עצמנו לעידן ש מידע חסר, מנוון ומונע התפתחות חברתית - עידן לא דמוקרטי במיוחד.

"הקואליציה לחופש המידע"
ת"ד 53395, ירושלים 91533
טל' 02-6723597

דף זה הופק ע"י שתי"ל
בעבור הקואליציה לחופש המידע
עורך: ישי מנוחין
איורים: מישל קישקה

שתי"ל
Shatil
שתי"ל

מיסודה של הקן החדשה לישראל

ניצוח: סטודיו אפרת 02-6522144

עולים חדשים מול אי-מסירת מידע / אי-פרסום נהלים על-ידי הרשויות:

משרד הפנים:

משרד הפנים אינו מפרסם את הקריטריונים הדרושים לקבלת מעמד של עולה חדש לבן/בת זוג לא-יהודי של אזרח ישראלי מכוח נישואים וכן את הקריטריונים לשינוי רישום המעמד האישי במרשם האוכלוסין. אי-פרסום מידע זה מאפשר למשרד הפנים לעכב בקשות רישום לתקופות בלתי-סבירות ולפעמים אף מעבר לשנה וחצי.

מאחר ומדיניות משרד הפנים הינה להעניק מעמד זמני של 1/2 (עובד זר) לבני-הזוג עד למתן אזרחות, הוא מונע מאנשים אלה - הזכאים לכאורה לאזרחות ישראלית מיום הנישואים - זכויות רבות. נמנע מהם ללמוד באולפן לעברית, להנות מהטבות של ביטוח סוציאלי וביטוח בריאות, קבלת משכנתא, קבלת נקודות זיכוי מס במס-הכנסה וכדומה. מעמד זה גם מקשה באופן בלתי סביר על יכולתם להתפרנס - הם אינם שולטים בשפה ומעמדם כעובדים זרים אינו נוח למעבידים רבים, שכן הוא דורש סידורים מיוחדים עם המוסד לביטוח לאומי.

גרוע מכך, לאחרונה נוהגים פקדי המשרד לסרב לספק בבקשות להכרה בנישואים של בני-זוג כאשר אחד מבני הזוג נמצא בארץ תקופה כלשהי (ולו אף מספר ימים) ללא אשרת שהייה בתוקף. דרישה זו קשה במיוחד ואינה מפורסמת ברבים כך שהציבור אינו מודע ואינו יכול לכלכל את צעדיו בהתאם. למרות דרישתה של ועדת הקליטה והעלייה של הכנסת לפרסם את כל הקריטריונים שעל-פיהם פועל משרד הפנים ולמרות הבטחות חוזרות ונשנות, אין המשרד עושה זאת באופן מלא.

משרד הבינוי והשיכון:

משרד זה לא מפרסם כלל את נהליו ואת הקריטריונים לקבלת הטבות וסיוע בשכר דירה ובמשכנתאות. המשרד פועל באמצעות הבנקים, כשליחים ולמעשה כדי שנייה, כך שלעולים אין כל גישה ישירה אליו - מה שמקשה על העולה המנסה לברר את זכויותיו ואת חובותיו.

כאשר מדובר בנהלים חדשים, נופלות לעתים טעויות גורליות במעבר המידע בין המשרד לבין הבנקים ולאחר מכן לעולים. כך למשל, בשנת 1992, נפלה קבוצה גדולה של עולים קרוב לבלבול בהעברת מידע לבנקים, כאשר הוחלט לתת סיוע בהחזרי משכנתא לקבוצות שונות. פקדי הבנק הניחו כי ההנחה מיועדת לכל עולה המבקש לרכוש דירה, אולם משרד השיכון סייג את המבצע רק לעולים אשר רכשו דירותיהם לאחר גמר השנה הקלנדרית הראשונה לעלייתם. כתוצאה מכך עולים, שלא היו זכאים על-פי סייגי המשרד לסיוע, רכשו דירות. רק לאחר מכן (ומאוחר מדי) הבינו כי המבצע לא חל עליהם. נגד מספר עולים אף הוגשו תביעות פינוי על ידי הבנקים כאשר לא הצליחו לעמוד בדרישת ההחזר המלא.

עו"ד ניקי סנדר

לפרטים נוספים ולעזרה:

המרכז לסיוע משפטי לעולים - המרכז לפלורליזם יהודי
ירושלים, 02-6203367
תל-אביב, 03-5467647
חיפה, 04-8338504

במהלך החודשים האחרונים של שנת 1996 והראשונים של שנת 1997 ישבו תשע ועדות מקצועיות שמונו על-ידי ועדת המשנה לתקשוב ומידע של הכנסת ודנו בהמלצות למדיניות ממשלתית בנושאי מידע בישראל. ישי מנוחין, רכז "הקואליציה לחופש המידע", היה חבר באחד מהוועדות. בשיבת הסיכום של עבודת הוועדות בוועדת המשנה לתקשוב ומידע של הכנסת ביום שלישי ה-18.3.1997 הוא נשא את הדברים הבאים. "כתבר ב"צוות מאגרי מידע", שבחן את מדיניות פתיחת מאגרי המידע הציבוריים, ברצוני, ראשית, להודות לכל חברי לצוות, ובראשם לשופטת ויקטוריה אוסטרובסקי-כהן, יו"ר הצוות, על העבודה המשותפת, האינטנסיבית והמהנה שפתחה בפני ממדים רחבים נוספים ושאלות רבות על מאגרי המידע הממשלתיים. וכמובן לחה"כ מיקי איתן שלקח על עצמו את קידום הנושא בכנסת.

יצאנו מההנחה שחוק חופש מידע, שעדיין לא זכינו שיחוקק אצלנו, הוא הבסיס לעבודתנו. ראינו בזכות הציבור למידע אחת מזכויות היסוד בחברה דמוקרטית -- זכות שבלעדיה לא תיתכן חברה דמוקרטית. זכות בסיסית שעליה מבוססות זכויות רבות אחרות ומנגנוני הבחירה והבקרה החברתית. זכות הציבור למידע אינה רק מגינה, או מאפשרת לציבור לדעת, היא למעשה הכלי המרכזי המאפשר לכל פרט ופרט למצות את כל הזכויות המגיעות לו על-פי-כל-דין.

לכולנו בוועדה היה ברור, שבשנים האחרונות המודעות לזכות הציבור למידע הולכת וגוברת בעולם בכלל ובחברה הישראלית בפרט; שבשלהי המאה העשרים אנו עוברים מהעידן התעשייתי לעידן המידע ושיש השלכות משמעותיות לשינוי זה על כלל מערכות היחסים בחברה.

בארה"ב, בקנדה ובחלק נרחב מהמדינות האירופאיות השליטה במידע נחשבת היום כאחד הגורמים החשובים בקביעת יחסי הכוחות החברתיים, הפוליטיים והכלכליים בזירה הלאומית והבינלאומית. הון עתק מושקע בטכנולוגיות ובתשתיות מידע וברור היום, יותר מתמיד, ש"בעל המידע הוא בעל הדעה". ברור גם, שבסוף המאה העשרים זרימה רבת-היקף וחופשית של מידע מאפשרת והכרחית למשטר דמוקרטי, למשק חופשי ולחברה פתוחה.

לכן, ראינו בעיקרון "שלכל אדם הזכות לקבל מידע מרשויות ציבוריות", את העיקרון המרכזי שסביבו נסבה עבודתנו, ולדעתי גם עבודת שאר הצוותים.

אנו עסקנו בדרכים ובאופנים בהם מוסדות המדינה חייבים לעמוד בעקרון זה ולהעמיד לרשות הציבור את כל המידע שהציבור זכאי לקבלו. עסקנו למעשה בחובת הממסד המשלימה את זכות האזרח. הסכמנו שלכל האזרחים והתושבים במדינת ישראל זכות "ל"סל המידע הבסיסי" וחובת הממשלה שסל זה יהיה נגיש לכל אזרח ותושב ויכלול לדוגמא:

- את כל המידע אודות הזכויות החברתיות והדרכים למימושן;
 - את כל קובץ החוקים, התקנות והרשומות של המדינה;
 - את כל המידע, למעט מידע הנופל תחת חסיון, לגבי תקצוב, תפעול, ביצועיהן ואחריותן של הרשויות הציבוריות.
- (בחסינות כוונתנו הייתה למידע שגילוי עולל לפגוע בביטחון המדינה, בביטחונה של

التحالف من أجل حرية المعلومات

نشرة

تموز ١٩٩٧

ISSN 0793-3177

حول حقوق الفرد، حرية المعلومات ومبادئ خطيرة أخرى

عليها، بين سائر الأشياء، تتركز مقدرتنا على الحصول على حقوقنا ومساهمتنا في تقرير سلم الأفضليات في الحكم. بخلاف المواضيع الاقتصادية، فإن هذه المواضيع التي تتعلق بحقوق الفرد تبقى في مكان هامشي من قبل النظام.

**

عندما يعتبر جهاز الحكم الذي تخضع له المعلومات قوياً فإن تعسفه قد يتجاوز كل حد. خلال شهر تشرين الثاني ١٩٩٥ قدم من قبل "المنظمة لحقوق الإنسان في إسرائيل"، "مركز المعلومات البديلة" الف من أجل حرية المعلومات، قدم استدعاء للعدل العليا، لإلزام وزارة الداخلية بتزويد المعلومات حول التفسيرات في عدد من القضايا الصعبة التي وضعتها الوزارة على إعطاء هذه المعلومات. لقد الاستدعاء على حق الجمهور في الاطلاع على المعلومات المتوفرة لدى سلطات الدولة المختلفة حول تبعات تهم الجمهور، وعلى واجب السلطات لأن تخدم المواطن والجمهور مثل المعلومات تتعلق بفعاليتهم في مجالات مسؤولياتهم. في السادس من تشرين الأول لنا على رد المحامية موريا بكاشي، من أمم رضائي التابع لوزارة الداخلية، حول استند لمحكمة العدل العليا جعل وزارة الداخلية غالبية المعلومات التي طلبت منها، وذلك الاستدعاء في المحكمة. لم توضح الوزارة امتنعت عن كشف هذه المعلومات ولماذا أدت هذه المعلومات غير متوفرة لديها - وكما يظهر فإنه لا توجد لديهم اجابات مقنعة حول ذلك. إن الترخوف من قرار محكمة العدل العليا جعل رجال وزارة الداخلية يقومون بتقديم المعلومات التي طلبت منهم خلال سنتين، والتي امتنعوا عن كشفها وتقديمها بادعاءات مختلفة وغريبة، المعلومات التي كان عليهم كشفها بصفتهم المسؤولين عن معلومات تابعة للجمهور. مع افتتاح جلسة الكنيست نود أن نذكر أعضاء الكنيست بأن سن "قانون حرية المعلومات" - الدعم القانوني لحق الجمهور بأن يعرف - من شأنه أن يكون افتتاحاً جيداً للكنيست الجديدة وأن يساهم في مشاركة الجمهور الكاملة في حياة الدولة.

دعم حرية المعلومات ليس امراً متعلقاً بالائتلاف أو بالمعارضة، بل إنه موضوع يتعلق بجميع الأحزاب. اليوم، تختلف ماهية حرية المعلومات تبعاً لابعاد وأنواع المعلومات المختلفة وللمصالح المرتبطة بها. توجد للمعلومات، على سبيل المثال ابعاد

في يوم الاثنين ١١/٣/٩٦ اجتاز "قانون حرية المعلومات" القراءة الاولى في الكنيست. هذا الاقتراح الذي بادرننا له، تم تقديمه من قبل أعضاء الكنيست: دافيد تسوكر (ميرتس)، ايلي چولد شمييط (العمل)، عمير بيرتس (العمل)، حجابي مروم (العمل)، يوسي كاتس (العمل)،

إن دعم حرية المعلومات ليس امراً متعلقاً بالائتلاف أو

بالمعارضة، بل انه موضوع يتعلق بجميع الاحزاب

اقتصادية عديدة. في شهر أيار أجريت مقابلة في صحيفة "هآرتس" مع جون فراي، رئيس "دان أند برد ستريت أوروبا"، التي تعمل في مجال تحديد معلومات وتقديم الاستشارة لشركات ومشاريع كثيرة. بموجب أقواله، فإن "إسرائيل، كما يتضح، هي دولة رائدة في مجال مجمعات المعلومات... هنالك من يدعي أن إسرائيل تقدمت على أوروبا وآسيا في تطور تكنولوجيا المعلومات وخدمات المعلومات المعروضة للمستهلكين، وذلك بالاساس في الوسط التجاري" (هآرتس ١٢/٥/٩٦). ان الاوساط التجارية تعترف بالقيمة الاقتصادية للمعلومات الحرة منذ زمن طويل، وقد طورت اساليب كثيرة، بمساعدة رؤوس اموال خاصة، من ناحية، وبمساعداة ضخمة من قبل رؤوس اموال وموارد حكومية من جهة أخرى، وذلك لتمكين رجال الصناعة، المصدرين والمستوردين من الحصول على كل المعلومات اللازمة لهم. ان حقيقة تقدم إسرائيل على أوروبا وآسيا من ناحية الوسط التجاري تعتبر بمثابة تعزيزية الفقراء : فبالنسبة لذوي النفوذ السياسي او لاصحاب رؤوس الاموال، لم تكن هناك، ولا مرة، اية صعوبة في الحصول على المعلومات اللازمة لهم. ان المشكلة قائمة بشكل اساسي لدى الطبقات التي توجد لها المقدرة على الاقتراب من شركات الاستشارة او من مؤسسات الحكم او لدى الطبقات التي تعتبر القضايا التي تشغلها خارجة عن نطاق جدول الاعمال الاقتصادي في المجتمع الاسرائيلي، المواضيع "غير الاقتصادية" التي تتعلق بواجبات مؤسسة الحكم، حقوق الفرد والمعلومات الاجتماعية، حق الجمهور بالمعلومات، والتي قد لا تساعد في تجنب رؤوس اموال للدولة، ولكن

اليعزر زندبرغ (تسوميت)، يتسحاق ليفي (مقدال)، افراهام بورغ (ميرتس) وسيلفان شالوم (الليكوند). وقد فاز الاقتراح بالاجماع، بالمشاركة مع اقتراح القانون الخاص الذي قدمته عضو الكنيست ياعيل ديآن (العمل) ونص مذكورة اقتراح قانون حرية المعلومات الخاص بوزارة العدل. إن اجواء الانتخابات التمهيدية والوقت المتأخر، رغم التأييد للقانون من قبل العديد من أعضاء الكنيست، أدت الى ان يبقى في مبنى الكنيست عدد قليل فقط من الأعضاء ورغم ذلك، فإن اقتراح القانون اجيز بالاجماع. اننا نود ان نتقدم بالشكر الجزيل لأعضاء الكنيست الذين انتظروا حتى ساعة الاقتراح وصوتوا الى جانب القانون، الامر الذي مكن من إنجاحه. لقد شارك في الاقتراح ودعم القانون كل من: حاييم اورون (ميرتس)، تمار غوجانسكي (الجبهة الديمقراطية للسلام)، وليد حاج يحيى (ميرتس)، نعمي حزان (ميرتس)، شاؤول ياهلوم (مقدال)، ران كوهين (ميرتس)، يوسي كاتس (العمل)، يورام لاس (العمل)، عنات مأور (ميرتس)، افراهام بورز (ميرتس)، يثير تسبان (ميرتس)، دافيد تسوكر (ميرتس) وامنون روبنشتاين (ميرتس). اليوم، ومع انعقاد الكنيست الرابعة عشرة، نحن نتنظر من وزير العدل الجديد ان يعجل في معالجة اقتراح القانون الصادر عن وزارته وعن اللجنة الشعبية، التي قامت بفحص الموضوع لمدة طويلة، وان يضع سريعاً على طاولة الكنيست اقتراح القانون الحكومي لحرية المعلومات. ان الدعم الذي قدمه العشرات من أعضاء الكنيست، من مختلف الكتل البرلمانية في الكنيست السابقة، قد بين ان

في بداية شهر تموز ١٩٩٥ أوصت اللجنة الشعبية الخاصة بحرية المعلومات بسنّ قانون حرية المعلومات في اسرائيل. لقد أقام هذه اللجنة وزير العدل البروفسور دافيد ليبائي، وذلك في اعقاب تقديم اقتراحات القانون المختلفة حول قضايا حرية المعلومات، وفي اعقاب الضغط الجماهيري الكبير. وقد فحصت اللجنة، برئاسة القاضية بديموس فيكتوريا أوستروفسكي - كوهين، فحصت بتعمق وضع حرية المعلومات في اسرائيل وفي بلدان اخرى. لقد استمعت الى شهود كثيرين وقدمت توصياتها لوزير العدل. وقد رأينا من المناسب ان نخصص هذه النشرة بالاساس لنتائج التي توصلت لها اللجنة ولتوصياتها المهمة.

النتائج التي توصلت اليها اللجنة - الحاجة الى قانون حرية المعلومات في اسرائيل

المعلومات الموجودة لدى سلطات

الحكم، من المفروض ان تكون

موجودة لديها من اجل المواطنين

والسكان. ومن هنا، فإن واجب

سلطات الحكم هو ان توفر

المعلومات للجمهور بشكل

عام، ولكل فرد في المجتمع كذلك

ادراكها للموضوع، او من الناحية العملية، التي تتطلب تخصيص قوى عاملة وموارد.

الاجتماعية، ومن ضمنها المساواة، سلطة القانون، واحترام حقوق الانسان والمواطن. وبالمقابل فإن انفتاح تدفق المعلومات من السلطات الى الجمهور يساعد على تطوير هذه القيم. ان اللجنة تعتقد، ان الجمهور تنقصه اليوم، بشكل عملي، الامكانية للاقتراب من مصادر المعلومات، كما يُتوقع ان يكون الامر في نظام الحكم ديمقراطي بالإضافة الى ذلك، فإن سلطات الحكم تميل الى اعتبار المعلومات المتوفرة لديها، على انها ملك خاص بها، ولا يجب تمكين الجمهور من الاقتراب منه. هنالك سلطات عديدة تعتقد انها يجب ان تحذر من "غزو" العوامل الخارجية، لئلا تمس بصلاحيّة السلطة المعنية او تعبر عن عدم ثقتها باعتبارات السلطة. ومن الجدير ذكره ان السلطات غير مهيأة اليوم لأن تعطي المعلومات للجمهور، ان كان ذلك من ناحية

ان حق المعرفة، ضروري

من اجل تحقيق كل واحد

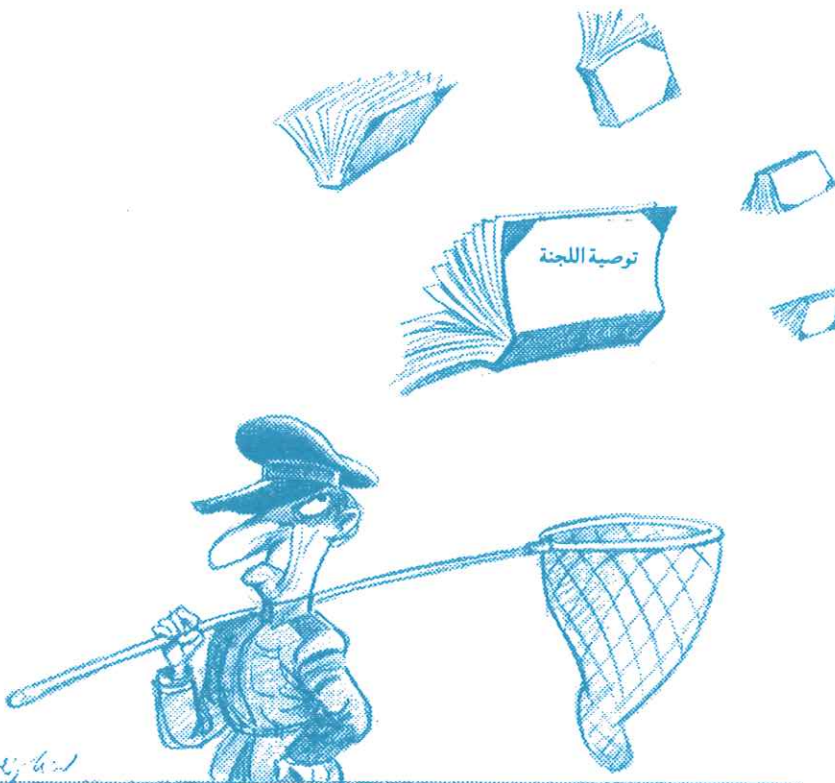
من الحقوق السياسية

في الدولة، كما انه

ضروري لتحقيق الذات

بشكل عام.

حقوق الانسان الاخرى في جميع مجالات الحياة. إن القدرة على اتخاذ قرارات منطقية عقلانية متعلقة بكمية ونوعية المعلومات المتوفرة للجمهور، وبكل واحد من التفاصيل التي تتألف منها هذه المعلومات. إن حق المعرفة ضروري من اجل تحقيق كل واحد من الحقوق السياسية في الدولة، كما انه ضروري لتحقيق الذات بشكل عام. ان حرية المعلومات تعتبر من الأسس المركزية التي ترتكز عليها حرية التعبير، وهي تفقد قيمتها العملية عندما لا يحصل الجمهور ووسائل الاعلام على المعلومات التي تشكل قاعدة للتعبير عن الرأي، لتحديد موقف ولا اتخاذ قرار معين. بالإضافة الى ذلك، فإن السلطة هي المسؤولة عن المواطنين، وكل فعاليتها يجب ان تكون موجودة لديها من أجل المواطنين والسكان. ومن هنا، فإن واجب سلطات الحكم ان توفر المعلومات للجمهور بشكل عام، ولكل فرد في المجتمع كذلك. من الجدير بالذكر، ان المعلومات تشكل قوة. والقوة غير المحدودة وغير المراقبة من شأنها ان تضر. إن شفافية اعمال السلطة هي جزء لا يتجزأ من مسؤوليتها (Accountability) تجاه الجمهور. ان تدفق المعلومات من سلطات الحكم للمواطنين مركّب ضروري للمراقبة والنقد حول اعمال السلطة، ولتحسين اداء هذه السلطات. عدم توفر الامكانية للاقتراب من هذه المعلومات من شأنه أن يصعب عملية تقديم القيم

من المحكمة

العدل العليا. وقد رفض القضاة اهورن براك، ميشيل حشين ودالية دورنير هذا الاستئناف. لقد كتب القاضي براك ضمن قرار المحكمة ان المستند الذي تم تحضيره لاستخدامه اثناء المحاكمة يمكن عدم الكشف عنه اذا ما كان قد حضر لهذا الهدف فقط. أما المستند الذي تم تحضيره لاسباب

ردت محكمة العدل العليا التماساً يتعلق بعدم كشف التقارير الداخلية للمستشفيات. مستشفى هداسا عين كارم طلب عدم كشف تقرير فحص يتعلق بمريض أقدم على الانتحار.

ردت محكمة العدل العليا امس، بحكم يعتبر سابقة، التماساً يطلب فيه منح حق خاص لعدم كشف التقارير الطبية الداخلية

للمستشفيات

أخرى لا تتعلق بالمحاكمة، فلا يجب ان يحظى بحق عدم الكشف عنه. وقد اضاف براك ان قراره يعكس الاهمية الكبيرة التي تترتب على الكشف عن الحقيقة.

أما بالنسبة للادعاء بان التقارير الداخلية الخاصة بالمستشفيات تستحق منحها الحق بعدم الكشف عنها لاعتبارات تتعلق بمصلحة الجمهور، فقد قرّر براك ان التخوف من أن الغاء هذا الحق قد يمس باداء لجان الفحص الداخلية في المستشفيات هو افتراض فقط.

وحسب رأيه، بدون منح هذا الحق يمكن للجآن الاستمرار في عملها لأن الامر يتعلق بطبيعة مهنة الطب والالتزام الاخلاقي والقانوني من قبل الاطباء لأن يضعوا صحة المريض في مقدمة اهتمامهم.

لقد كتب براك ان للمريض الحق لأن يحصل على معلومات حول العلاج الطبي الذي تلقاه، ومن واجب الطبيب والمستشفى تزويده بهذه المعلومات.

ويرى براك ان الوضوح والانفتاح بالذات، من شأنهما منع تقديم الشكاوي من قبل المرضى على الاهمال: "لا يمكن بناء علاقة ثقة بين الطبيب والمريض مع اخفاء الحقائق"، هكذا كتب براك.

موشيه دايفنفلد، "هآرتس" ٩٦/١/١٦

القانون المقترح يعطي الحق لمن

يرفض طلبه للحصول

على معلومات، من السلطات

الجماهيرية، لأن يتوجه

بالتماس الى المحكمة اللوائية.

من وجهة النظر القضائية، فإن هدف القانون هو ان يتم بشكل مركز وواضح تنظيم الحق لمعرفة المعلومات والخارجين عن نطاق هذا الحق، الامر الذي يعتبر ضرورياً في النظام الديمقراطي لكي يؤدي دوره بالشكل الصحيح. كذلك، فإن سن القانون يستدعي تخصيص الموارد اللازمة لتجسيد حق المعرفة.

أما من الناحية التربوية، فقد أعد القانون لاقتران الفكرة السائدة لدى السلطات الجماهيرية التي ترى ان المعلومات المتوفرة لديها هي ملك خاص ولا يجوز اتاحة الفرصة للجمهور للاطلاع عليها.

ان مهمة هذا القانون هي ان يرسخ في وعي الجمهور بشكل عام، والسلطات بشكل خاص، المفهوم القيمي، بأن المعلومات الموجودة لدى سلطة معينة، او التي يتم جمعها من قبل هذه السلطة، محفوظة بأمانة من أجل الجمهور، ولا يجوز

للسلطة ان تمنع الجمهور من الاطلاع على هذه المعلومات. ان اللجنة تفترض ان يكون للقانون المقترح تأثير حقيقي على عمل الادارة الجماهيرية. وبناء على ذلك توصلت اللجنة الى

النتيجة، انه في المواضيع التي ترتبط بتنفيذ تعليمات القانون سوف يكون هنالك مجال لمعالجة الانظمة بشكل مفصل أكثر. يمكننا ان نتوقع، أنه في كل واحدة من السلطات، يتم تحديد نظام داخلي لمعالجة الطلبات المتعلقة بالحصول على

المعلومات، وتخصص الموارد بحسب نطاق فعالية السلطة، وبحسب ما يكون مطلوباً من القانون المقترح. من ناحية الميزانية، ترى اللجنة انه من المناسب ان تشدد على انه في ضوء اهمية حرية

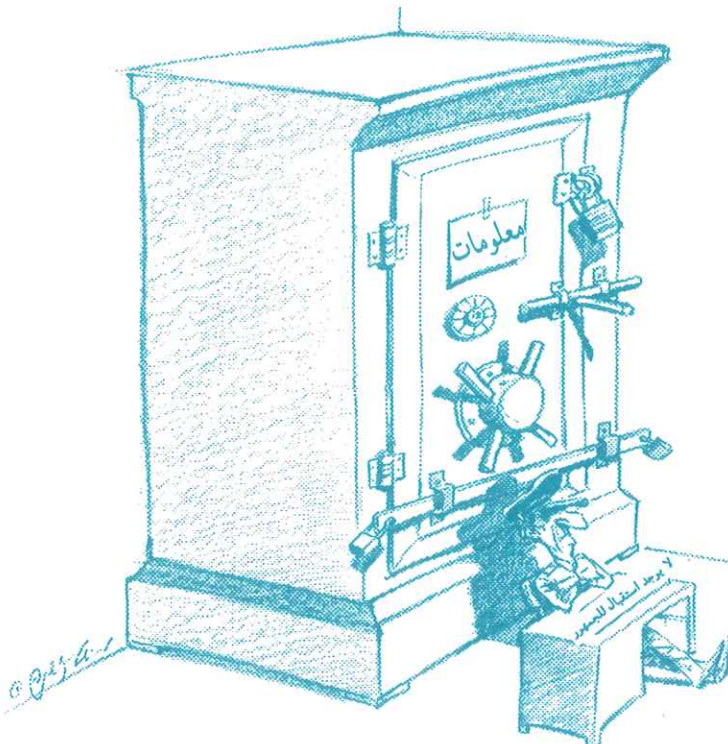
الاطلاع على المعلومات، كجزء من حرية التعبير ومن ماهية النظام الديمقراطي، يجب الاخذ بالحسبان، انه على المجتمع في اسرائيل ان يتحمل عبء هذه الميزانية، وذلك من اجل تحقيق هذه

القيم. كذلك، تجدر الإشارة الى ان السلطات الجماهيرية تنفق ميزانيات كبيرة على إقامة اجهزة تهتم بتوفير المعلومات للجمهور، عن تشغيل ناطقين باسمها او مسؤولين عن توجيهات الجمهور.

ولذلك فإن القانون المقترح سيكون لازماً من اجل تنفيذ مثل هذه الفعاليات. ويذكر ان القانون المقترح يعطي الحق لمن يرفض طلبه للحصول على

معلومات من السلطات الجماهيرية، لأن يتوجه بالتماس الى المحكمة اللوائية. كما انه يمكن الاستئناف على الحكم الذي تصدره المحكمة اللوائية في محكمة العدل العليا. بالإضافة الى

ذلك، لا يجب اعتبار هذا القانون مساً او تقليصاً لحق كل انسان في التوجه الى محكمة العدل العليا بهذا الخصوص.

حول التحالف من أجل حرية المعلومات

اقيم "التحالف من أجل حرية المعلومات" سنة ١٩٩٢، وذلك من أجل تغيير التوجه السائد في اوساط مؤسسات الحكم والجمهور في اسرائيل بما يتعلق بحق الجمهور في الحصول على المعلومات الموجودة لدى سلطات الدولة.

هذا التحالف اقيم بمبادرة "شتيل (שטיל)"، المنظمة من أجل حقوق المواطن في اسرائيل، "مركز التعددية اليهودية" و "الصندوق الجديد لاسرائيل". وتتظم في اطاره عشرات الجمعيات، ومراكز حقوق الانسان، وكذلك الاتحادات المهنية مختلفة، كما أنه على استعداد لضم أي فرد أو تنظيم يدعم عملية تقدم حرية المعلومات في اسرائيل.

اهداف التحالف هي:

أ. العمل من أجل سن قانون حرية المعلومات في اسرائيل، وذلك لكي يحدد بشكل واضح حق الجمهور في الحصول على معلومات من سلطات الدولة، وأن يحدد المعايير والانظمة اللازمة لتنفيذ ذلك. مع الأخذ بالحسبان تراكم القانون وتنوع التنظيمات المشاركة، فاننا لا نتوقع أن يوافق جميع المشاركين في التحالف على كل الصياغات المتعلقة باقتراح القانون الحالي. ان ما يوحد اعضاء التحالف هو الموافقة المبدئية على أن وجود حرية المعلومات سيكون أفضل من الوضع الحالي.

ب. تقوية الوعي لدى الجمهور ولدى سلطات الدولة لاهمية حرية المعلومات.

بدون الدعم الواسع من التنظيمات والشخصيات المختلفة، التابعة لاوساط مختلفة، لن يتمكن التحالف من تغيير التوجه السلبي القائم بشأن الحصول على المعلومات من مؤسسات الحكم في

اسرائيل، ومن التغلب على البيروقراطية لاقتراح قانون حرية المعلومات.

انضموا الينا !

"التحالف من أجل حرية المعلومات"، يضم عشرات الجمعيات، ويعمل تحت اشراف طاقم يضم بين اعضائه:

السيدة شلوميت اشراي - شتيل
٢-٦٧٢٣٥٩٧

السيدة دانيلا بيمرغر - انوش - منظمة النساء
٢-٦٤٣٩٩٦٦

السيدة دالية درومي منظمة حقوق الانسان
٢-٦٢٤٣٠٩٨٤

المحامي حسن جبارين - عداله
٤-٩٨٦١١٧١

السيد شاول بردوس مركز التعددية اليهودية
٢-٦٢٠٣٤٨٤

السيد يشاي منوحين مركز التحالف
٢-٦٧٢٣٥٩٧

من مكاتب الحكومة

مندوبية خدمات الدولة

اعلان رقم 33/76

حق الاطلاع على الملف الشخصي ١٩٩٥/٨/٨

يعتبر الحق في الحصول على المعلومات من حقوق المواطن الاساسية في دولة ديمقراطية، وهو بمثابة البناء التحتي الذي يرتكز عليه تجسيد الحقوق الاخرى، مثل حرية التعبير.

إن قرار محكمة العدل العليا يقضي، منذ سنوات عديدة، انه من حق الانسان الحصول على معلومات تتعلق به، من السلطة. هذا الحق نابع من طبيعة السلطة الجماهيرية كمسؤول أمين عن

الجمهور. القاعدة تقول ان يتوجب على السلطة ان تعطي المواطن المعلومات. مندوبية خدمات الدولة قررت تطبيق هذه المبادئ بالنسبة للمعلومات الشخصية وأن تمكن موظفي الدولة من الاطلاع على ملفاتهم الشخصية وعلى نماذج التقييم. ان حق الموظف في معرفة المعلومات الموجودة في ملفه الشخصي، الاطلاع عليها وتصوير مستندات منها هو بمثابة قاعدة يجب اتباعها.

ويتم الآن تقرير: الحق في الاطلاع على الملف الشخصي وعلى نماذج التقييم، الذرائع للامتناع عن كشف المواد المختلفة، نظام تقديم طلب للاطلاع على الملفات لمندوبية خدمات الدولة. هذا التغيير يلائم المبادئ الاساسية في نظام الحكم الديمقراطي، ويلائم قرار محكمة العدل العليا، وكذلك مبادئ مندوبية خدمات الدولة. اما بالنسبة للعلاقة المتبادلة بين الموظف وبين مندوبية خدمات الدولة، فعلى المسؤول في كل مكتب وزاري ان يمكن الموظفين، بما في ذلك أولئك الذين انهوا خدمتهم، من تحقيق حقوقهم هذه.

يطلع المسؤول على الملف ويفحص اذا ما كانت هنالك اسباب تبرر الامتناع عن كشف بعض المستندات. اذا وجدت مثل هذه الاسباب يجب تحديد طريقة لاجراء هذه الوثائق من الملف واخفاء الوثائق الاخرى التي يتوجب اخفاؤها، أي اتخاذ اية وسيلة اخرى بدون أن يؤدي اخفاء الوثائق الى منع الاطلاع على الملف. هذا القرار سيصبح ساري المفعول خلال شهر بعد الاعلان عنه. مكاتب الوزارات التي تحتاج الى مدة اضافية بهدف تهيئة نفسها، عليها التوجه الى السيد حاييم زونفلد، نائب مندوب خدمات الدولة.

أود أن أطلب منكم تحديد تعليمات التنفيذ والتطبيق، من أجل تحقيق حق الاطلاع على الملف الشخصي في مكتبكم، وكذلك اطلاع الموظفين على هذا التغيير.

بروفيسور يتسحاق چال-نور، مندوب الدولة

تم اصدار هذه النشرة من قبل شتيل
للتحالف من أجل حرية المعلومات

المحرر: يشاي منوحين

رسومات: ميشيل كيشكا

تحضير للطباعة: حموطال دي ليما

مطبع على ورق معاد التصنيع

שטיל

شتيل Shatil

مشروع الصندوق الجديد لاسرائيل

تصميم: ستودير افرات ٢-٦٥٢٢١٤٤

